

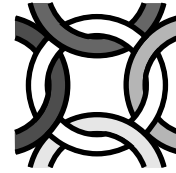
Балкански граѓански практики

БАЛКАНСКА
МРЕЖА ЗА
РАЗВОЈ НА
ГРАЃАНСКОТО
ОПШТЕСТВО

Во соработка со

ПРИРАЧНИК ЗА ГРАЃАНСКИ ДИЈАЛОГ НА БАЛКАНОТ

БАЛКАНСКА
МРЕЖА ЗА
РАЗВОЈ НА
ГРАЃАНСКОТО
ОПШТЕСТВО

Во партнерство со

Балкански граѓански практики | #5

Прирачник за граѓански дијалог на Балканот

Partnership in Action - Strengthening Balkan Civil Society Development Network

This project is funded by the European Union

Партнерство во акција - Зајакнување на Балканската мрежа на граѓанското општество

Проектот е финансиран од Европската Унија

© МЦМС

Сите права са заштитени. Без експлицитна дозвола од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), ниту еден дел од оваа публикација не смее да се публикува, во која било форма.

Копии од оваа публикација може да се нарачаат по пошта или е-пошта на следната адреса за контакт:

Балканска мрежа за развој на граѓанско општество (BCSDN)

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) – Секретаријат

Координатор на BCSDN: Тања Хафнер - Адеми

Адреса: Никола Парапунов бб, Пошт. фах 55, 1060 Скопје, Македонија

Е-пошта: secretariat@balkancsd.net

Интернет страна: <http://www.balkancsd.net>

Издавач: Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

Извршен директор: Сашо Клековски

Автори: Тина Микиели и Лидија Месарич (CNVOS, Словенија)

Уредување за печатење: Тања Хафнер-Адеми

Преведувач: Марија Ивановска

Лектор: Данијел Медароски

Дизајн и подготовка: Кома, Скопје, Македонија

Печати: Борографика, Скопје, Македонија

Печатено во Македонија, декември 2007 г.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“ - Скопје

061.2 (497)

342.57 (497)

МИКИЕЛИ, Тина

Прирачник за граѓански дијалог на Балканот /

[автори Тина Микиели и Лидија Месарич], - Скопје : Македонски центар за меѓународна соработка, 2007, - 152 стр. : 21 см. - (Балкански граѓански практики ; 5)

ISBN 978-9989-102-59-2

1. Месарич, Лидија [автор]

а) Невладини организации - Балкан б) Граѓанска партиципација - Балкан

COBISS.MK-ID 71158794

Овој документ е публикуван со финансиска поддршка од Европската Унија. Ставовите изнесени во оваа публикација се ставови на авторите и не мора да се одраз на ставовите на МЦМС. Теи исто така во ниту еден случај не ги отсликуваат ставовите на Европската унија.

СОДРЖИНА

Вовед 7

ГЛАВА I: ГРАЃАНСКИОТ ДИЈАЛОГ ВО СЛОВЕНИЈА 11

1. **Словенечкиот непрофитен сектор 11**
    - Развој на непрофитниот сектор во Словенија 11
    - Влијание на процесот на европска интеграција 16
  2. **Стратешки документи 18**
    - Стратегија за системски развој на НВО во Словенија во 2003 - 2008 18
    - Стратегија на Владата за НВО секторот во Словенија 21
    - Спогодба помеѓу Владата и НВО 25
  3. **Учество на НВО во процесот на донесување одлуки 30**
    - Постапка за избор на претставници на НВО 32
    - Анализа за вклучување на НВО во подготвување и спроведување политики 35
- Студија на случај 1: Финансирање на граѓански дијалог 42
- Студија на случај 2: Спогодба за комуницирање пред и за време на словенечкото претседателство со ЕУ 48

Анекс: Нацрт спогодба помеѓу Владата и НВО 50

ГЛАВА II: ГРАЃАНСКИОТ ДИЈАЛОГ НА БАЛКАНОТ 77

1. **Албанија 77**
  - 1.1. **Граѓанското општество и негово опкружување 77**
    - Правна рамка 77
    - Финансирање на НВО 79
  - 1.2. **Граѓански дијалог 80**
    - Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи 80
    - Стратешки документи 83
    - Стратегија за граѓанско општество на НОСА 2006-2008 83
2. **Босна и Херцеговина 86**
  - 2.1. **Граѓанското општество и негово опкружување 86**
    - Правна рамка 87
    - Финансирање на НВО 87
  - 2.2. **Граѓански дијалог 89**
    - Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи 90

Стратешки документи	92
<i>Стратешки документи на Коалицијата „Заедничка работа, заеднички успех“</i>	92
<i>Спогодба за соработка помеѓу Советот на министри на Босна и Херцеговина и невладиниот сектор</i>	92
3. Хрватска	94
3.1. Граѓанското општество и негово опкружување	94
Правна рамка	94
Институционална рамка	95
Канцеларија на Влада за соработка со НВО	95
Совет за развој на граѓанско општество	95
Национална фондација за развој на граѓанското општество	96
Финансирање на НВО	96
3.2. Граѓански дијалог	98
Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи	98
Стратешки документи	99
<i>Програма за соработка помеѓу Владата на Хрватска и невладиниот, непрофитниот сектор</i>	99
<i>Национална стратегија за создавање на опкружување и стимулирање на развојот на граѓанското општество</i>	100
4. Косово	102
4.1. Граѓанското општество и негово опкружување	102
Правна и институционална рамка	102
Финансирање на НВО	104
4.2. Граѓански дијалог	105
Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи	105
5. Македонија	106
5.1. Граѓанско општество и негово опкружување	106
Правна рамка	106
Финансирање на НВО	107
5.2. Граѓански дијалог	108
Граѓанска платформа на Македонија	108
Одделение за соработка со невладините организации	109
Канцеларија за контакт помеѓу НВО и Парламентот	110
Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи	111
Стратешки документи	113
<i>Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2007-2011)</i>	113

6. Црна Гора	119
6.1. Граѓанското општество и негово опкружување	119
Финансирање на НВО	119
6.2. Граѓански дијалог	120
Стратешки документи	120
<i>Основа за соработка на Влада на Црна Гора со невладините организации</i>	120
<i>Стратешки документи на Коалицијата на НВО „Соработка за заедничка цел“</i>	121
Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи	123
Претставници на НВО во телата на Владата	124
7. Србија	126
7.1. Граѓанското општество и негово опкружување	126
Правна рамка	126
Финансирање на НВО	127
7.2. Граѓански дијалог	129
Институционална рамка и стратешки документи	131
<i>Меморандум за соработка со невладините организации во процесот на европска интеграција</i>	132
Учество на НВО во развивање на политики, законодавство и стратешки документи	132
<i>Стратегија за намалување на сиромаштија</i>	132
8. Табела: Споредба на земјите	135
ЗА АВТОРИТЕ	138
МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА (МЦМС)	139
ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМАЦИИ, СОРАБОТКА И РАЗВОЈ НА НВО (ЦНВОС)	140
БАЛКАНСКА МРЕЖА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО (БЦСДН)	141
Библиографија	143

Вовед

Во 2000, Европската комисија, во својата изјава „Комисијата и НВО: градење на поцврсто партнерство“¹ го истакна значењето на соработката на невладините организации (НВО)², Комисијата и националните влади, во која истакна дека невладини организации (НВО) може да дадат значаен придонес во развојот на демократијата и граѓанското општество во земјите кандидати. Истата година се потпиша изјава за намера помеѓу владината канцеларија за европски прашања (SVEZ) на Словенија и група на НВО и резултатот од тоа беше формирањето на Центарот за информации, соработка и развој (CNVOS), една година подоцна.

CNVOS се формира со цел да се зајакнат НВО во Словенија и да се унапреди нивната улога како значаен дел од граѓанското општество. Оттогаш па наваму тој е вклучен во развивањето на главните стратешки документи на НВО секторот на Словенија и неговиот однос со Владата и разви постапка за избор на претставниците на НВО во разните владини тела и комитети. Ова искуство е изнесено во првиот дел од овој прирачник.

---

¹ (COM (2000) 11): http://ec.europa.eu/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf

² Поради различни правни облици на регистрација и пракси на употреба, термините невладина организација (НВО), непрофитна организација (НПО), организација на граѓанското општество (ОГО) и граѓански здруженија во оваа публикација се употребуваат изменично и ги подразбираат сите облици на граѓанско организирање со цел остварување заеднички цели и интереси.

Вториот дел од публикацијата нуди еден кус преглед на различните практики на интеракција помеѓу НВО, владите и администрациите на Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово, Македонија, Црна Гора и Србија.

Секое поглавје започнува со општ преглед на законското, финансиското и институционалното опкружување, кое го дефинира вкупниот развој на невладиниот сектор.

Соработката помеѓу владата и НВО е прикажана преку:

- постоење на владини структури и коалиции на НВО кои го поддржуваат и унапредуваат односот помеѓу НВО и Владата,
- постоење на стратешки, политички документи усвоени од страна на владите кои утврдуваат долгорочни цели за соработка со НВО секторот и
- вклучување на НВО во процесот на создавање закони, политики и стратегии.

Различните примери за ваквите структури, стратегии и постапки за вклучување на НВО дадени во овој прирачник го покажуваат широкиот опфат и комплексност како на практиката така и на концептот на граѓанскиот дијалог. Како што е одразено во дефиницијата на Контактната група за граѓанско општество во нејзината публикација „Граѓански дијалог – Да се направи подобро да функционира³“, граѓанскиот дијалог:

- значи интеракција помеѓу јавните институции и организациите на граѓанското општество, наместо едностран однос. Според тоа, тој е нешто повеќе од информирање и комуницирање и се темели врз взаемно признавање и реагирање;
- опфаќа разни нивоа на формализирање, почнувајќи од формално до законски признати структури, од ад хок до постојана размена;
- опфаќа различни нивоа на вклученост на организациите на граѓанското општество, почнувајќи од информации до консултации и активно учество;
- се случува во текот на целиот процес на креирање политики, кој ги вклучува следните фази: Утврдување на агендата; Дефинирање на политиката/донесување одлука; Спроведување; Оценување; и Повратни информации.

Прирачникот е напишан од перспектива на практичарите од НВО

3 <http://act4europe.horus.be/module/FileLib/Civil%20dialogue,%20making%20it%20work%20better.pdf>

и не се обидува да претставува детална анализа на односите помеѓу НВО и владата, туку водич низ разните практики и механизми на граѓанскиот дијалог кои беа развиени во различни опкружувања. Се надеваме дека како таков се покажува како корисна алатка за организациите на граѓанското општество кои работат на зајакнување на НВО секторот и неговата соработка со властите — како и поттикнување за зајакнување на соработката помеѓу ГО во регионот.

Граѓански дијалог во Словенија

1. СЛОВЕНЕЧКИОТ НЕПРОФИТЕН СЕКТОР

Со повеќе од 20.000 НВО во разни области на делување, непрофитниот сектор во Словенија е разновиден. Може да се идентификуваат четири вида НВО:

1. **Здруженија:** независни, доброволни организации, вклучувајќи и лица кои се здружуваат за да остварат заеднички утврдени цели; тие претставуваат околу 97 % од сите НВО;
2. **Институти:** организации формирани да управуваат со средства наменети за конкретна цел;
3. **Приватни институции:** организации кои работат во областа на образованието и школството, науката, културата, здравствената заштита, детската заштита, заштита на лицата со пречки во развојот итн., а каде целта на активностите на организациите не е да создаваат добивка;
4. **Верски организации:** доброволни, непрофитни здруженија на приватни поединци, кои главно се собираат заради заедничко верско уверување и вероисповед.

Развој на непрофитниот сектор во Словенија

По Втората светска војна⁴ развојот на НВО секторот во Словенија може да се подели во четири периоди:

---

4 Пред војната во Словенија веќе имаше 8.000 НВО (6.014 здруженија и 1.677 задруги во 1938).

- а) **Периодот на државен социјализам:** политичкиот систем доминира со граѓанското општество; здруженијата беа единствениот дозволен вид на НВО;
- в) **Периодот на самоуправен социјализам во '70-тите:** формирање на интересни групи како начин да се спроведат пошироки социјални интереси под покровителство на Социјалистичкото здружение на работниот народ; период што го карактеризираат бројни можности за формирање на здруженија и слабеење на државната контрола;
- в) **Периодот на новите општествени движења во '70-тите:** развивање на граѓанското општество како алтернатива на официјалната политичка структура. По 1988 година започна процесот на диференцијација во рамките на граѓанското општество; значителен број протагонисти од новите општествени движења се интегрираа во политички партии, а подоцна, државно уредување;
- г) **Периодот на транзиција по 1990:** се формираа нови видови НВО (институции, приватни институти, верски организации); периодот се карактеризираше со интензивен пораст на организации кои ги изразуваат посебните интереси (декларативна функција), но и со мал број на организации со услужна функција.

Во духот на самоуправниот социјализам и начелото на отвореност за изразување на спектар на најшироки интереси, се усвои Законот за друштва во 1974 г. Тој поттикнуваше формирање и зголемување на друштвата, што од друга страна дозволуваше изразување на интересите од долу нагоре (по иницијатива на граѓаните, а не на државата). За време на тој период се појавија културните и спортските друштва, како и друштвата за социјална грижа. Се формираа групи за самопомош и взаемна помош, како што се здруженија на алкохоличари, реконвалесценти, друштва на пензионери и професионални или трговски здруженија, како и здруженија на рибари, ловци или пчелари.

Осумдесетите години од минатиот век се карактеризираа со нови прашања кои се одразија во движења за мир и феминистички движења и оние кои се бореа за малцински, еколошки, хомосексуални и духовни права, што доведе до појава на бројни поткултури. Во средината на '80-тите, плурализмот на граѓанските движења доживеа значителна измена.

Во 1990-тите, Словенија, исто како и останатиот дел од Источна Европа, беше зафатена од феноменот на „НВО-изација“ на граѓанското општество, или постепенa трансформација на граѓанските општествени групи во НВО. Тоа беше одраз на тенденцијата да се сфати граѓанското општество како да има функција да го надгледува и штити стекнувањето на системот на демократија. Граѓанските организации, во своите активности, почнаа да даваат нагласок на политички прашања, паралелно со процесот на политичка трансформација на општеството што доведе до политичка независност на Словенија во 1991 г.

Од особено значење беше развивањето на одредени нови форми на НВО кои не постоеја претходно. Во законодавството за фондации се воведо можноста за формирање НВО заради добивање или распределување на средства, можност која претходно не постоеше. Исто така, беше можно да се забележи позитивен развој во порастот на активните верски организации, особено во областа на добротворната работа.

Кај некои организации транзицијата од организации на граѓанско општество во НВО, доведе до 'омекнување' на нивниот активизам т.е. неутрализација на политички притисок и барања. Причината за ова беа: институционализацијата на НВО, појавата на пазарна логика во третиот сектор, доминација на појаките НВО над послабите и воведувањето на хегемонија во рамките на секторот или помеѓу секторите, појавата на полу јавни НВО итн., кои го попречија развојот на НВО сектор.

Со оглед дека расположливоста на човекови ресурси за организациите на граѓанското општество беше ограничена, префрлувањето на поединци од граѓанската во политичката сфера по добивањето на независност, доведе до опаѓање на силата на граѓанските институции. Како резултат на тоа, дел од традиционалната улога на граѓанските организации се префрли на ниво на држава, додека пак еден значаен дел остана во приватната сфера, без да има човекови ресурси и соодветна финансиска помош. Покрај ова, исто така имаше и преминување на голем број активисти и клучни личности од граѓанското општество во државната администрација.

Друг битен елемент на слабоста на НВО беше условен со немањето на интегриран приод за развој. Државата не ги признаваше НВО како стратешки значаен партнер и според тоа развојот зависеше од тоа колку беа поволни условите во поединечните сфери.

И покрај тоа што бројот на новоформираните НВО постојано растеше, во текот на 1990-тите не се успеа да се најдат решенија за бројните тешкотии со кои се соочуваа НВО во поглед на нивниот развој.

Системското дефинирање на улогата, неуспехот да се воспостави стимулативна/правна рамка за нивната работа, неуспехот да се обезбедат услови за поактивен трансфер на функциите на државната администрација на НВО итн., останаа да бидат клучни недостатоци. Сето ова значеше пречка за континуирано и трајно зајакнување на НВО и на нивната стабилност во однос на човечките ресурси и финансирање, а како резултат на тоа, се намалија нивните можности за соработка и меѓусебно поврзување што е вообичаена практика во развиените демократии. Сето ова исто така придонесе до големи разлики меѓу поединечните области на работа на организациите (социјална работа, животна средина итн.), меѓу поединечните организации и меѓу местата на различните организации, особено меѓу постарите организации веќе инсталирани и релативно блиски до системите за финансирање и поновите, чија позиција сè уште не е соодветно оценета.

Денес ситуацијата е незначително подобрена, но не можеме да кажеме дека е на добро ниво. Врз основа на собраните податоци во 2004 г., како и во 1996 г., можно е да се утврди дека во Словенија **уделот на приходот во БДП** на непрофитниот сектор е значително помал отколку во другите земји. Согласно извештаите за приходи и расходи на словенечките организации за 2004 г., нивните приходи изнесуваат 418.911.700 евра. Пресметаната вредност на овие приходи беше 1,6 % од БДП. Приходите на фондациите изнесуваа 0,18 % од БДП. Доколку овој податок се воопшти за сите видови НВО, можно е нивниот вкупен приход да се пресмета на 1,91 % од БДП. Ако се споредат овие бројки со аналогното истражување спроведено во 1996 г., во кое уделот на приходот на НВО изнесува 1,92% од БДП, можно е да се претпостави дека, за 8 години, процентот на приходите на НВО остана неизменет.

Меѓународната споредба на **извори на приходи на НВО** покажува дека во просек, основниот извор на приходи на НВО (47 %) се надоместоците за услуга. Вториот значаен извор на приход е јавното финансирање (42%), додека донациите се едвај 11% од приходот. Податоците за Словенија исто така покажуваат дека во 2004 г. приходот на НВО од продажба на стоки и услуги значително се намалил, додека приходот од јавно финансирање се зголемил. И покрај тоа, истражувањето покажа дека приходот од донации и спонзорства е далеку поголем во Словенија отколку во другите земји.

НВО собира средства од локалните општини, како и од странски донатори, давањето на услуги, неповратните средства и договори со владата и од членарина. Многу НВО се потпираат врз доброволна работа, а во повеќето од овие случаи, придонесите од доброволци им овозможуваат да се одржат. Договорите со локалните претпријатија главно се ограничени на спонзорство и реклама. Процентот на пари собрани од локални извори е повисок отколку од централните извори, а приватните донации се ограничени поради непостоење на даночно ослободување. Имајќи ја предвид структурата на приходи на НВО, Словенија е меѓу оние земји каде приходите од јавни средства претставуваат најзначаен извор на финансирање. Покрај ова, уделот на јавното финансирање во 2004 г. беше значително помал (36,3 %) отколку во други земји каде што достигна 47 % во просек.

Општо земено, големите НВО кои се добро познати и имаат јасни хуманитарни цели добиваат повеќе помош. Членството на Словенија во Европската унија дава повеќе можности НВО да се квалификуваат за средства од ЕУ, но со оглед на ограничената способност на НВО да учествуваат на такви тендери, само малку од нив се пријавуваат.

Некои од најзначајните показатели за развојот на непрофитниот сектор се **нивото на вработување** и порастот на секторот. Во 2004 г., над 80 % од словенечките НВО (80.6 %) немаа вработени; само 17,1 % од организациите имаа повеќе од 2 вработени лица. Верските организации имаа најмал удел во вработени, додека приватните институти имаа најголем број вработени меѓу сите видови НВО. Процентот на вработени во НВО изнесува 0,74 % од активното население во Словенија.

Интересно е да се спомне дека уделот на вработените по организации активни во областа на социјалната заштита (т.е. организации кои работат на заштита на лица со пречки во развојот, добротворни организации вклучени во социјални активности итн.), изнесува 26,7 % и покрај тоа што уделот на овие организации во рамките на структурата на непрофитниот сектор во Словенија е само 3,7 %. Од овие податоци можно е да се претпостави дека организациите кои работат со социјална помош имаат најголема професионално развиена структура во споредба со другите НВО.

Со оглед дека мнозинството НВО во Словенија немаат вработени, **волонтерската работа** претставува значително дополнување на работата што ја врши вработениот персонал во непрофитниот сектор. Резултатите покажуваат дека доброволците во словенечките НВО придонесуваат 1,3 часови работа на годишна основа, што изнесува обем на работа што ја вршат 7.125 работници со полно работно време. Доколку ова го претвориме во вредност на студентска работа (3,3 евра/час), тоа изнесува околу 50 милиони евра во една година.

Во споредба со претходните историски периоди на развој, комплементарната улога на непрофитниот сектор во **производство на јавни стоки и услуги** не се измени за време на транзицискиот период ('1990-тите). Постојат разлики според областа на активности на НВО: тие имаат примарна улога во спортот, културата и социјалната работа, но ретко во областа на образованието, истражувањето и здравството.

Влијание на процесот на европска интеграција

Европската Унија го истакнуваше значењето на организирањето на граѓанското општество и неговата вклученост во процесот на донесување одлуки во изминатите 10 години и за време на претпристапниот период. Владата на Република Словенија, исто така покажа поголем интерес за соработка со НВО.

Во претпристапниот период програмите за финансиска помош предвидуваа финансиски извори и поддршка за земјите кандидати за формирање и демократско функционирање на граѓанското општество. Поддршката имаше за цел да се стимулираат

демократските процеси, а меѓу нив и институционалното зајакнување на НВО.

И покрај сето ова, улогата на НВО во процесот на инкорпорирање на Словенија во ЕУ беше доста слаба. Владината канцеларија за европски работи (SVEZ) се обиде да ги вклучи НВО во разни работни групи врз основа на јавни покани за тендери. Резултатот беше слаб, бидејќи конкурираа над 160 НВО, но само 4 % од тие организации навистина соработуваа. Причината за ова може да се припише на слабиот капацитет на НВО.

На крајот од 1990-тите околу 0,4 % од сите вработени во Словенија беа вработувани од страна на друштвата (околу 3.000 лица), претежно спортски и доброволни противпожарни друштва, потоа хуманитарни организации и организации за лица со пречки во развојот. Околу 90 % од друштвата немаа вработен персонал, некаде околу 20 % немаа средства за работа (45 % имаа помалку од 4.000 евра годишно, а помалку од 10 % имаа над 40.000 евра). Дополнителни проблеми беа ниското ниво на професионален персонал, немање техничко знаење и фактот дека многу од активистите на граѓанското општество влегоа во политиките кога Словенија стана независна.

Поради овие причини, вклучувањето на НВО во процесот на пристапување кон Европската унија се смета за релативно неуспешно. Имаше ретки исклучоци кои беа резултат на голема енергија и заложба на поединци и одредени НВО.

И покрај тоа што во '90-тите се воведоа стимулации и формална рамка за две нови форми на здруженија – приватни институти и фондации, невладиниот сектор дури неодамна почувствува поголема потреба да го прошири своето вмрежување и да ја зголеми својата улога. Ова е причината зошто НВО позитивно ја прифатија сугестијата на Владината канцеларија за европски работи (SVEZ) да се формира организација, чија главна цел би била соработка помеѓу НВО и поттикнување на соработка со владата. Како резултат на тоа, 27 НВО формираа Центар за информирање, соработка и развој на НВО (CNVOS) во 2001 г. Една од главните улоги на Центарот е давање техничко-административна поддршка за **Иницијативата за иднината на НВО во Словенија**, која е централна НВО структура во процесот на

дијалог помеѓу владата и НВО. Центарот исто така беше активно вклучен во подготовка на клучните стратешки документи за системски развој на секторот на НВО во Словенија и неговата соработка со владата.

2. СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ

Стратегија за системски развој на НВО во Словенија во 2003 – 2008

По иницијатива на 4 НВО (CNVOS, Центар за правни информации за НВО, Се-словенската асоцијација за ментално здравје и Уманотера – словенечка фондација за одржлив развој) и финансиска помош од меѓународната организација Фондација за граѓанско општество во Централна и источна Европа (TRUST), беше развиен документот наречен Стратегија за системски развој на НВО во Словенија во 2003-2008 во еден отворен процес во кој соработуваше и придонесе со своето знаење, сугестии и мислења една поголема група на заинтересирани поединци.

Во 2003 беше направена следната SWOT анализа од страна на Иницијативата за иднината на НВО во Словенија, како одраз на карактеристиките на НВО секторот, неговото опкружување и внатрешната структура, како и факторите кои ќе го одредат неговиот иден развој.⁵

Јаки страни:

- Флексибилност, истрајност, иновативност, креативност, снаодливост;
- Финансиска ефективност;
- Социјален капитал (експертско знаење и искуство);
- Независност;
- Меѓународна соработка;
- Стратегија за НВО.

Слаби страни:

- Финансиска нестабилност;
- Слаба промоција на активноста на НВО;

- Слаба организација на секторот на НВО (недоволно развиени информации, комуникација и форми на политичко одлучување);
- Слаба соработка и поврзаност со владините организации;
- Губење мотивација и иницијатива (исцрпеност);
- Тешко мерлива ефективност и квалитетот на НВО и на НВО сектор.

Можности:

- Начелна подготвеност на Владата за соработка;
- Финансиски извори од ЕУ;
- Подготвување на владин стратешки документ за НВО;
- ТРУСТ фондација во Словенија;
- Избори во 2004 г. (словенечки и ЕУ);
- Воспоставена владина структура за соработка со НВО (национален координатор за НВО, владина комисија за соработка со НВО).

Закани:

- Неутврдено законодавство (статус, даночни бенефиции);
- Недефиниран статус на секторот и терминологијата;
- Негативен однос на Владата кон НВО;
- Непрепознатливост на НВО во општеството;
- Неefикасна работа на владината Комисија за соработка со НВО.

Стратегијата за системски развој на НВО во Словенија во 2003 - 2008 ја дефинира мисијата и визијата на невладиниот сектор, заедничките глобални стратегии и области за стратешки развој на НВО, приоритетните области на работење и ги утврдува проектите кои би придонеле за пораст и развој на НВО.

Стратегијата е поделена во две поголеми области:

- Област на **услови** во која се напишани стратегиите за подобрување и организирање на можноста за функционирање на НВО. Оваа област е поделена во подобласти кои вклучуваат законодавство, финансирање, инфраструктура и стандарди кои се применуваат за НВО;

- Област на **односи** во која се напишани развојните стратегии на НВО врз основа на нивната соработка со другите власти и организации. Во овој сегмент подобластите ги земаат предвид односите помеѓу НВО и државата или локалните власти, меѓу самите НВО, со меѓународните организации и со јавноста.

Двете области се елаборирани во 23 различни стратешки насоки и цели кои беа изнесени и оценети како приоритет на регионалните работилници и на првиот форум на НВО што се одржа од 17 до 19 октомври 2002 г. Главните стратешки насоки и цели на НВО секторот се прикажани на следната табела:

Табела: Нацрт на напишани стратешки области и стратегии

	СТРАТЕШКА ОБЛАСТ	СТРАТЕГИИ
Област на УСЛОВИ	Законодавство и НВО	Статус и репрезентативно законодавство
		Даночно законодавство
	Финансирање и НВО	Буџетски извори
		Економски ресурси
		Самофинансирање
	Инфраструктура и НВО	Меѓународни извори
		Персонал
		Помошни услуги
	Стандарди и НВО	Информатичка технологија
		Квалитет
		Класификација
	Област на ОДНОСИ	Држава и локални власти и НВО
Партнерски односи		
Развој на национална програма за НВО		
НВО и НВО		Национална конференција
		Меѓународни мисии
		Вмрежување
Меѓународни организации и НВО		Меѓународни НВО и словенечки НВО
		Форум
		Меѓународни организации
Јавност и НВО		Медиуми
		Систем на образование и школување
		Фестивал на НВО

Процесот на пристапување кон Европа доведе кон уште два развои кои се доста битни за граѓанскиот дијалог во Словенија:

1. Владината стратегија за секторот на НВО во Словенија, во која владата го признава значењето на НВО; и
2. Процесот за усвојување на Спогодбата помеѓу владата и НВО.

За жал, овие документи останаа само во нацрт-форма, што значи не беа усвоени од Владата и покрај тоа што сè уште претставуваат добра основа за натамошен дијалог и негово развивање.

Стратегија на Влада за секторот на НВО во Словенија

Оваа нацрт-стратегија беше подготвена во 2003 г. и ја зема предвид улогата на НВО во граѓанското општество, нивното влијание за конкретни владини одлуки и нивната задача во давање јавни услуги. Со формалното назначување на Владината комисија и Национален координатор од страна на Советот на министри, како одговорна структура за развивање и спроведување на НВО политика во Словенија, се воспостави институционалната рамка која обезбедува „всидрување“ на развојот на политика и стратегија на ниво на Влада. Заедно со нацрт-стратешкиот документ за граѓански дијалог, институционалната структура делува како камен темелник во процесот на „Модернизирање на јавната администрација“. Институционалната рамка пропишува една одлична појдовна точка за дијалогот Влада-НВО за политика и стратегија за секторот на НВО. Промената на некои претставници во оваа меѓуминистерска работна група која добро функционираше, составена од лица со директно лично искуство и одговорност во работење со НВО претставуваше незначителен хендикеп.

Следи извадок од Владината стратегија за НВО секторот во Словенија:

ПРЕМИСИ, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА СОРАБОТКА ПОМЕЃУ ВЛАДАТА И НВО

...

4.1 Премиси

Воспоставувањето соработка со НВО во основа е долгорочен процес во кој постои веројатност да се појават и да се решат бројни проблеми. Затоа, Стратегијата не може да даде конкретни решенија за ниту еден одреден проблем. Според тоа, решенијата се дефинирани како резултати од самиот процес на соработка. Меѓутоа, она што треба да се утврди се начелата или премисите кон кои мора доследно да се придржува во процесот.

При воспоставувањето на соработка со НВО, Владата ќе ги почитува следните премиси:

- Здрава и разновидна работа на НВО како предуслов за севкупен развој на едно разновидно општество и за спроведување на начелата за демократија;
- Делумно или целосно заменување на конкретни јавни функции или надлежности на јавниот сектор со сегашни или идни придонеси на НВО за општата добробит;
- Сегашните законски и други услови не дозволуваат НВО целосно да се развиваат и да ги унапредуваат сите свои функции во општеството;
- Сегашните форми на соработка со НВО овозможуваат прифаќање и разрешување на конкретни прашања во рамките на поединечните политички области. Меѓутоа, тие се недоволни за признавањето на пошироките системски бариери и не дозволуваат партнерски односи при формулирање и спроведување на владините политики или јавно учество при усвојување на акти од страна на државата;
- По завршувањето на вакви битни проекти како што се, меѓу другите, приватизацијата и меѓународната интеграција, истовремено и во врска со процесот на модернизација на јавната администрација, се создаде нов простор за побрз и поефективен развој на соработката со НВО;
- Постојаната соработка е механизам кој, на долгорочна основа, обезбедува подобрување на условите според кои

работат и се развиваат НВО, истовремено почитувајќи ги начелата на разлики и комплементарности;

- Треба да се усвојат одржливи мерки кои ќе обезбедат отворени, флексибилни и ефективни механизми за соработка;
- Постојаната соработка е можна само доколку целосно се почитува начелото на независност на НВО во утврдување на нивните мисии и цели.

4.2 Цели и мерки

Основната цел на овој документ е воспоставување соработка со НВО во духот на здрав однос. Владата целосно ќе ги почитува начелата на разлики и комплементарност во своите односи со НВО и ќе тежи кон демократска соработка, заснована врз взаемна доверба. Со цел да ја оствари оваа цел, Владата има желба:

- Да воспостави трајна основа за решавање на проблеми кои произлегуваат од работата и развојот на НВО;
- Да земе учество во напорот за унапредување на НВО во општеството;
- Да воспостави трајни постапки со чија помош НВО може да изврши влијание врз формулирањето и спроведувањето на владините политики кои ќе обезбедат јавно учество во усвојување на акти од страна на државата.

Со цел да ги оствари горните цели Владата:

- Ќе понуди стимулација за започнување на трајна и конструктивна соработка со НВО;
- Ќе ја земе предвид потребата за побрз и непречен развој на НВО при подготвување на законодавство и други основи;
- Ќе обезбеди во односите со невладиниот сектор владата и нејзините министерства да делуваат во согласност со овој документ;
- Ќе утврди и спроведе различни форми на соработка со НВО во процесот на формулирање и спроведување на своите политики (учество во подготовка на законодавство и други стратешки документи);

- Ќе го поттикне префрлањето на јавни функции и надлежности на НВО во сите оние области каде што НВО може да испорачаат подобри поефикасни услуги;
- Во својата работа ќе се воздржи од секаков акт кој може да ја загрози независноста на НВО.

Владата е свесна дека предложеното воспоставување на соработка е само една можност, а исто така е спремна да расправа за други предлози/можности доставени од НВО. Сè додека не се воспостават сите форми на редовна соработка, Владата ќе им ги доставува на НВО сите документи кои се однесуваат на тој процес во договорената временска рамка. Работните тела на Владата, дизајнирани да ги задоволат потребите за имплементација на оваа Стратегија, ќе ги земат предвид сите предлози и иницијативи доставени од НВО кои имаат влијание врз нивната позиција или активности и кои не можат да се решат на ниво на ресорно министерство.

5. Дополнителни мерки

До моментот кога Спогодбата за соработка помеѓу Владата и НВО треба да се потпише, Владата ќе обезбеди да се направи анализа во врска со следното:

- Постојното учество на НВО во формулирање и спроведување на политиките на Владата;
- Правна и економска рамка за работење на НВО;
- Можност одредени јавни функции да ги извршуваат НВО.
- Врз основа на горната анализа, Владата ќе усвои дополнителни неопходни мерки.

...

Спогодба помеѓу Владата и НВО

Процесот за подготовка на спогодба помеѓу Владата и НВО започна на првиот годишен НВО форум во Словенија во 2002 г., со поддршка на заедничкиот проект реализиран од 4 НВО кој во 2003 г. ја подготви нацрт-стратегијата за Системски развој на НВО. Во јули 2003 г., беше формирана Иницијативата за иднината на НВО како неформална мрежа на поединци кои работат заедно со цел да започнат преговори со Владата. Како резултат на тоа се одржа 1-та Национална конференција во декември 2003 г., со учество на претставници од НВО како и од владата. Преговорите започнаа во летото 2004 г. со цел да се подготви спогодбата. НВО ја подготвија нацрт-спогодбата во ноември 2004 г. (со финансиска поддршка од Владата). Првите регионални работилници се одржаа со сите заинтересирани НВО во декември 2004 г. за да се расправа по нацртот.

Нацрт-спогодбата⁶ има пет поглавја (вовед, цел и вредности, конкретни задачи, спроведување на спогодбата и валидност на спогодбата) и е напишана во форма на точки.

Во **првото** воведно поглавје двете страни (НВО и Владата) го истакнуваат значењето на НВО и значењето на стимулативното опкружување во кое работат. Тие го изнесуваат значењето на соработката и потребата да ги формализираат нивните односи. Значаен дел е изјавата за тоа кои вид на организации ги признаваат како НВО и двете страни (со тоа што ги изнесуваат одредените карактеристики и ги исклучуваат верските заедници, синдикати и политички партии) и кусата историја за тоа како е подготвена нацрт спогодбата.

Второто поглавје се однесува на целта на спогодбата (озаконување на НВО во Словенија, подобра соработка, поделба на работата помеѓу Владата и НВО, вклучување на НВО во јавните услуги итн.) и вредностите врз кои ќе се усвои (демократија, активно граѓанство, еднаквост, социјална економија) и јасно ја дефинира улогата на двете страни. Таа исто така ја вклучува желбата НВО да останат независни и суверени субјекти и го декларира значењето на бројните организации во рамките на секторот.

---

6 Овој документ е даден во Прилог.

Третиот, најзначаен дел, вклучува доста конкретни цели утврдени во рамките на спогодбата и е поделен во четири различни делови: граѓански дијалог, законско опкружување, финансии и вработување.

1. Целите во делот на **граѓански дијалог** треба да обезбедат одржлив граѓански дијалог помеѓу Владата и НВО и да градат и одржуваат механизми, тела и структури неопходни за таков дијалог. Предвидени се различни тела од страна на Владата (во рамките на Кабинетот на Премиерот и во рамките на министерствата), различни заеднички тела (вклучувајќи и претставници од Националниот совет, локалните заедници, итн.) и од страна на НВО (различни мрежи, услужни НВО, спогодба за општиот механизам за соработка во рамките на секторот и правилата за назначување на претставници на НВО во разни тела). Предвидени се конкретни образовни програми за државната администрација за подобро да се сфати улогата и односите помеѓу државните тела и НВО и планирана е размена на практики помеѓу вработените во НВО и администрацијата. Значаен дел е посветен на унапредувањето на најдобрите практики на соработка.
2. Главните цели во рамките на **законскиот** дел се однесуваат на дефиницијата за НВО и методите за регулирање на секторот (закони, национални стратегии, спогодби за соработка итн.). Страните се залагаат да го усогласат постоечкото законодавство и да ги зголемат добрите примери (од домашно и странско законодавство). Посебен дел е посветен на измените во даночното законодавство, кое не е поволно за развој на НВО (на пр. таканаречениот 1 % механизам). Поединци и корпоративни донатори може да добијат даночни намалувања, но тие се премногу мали за да бидат стимулација. НВО се ослободени да плаќаат даноци на неповратни средства и оставнина, но од нив се бара да плаќаат ДДВ на стоки и услуги што ги обезбедуваат. Страните сакаат да го спроведат начелото на воведување во главните текови (вклучување на НВО во усвоените мерки и законодавство како можни спроведувачи и целна група) и регулирање на доброволната работа во рамките на непрофитниот сектор.

3. Делот кој ги дефинира целите во **финансиската** област има за цел да ги зголеми јавните средства за НВО на ниво кое одговара на просекот на ЕУ (да се зголемат средствата од постојните 27 % на 53 %), за да се обезбеди рамнотежа на финансиските средства за различни видови НВО и активности. Посебен нагласок ќе се даде на обезбедување средства за сиромашните области каде што работат НВО (внатрешноста).
4. Во рамките на мерките за **вработување**, се предвидува порастот на вработени во секторот: да ја зголеми стапката на вработување во НВО секторот од 0,8 % на најмалку 2 % (за да се обезбедат најмалку 1.000 нови работни места годишно од потпишување на Спогодбата до 2008 г. Се планира воспоставување на соодветна инфраструктура и механизми за побрзо вработување во секторот (мерки на Министерството за труд, посебна поддршка во областа на социјалната економија, локалните мрежи и показатели за зголемување на НВО, итн.)

Четвртото поглавје вклучува одредби за спроведување на спогодбата. Тоа ги дефинира структурите на двете страни и ја регулира работата на Заедничкиот комитет (10 членови од двете страни), го утврдува користењето на алтернативни методи за спорови доколку се појават, ја утврдува потребата да се усвојат конкретни документи за поддршка при спроведување на спогодбата (во областа на унапредувањето, да се усвојат слични спогодби на локално ниво итн.) и да се предвиди усвојување на двогодишен работен план со цел појасно да се утврдат приоритетите во даден период. Таа исто така вклучува одредба за заедничка национална НВО-Влада конференција и регионални форуми за оценување на спроведувањето на спогодбата.

Последното поглавје ги утврдува потписниците на спогодбата (Премиерот и поединечните министри од владина страна и поединечните НВО или нивните мрежи од страна на НВО). Спогодбата е предвидена за период од 2005 г. до 2008 г. и вклучува одредба за обновување. Таа исто така ги утврдува минимумот потписи (100) со цел истата да стапи на сила.

Се организираа 12 регионални работилници во вид на јавна расправа со цел да се соберат мислења и сугестии од НВО секторот во врска со нацрт-спогодбата. **Групата за преговарање** од страна на НВО, која исто така ја изготви нацрт-спогодбата го изнесе следното:

- Продолжување со преговори и работа на спогодбата со новата Влада;
- Ставот на новата Влада по предложениот нацрт;
- Натамошна работа на текстот врз основа на сугестиите од двете страни;
- Втор круг јавни расправи;
- Финализирање на текстот; и
- Потпишување на првиот дел од 2005 г.

Наместо тоа, Владата ги запре преговорите, тврдејќи дека процесот не е транспарентен и имаше намера веднаш да почне преговори со целиот сектор како еден вид јавни расправи. Таа ја оспори потребата за спогодба и не покажа разбирање и политички интерес за јавен дијалог.

НВО одлучија да продолжат со собирање на изјави за поддршка од НВО во корист на процесот со цел да ги спроведат предвидените структури на НВО и да се има појасна застапеност, да ја зајакнат страната на НВО и Групата за преговори, да го утврдат и стриктно да го следат курсот на заеднички интереси во рамките на НВО секторот, како и да утврдат натамошна стратегија и механизми.

Како што може да видиме, од страна на НВО се правеа многу напори заради потребата да се подобрат условите. И двете страни ја истакнаа потребата од подобрена соработка, но во пракса немаше спроведување. Процесот се интензивира во периодот на пред пристапувањето, но подоцна особено кога Владата се смени во 2004 г., имаше сè помалку ентузијазам од страна на Владата да ја прифати обврската кон граѓанското општество и да ја потпише спогодбата за соработка.

Министерството за јавна администрација е формално надлежно за усогласување и за спогодби со невладини организации. Неговите приоритетни задачи во областа на соработка со НВО се:

- Усогласување и усвојување на спогодба за соработка со невладините организации и Владата на Република Словенија која ќе придонесе за подобра и поефикасна соработка на двата партнери и за повторно воспоставување на подобри услови за активностите на НВО;
- Усогласување на спроведувањето на владината стратегија за соработка со НВО;
- Спроведување на мерки кои ќе обезбедат соработка на заинтересираната јавност преку усвојување на пропис и стратешки документи.

Во ноември 2005 г., Владата го формира **Постојаното меѓуминистерско работно тело за усогласување на отворените прашања во областа на соработка помеѓу Владата и НВО** со следните цели:

- Подготвување коментари по предложената спогодба;
- Спроведување на Владиноста стратегија за НВО секторот во Словенија;
- Расправа по отворени прашања во областа на соработка помеѓу Владата и НВО и подготвување сугестии како да се реши;
- Подготвување на појдовни точки за новата група за преговори за да се изнесе владиниот став поради процесот да се добие согласност.

Со меѓуминистерската група раководи државниот секретар од Министерството за јавна администрација. Нејзините членови доаѓаат од сите министерства (Министерство за внатрешни работи, Министерство за надворешни работи, Министерство за финансии, Министерство за труд, семејство и социјални работи, Министерство за правда, Министерство за економија, Министерство за земјоделство, шумарство и храна, Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за одбрана, Министерство за високо образование, наука и технологија, Министерство за образование и спорт, Министерство за здравство, Министерство за култура, Министерство за транспорт) и некои владини канцеларии (Канцеларија на владата за комуникации, Канцеларија на владата за локална самоуправа и регионална политика, Канцеларија за еднакви можности, Канцеларија за статистика).

Во рамките на меѓуминистерската група беа именувани 4 работни групи во февруари 2006 г., за следните области (што одговара на 4-те точки од нацрт-спогодбата предложена од НВО):

- а) Граѓански дијалог;
- б) Законско опкружување;
- в) Вработување во НВО;
- г) Финансирање.

По ова, на Владата ѝ требаше повеќе од една година (мај 2007 г.) да го прифати својот „Став на Владата на Република Словенија за соработка со НВО“ и само во областа на граѓанскиот дијалог. Истовремено, Владата ја прифати одлуката, каде што одреди 4 министерства да ги изготват своите ставови за вработување во НВО (Министерство за труд, семејство и социјални работи), за правната рамка на НВО (Министерството за внатрешни работи и Министерството за јавна администрација) и за финансирање на НВО (Министерството за финансии). Крајниот рок за подготвување на ставовите беше јули 2007 г. и откако ќе се потврдат од владата, треба да се усогласат со НВО. До октомври 2007 г. немаше никакви настани.

3. УЧЕСТВО НА НВО ВО ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ

Остварувањето на значењето од вклучувањето на невладините организации во политичкиот процес на Европската Унија значително се зголеми во изминатите децении. Европската комисија препорачува активно вклучување на невладиниот сектор како еднаков партнер во сите постапки и расправи кои се однесуваат на него и дава препораки за:

- Подобро знаење и разбирање на невладиниот сектор генерално;
- Воспоставување односи (партнерство) помеѓу државата и невладиниот сектор, што исто така вклучува договори помеѓу државата и НВО;
- Усвојување на соодветно законодавство;
- Финансиска основа и правила за конкуренција;
- Обезбедување позитивна улога во општеството и поттикнување на донации за НВО;

- Обезбедување образование;
- Развивање на размена на информации;
- Пристап до програми ко-финансирани од Структурните фондови во рамките на ЕУ.

Општо земено, соработката на јавноста во политиката за донесување одлуки го зголеми нивото на легитимноста (демократско остварување на плуралистички интереси и потреби од здружување, транспарентност и кредибилитет) и легитимност и законитост (усогласување со законодавството). На вклучувањето на јавноста може да се гледа како на морална должност на демократските власти и како на единствен начин да се земат предвид очекувањата на граѓаните. Истовремено, тоа е основен предуслов за одржлив развој на општеството. Решенијата наменети да дадат истовремен напредок во економската, социјалната сфера и сферата на животна средина може да се формулираат само преку широко вклучување и отворена дебата која ги зема предвид различните идеи и приоди.

Вклучувањето на НВО во процесот на подготвување документи го зголемува нивниот квалитет. Соработката со НВО исто така го обезбедува следното:

- Знаење и искуство за НВО, особено на локално ниво каде што знаењето на Држава и локалните власти е мало, се вклучени во процесот на подготвување на документи;
- Вклучени се исто така групи кои немаат формални можности за соработка и кои од разни причини се маргинализирани;
- Зајакнување на довербата меѓу секторите преку соработка, не само во планирање, туку исто така и во спроведување на усвоените одлуки;
- Стратешките документи се одраз на взаемните предности на различни учесници (начело „победи-победи“);
- НВО кои учествуваат се идентификуваат со документот, со што се зголемува припадноста, а на тој начин и можностите за успешно спроведување;
- Приоритетните предизвици се вклучени во соодветната политичка расправа;
- Се создава јасна поделба на одговорности меѓу партнерите заради спроведување на мерките меѓу учесниците од стратешките документи;

- Се воспоставува солидарност и кохезија. Ова ја зголемува ефикасноста и го намалува ризикот од конфликт на интереси како пречки во развој.

Во следните владини прописи и документи се утврдува **формална мрежа** за спроведување на постојан граѓански дијалог:

- Закон за јавни информации;
- Новите Правила за владина постапка (дополнети во март 2006 г.) ја содржат обврската за јасни консултации (предлагачот треба да достави уверување дека за предлогот биле консултирани претставници од граѓанското општество);
- Набљудување на спроведувањето на консултации со НВО исто така е содржано во Методологијата за придржување кон и набљудување на изјавата за отстранување на административни пречки и учество на заинтересираната јавност, која беше усвоена во ноември 2005 г.

Проблемот што се случи во Словенија е тоа што секое министерство има своја практика за комуницирање со НВО секторот, бидејќи за ова не постојат општи прописи. Сè уште вообичаено се користат неформални директни комуникации, каде НВО користат лични односи за пристап до владини функционери и обратно. Неодамна, беше направен виден напредок во подобрување на ситуацијата во комуникацијата помеѓу НВО и централната власт во областа на заштита на животната средина и социјалните работи, каде НВО се повикани да расправаат по законот пред тој да се усвои.

Постапка за избор на претставници на НВО

Во ноември 2002 г., CNVOS започна да ја подготвува Постапката за избор на претставници на НВО која треба да обезбеди транспарентна постапка како претставниците на НВО може да се вклучат во различни тела вклучени во политиката и процесот на донесување одлуки. Првиот нацрт за постапката се направи во 2002 г. следејќи ги добрите практики од странство и се подобри во април 2004 г. врз основа на практиката, искуството и словенечките услови. Досега CNVOS е единствената организација што обезбедува ваква услуга меѓу НВО.

Целта на постапката за избор е да им понуди на сите заинтересирани поединци и организации една унифицирана постапка со јасни правила, обврзувачка за сите вклучени и согласно начелата на отвореност, еднакви можности и транспарентност.

Постапката се состои од следните чекори:

- За да започне со постапка, ЦНВОС треба да добие повик од владино тело на кое му треба претставник во одредена комисија, работна група, итн. Во специјалниот формулар за повик за ваква постапка го утврдува очекуваното знаење на претставникот, природата на активността, работните услови итн. Со оглед на тоа дека изборот го вршат НВО, овие услови не може да се бараат, туку може само да се очекуваат од страна на клиентот на постапката;
- Директорот на ЦНВОС го овластува лицето кое ќе ја води постапката (вработен на ЦНВОС). За оваа постапка, водачот на постапката именува два други членови од Комисијата за избор;
- Водачот испраќа повик за соработка во постапката за два вида баратели кои имаат право: кандидати и НВО, кои се регистрираат да гласаат. Прибирањето на барањето не смее да е покусо од 15 дена. По истекот на овој краен рок, комисијата ги отвора барањата и составува листа на кандидати и регистрирани избирачи (НВО). НВО може исто така да го даде името на членот на комисијата за оваа постапка кој може да учествува во испитувањето на добиените барања, а подоцна во броењето гласови. Доколку има некои нецелосни барања, водачот на постапката го повикува кандидатот да ги комплетира во рок од три дена (доколку барањето не е комплетирано по истекот на рокот, се одбива);
- По ова, комисијата усвојува одлука за листата на кандидати и гласачи. Презентирањето на кандидатите, што е дел од барањето, мора да се објави на веб-сајтот најмалку 8 дена. Доколку има поголем број кандидати и НВО покажат интерес да се сретнат со нив, се организира прв состанок со сите заинтересирани актери; а во другиот случај се одржуваат избори;
- Секој регистриран гласач добива еден глас, што треба да се даде за 3 дена (лично, по пошта, факс или е-пошта, што е утврдено во барањето од гласачите);

- Отворањето на гласачката кутија е јавно и се повикани сите актери. Потоа, се објавува избраниот претставник. Доколку првите 2 кандидати добијат ист број гласови, а има само едно место во одредено тело, следува втор круг гласање.

Секој избран претставник има права и обврски:

- Покривање на дневница и патни трошоци;
- Транспарентност во работата;
- Доставување извештај до НВО (ЦНВОС добива извештај и го испраќа до сите заинтересирани организации кои учествуваат во постапката, ја става информацијата во неделниот информативен пакет и на веб-страницата);
- Собирање и интервенција по предлозите, сугестиите, препораките на НВО, кои избраните претставници треба да ги земат предвид.

Досега, CNVOS спроведе повеќе од 16 изборни постапки, вклучително и за избор на претставници на НВО во следните тела:

- Работна група за набљудување на извршувањето на Националниот акциски план за социјално вклучување 2004-2006 (Министерство за труд, семејство и социјални работи);
- Работна група за подготовка на Национален акциски план за социјално вклучување (Министерство за труд, семејство и социјални работи);
- Совет на Владата на Република Словенија за спроведување на начелото за еднакво постапување (Канцеларија за еднакви можности);
- Совет за одржлив развој (Канцеларија на владата за локална самоуправа и регионална политика);
- Советодавен комитет за Форумот за електромагнетна радијација (Министерство за информатичко општество);
- Консултативен совет за еко-управување и ревизорски план ЕМАС и ЕКО-налепница на заедницата (Министерство за животна средина и просторно планирање);
- Владин независен комитет за хемиска безбедност (Национално хемиско биро);
- Комитет за набљудување за иницијативата EQUAL (Министерство за труд, семејство и социјални работи);

- Европски економско-социјален комитет - ЕЕЦЦ (Владина канцеларија за европски работи);
- Управен одбор за избор на проекти во рамките на норвешкиот финансиски механизам (Владина канцеларија за европски работи);
- Надзорен комитет за Оперативна програма за развој на човечките ресурси за периодот 2007 - 2013 (Канцеларија на владата за локална самоуправа и регионална политика);
- итн.

Анализа на вклученоста на НВО во подготвување и спроведување на политики

Во 2004 г., Владината канцеларија за европски работи (SVEZ) направи сèопфатна Анализа за вклученоста на невладините организации во подготвување и спроведување на политиките. Нејзините главни наоди беа:

- **Области на соработка помеѓу Владата и НВО**
23 владини сектори изнесоа 72 области на соработка со невладините организации. Министерство кое изнесе најразлични области на соработка е Министерството за внатрешни работи, кое соработува со НВО во 12 различни области:
- **Области на соработка во развивање на политика**
20 владини сектори изнесоа 56 области на соработка со НВО во развивање на политика. Министерства кои изнесоа најмногу области на соработка НВО и развивање на политика се: Министерство за внатрешни работи (8), Министерство за труд, семејство и социјални работи (8), Министерство за информатичко општество (8), Министерство за надворешни работи (6), Канцеларија за млади (4), Канцеларија за еднакви можности (4). Повеќето од една владина институција ги споменаобластите на насилство врз жената, интеграциската политика и нелегална трговија со луѓе.
- **Правна основа, меѓународни директиви и други документи кои дефинираат или препорачуваат соработка со НВО**
Владините сектори наведуваат 4 вида основи за соработка со НВО: законски акт, национална политика, програма и меѓународни документи на секторот. Повеќето од секторите го споменуваат законодавството (96) како појдовна основа за

соработка со НВО. Речиси половина помалку ја споменуваат националната политика (47), една третина меѓународните документи (34), а најмалку програмите за секторите (18);

- **Вработени во владините сектори кои се во контакт со НВО и природата на овие контакти**

78 вработени кои се во контакт со НВО се идентификувани по име и презиме. Кон оваа бројка битно е да се додадат 26 вработени од Министерството за култура, кое не ги идентификува вработените кои се во редовен контакт со НВО. Министерството извести дека секој вработен чие звање е советник на министерот или има повисок ранг, во својот опис на работно место ја има и областа на соработка со НВО. 54 од 78 идентификувани претставници координираат стратегии во областа на соработка со НВО, 56 соработуваат во разговори со НВО околу креирањето на политиките и 38 координираат финансирање на огласи. Само 13 владини претставници ги имаат во нивниот опис на работното место сите задолженија поврзани со областа на НВО, а 8 владини работници имаат само делумни.

- **Број на невладини организации кои се во контакт со владини сектори во изминатите 12 месеци**

Во изминатите 12 месеци, владините сектори биле во контакт со 1.639 НВО. Со оглед дека секторите не покриваат повеќе политики, а дури и едно НВО може да се појави како оператор во креирањето на различни политики, треба да се земе предвид дека стварниот број на различни НВО кои соработуваат со владините сектори е најверојатно нешто помал.

- **Невладини организации и мрежи на НВО кои активно се вклучени во креирање на политики**

23 владини сектори известија дека 142 НВО и 48 НВО мрежи биле активно вклучени во креирањето владини политики. 11 владини извори идентификуваа НВО кои досега не биле вклучени во креирањето на владините политики, но во иднина треба да се приклучат во соработката.

- **Влијание на НВО врз креирање на политики**

Врз основа на оценувањето на влијанието врз креирањето на владините политики кое се мереше на скала од 1 до 3 и каде 1 значеше дека соработката на НВО нема влијание врз креирање на политиките, а 3 значи има значајно влијание, се процени дека во нешто помалку од половина од областите (36 од 61) соработката со НВО е витален дел од креирањето

политики. За 24 области на работа, тие изјавија дека имало минимално влијание, а само 2 сектори изнесоа дека нема никакво влијание.

- **Финансирање наменето за НВО во областа на креирање политики и вкупните средства наменети за НВО во 2003 г.**

НВО ги финансираат 21 владин сектор. 8 владини сектори финансираат соработка на НВО во креирање владини политики (на пр., истражувања, професионални мислења, надоместоци за директори, патни трошоци, образование). Вкупните средства кои државата ги планираше за финансирање на НВО во различни области до септември 2003 г. изнесуваа 6.736.527.797 СИТ⁷, додека средствата кои државата ги планираше за соработка на НВО во креирање на политика во 2003 г. изнесуваа 28.368.727 СИТ или 0,4 % од расположливите средства за НВО. До 31 август 2003 г., кога се спроведе собирањето на информации, од владините ресурси не беа дистрибуирани сите средства за НВО.

- **Проценка на односите со невладините организации**

Во 80 % од областите на работење поврзани со креирање на владини политики, владините сектори својата соработка со НВО ја оценуваат како добра, многу добра и најдобра. Во скоро 50 % од областите на работење, владините сектори оценуваат дека нивната соработка со НВО е повеќе од добра, што значи многу добра и одлична. Во 20 % од областите на работење, владините сектори ја оценуваат нивната соработка со НВО како задоволителна или незадоволителна. Битно е овде да се напомене исто така дека само 5% од областите се оценети како незадоволителни.

- **Неискористени можности за соработка**

15 владини сектори идентификуваа 33 области на работа или политики каде, според нивно мислење би било значајно да се повикаат НВО на соработка при формулирање на политиките во иднина.

- **Соработка на НВО со владини сектори (позитивни страни, проблеми, препораки)**

Секторите ги наведоа следните позитивни страни во соработка со НВО: Соработката со НВО овозможи во повеќето области посигурно да се утврдат стварните потреби и да се прифатат решенија кои се доследни на сегашните потреби. НВО допреа исто така и до целните групи кон кои тешко се

7 Курсот е 239,64 СИТ/Еур.

стасува, го презедоа својот дел од одговорноста за јавната корист, придонесоа за формирање на поединечни политики и соработуваат во оценување на барањата.

Владините сектори, од друга страна, известија за следните *проблеми во соработката со НВО*: сегментираноста на НВО поради неповрзаноста помеѓу овие организации, немање застапување, стандарди за професионална работа и партнерства во многу НВО кои сè уште треба да се воспостават, немање квалификуван персонал и финансиски средства во НВО.

Од друга страна, секторите известуваат за проблеми кои се појавуваат на владина страна. Меѓу другите, тие ги наведуваа: немање доволно финансиски и човечки ресурси за соработка со НВО, недоследното почитување на формалната основа за соработка со НВО и тешкотиите да најдат соодветен портпарол за НВО.

Како можност за подобрување на НВО, секторите го спомнаа пристапувањето на Словенија во Европската Унија. Ова може да го подобри формирањето на НВО мрежи, сојузништвото на НВО со деловниот сектор може да ја зголеми ефикасноста во деловното работење, а прилика за НВО исто така беше можноста да се префрлат во НВО некои од државните функции.

Меѓу подобрувањата од страна на владата, секторите ги споменаа: идентификувањето на нови области каде што би било од значење да се воспостави соработка со НВО, подобрување на начинот и износот на средства за НВО, планирање за утврдување на средства за едукација и едукација на персоналот, доследно почитување на начелата за соработка со НВО што е во согласност со владината стратегија, а во врска со тоа подобрување на свеста на претставниците на Владата.

Во 2006 г. организацијата Уманотера направи истражување во врска со граѓанскиот дијалог и вклучување на граѓанското општество во процесот на донесување одлуки. Резултатите беа објавени во публикацијата **Огледало на владата – практиката и квалитетот на соработка со граѓанското општество**⁸. Главниот

---

⁸ Истражувањето објавено на Интернет страница:
<http://www.umanotera.org/index.php?node=172>.

наод беше дека јавноста не е често вклучена во процесите на подготвување на закони. Оваа практика значително варира кај сите поединечни министерства, но крајната оценка покажува доста лоша состојба со учеството на јавноста во Словенија. Беше кажано дека соработката е најдобра со Министерството за труд, семејство и социјални работи и со Министерството за култура.

Препораките за подобрување на сегашната практика вклучуваат еден збир на системски препораки до владата и препораки да се подобри поддршката на животната средина. Меѓу препораките кои се однесуваат на делувањето на предлагачите за подобрена поддршка за животна средина, Уманотера исто така предлага да се **назначи и обучи лице за соработка со НВО** кој ќе има улога на „менаџер на засегнатите страни“, т.е. лице назначено за вклучување на различни учесници од граѓанскиот сектор во процесите за донесување одлуки.

Системски препораки до Владата:

Се препорачува Владата да усвои системско законодавство во областа на јавното учество, применувајќи ги следните начела:

- **Начело на еднаквост:** не се преиспитуваат предлози, иницијативи, забелешки и коментари на НВО во поглед на нивните релативни добри страни;
- **Начело на навременост:** Навремено информирање на јавноста (експерти, заинтересирани или погодени) и давање разумно време за учество (материјални прегледи, подготовка на забелешки итн.);
- **Начело на отвореност:** Можност за доставување на забелешките и предлозите, и учество во најраната можна фаза од подготвување на документот;
- **Начело на достапност:** Достапност на материјали и основни податоци користени во подготвување на одлуките;
- **Начело на реагирање:** информирање на учесниците за причините за (не)земање во предвид на нивните забелешки и предлози;
- **Начело на транспарентност:** Процесот треба да обезбеди транспарентност на ниво на дефинирање на одлуките (јасни правила) на терен, кое е отворено за измени, и за соработка (објавување на забелешки и предлози на сите учесници);
- **Начело на пронаоѓање:** Пронаоѓањето на партиципативните процеси претпоставува пронаоѓање на искажани мислења,

забелешки и коментари, како и на процедурални забелешки (на пр., евиденција) и нивната достапност (види го начелото на транспарентност).

Препораките до Владата за **повисок квалитет за учество на јавноста во процесите** се следните:

- **Обучување** на оние кои донесуваат одлуки и експертските канцеларии за комуникација со јавноста во врска со планирање и спроведување на процесите за јавно учество. Програмата е воспоставена во рамките на Академијата за администрација, според моделот за модули за обука на меѓународната Асоцијација за јавно учество⁹ ;
- Владата треба да усвои **Упатства** за планирање, спроведување и оценување на постапки за јавно учество;
- **Пропишано** објавување и стандардна содржина на огласот. По иницирање на подготвителна постапка за акт, секое владино тело подготвува и јавно објавува оглас кој содржи: наслов на актот, целта на подготвителната постапка, временска рамка за подготвителна постапка со утврдување на поединечните фази на постапката, референца за експертска работа, краен рок за планирано добивање, повик за јавно учество, лице назначено за подготвување на актот, неопходни алатки за комуницирање на предлагачот со јавноста и др.;
- **Централен портал на сите владини тела за јавно учество:** порталот обезбедува јавна и транспарентна подготвителна постапка за актот, и вклучува: огласи за сите акти, можност за учество во подготвување на акти како заинтересирана јавност, електронски разговор со експерт и општа јавност во различни фази во подготовка на актот, нацрти на сите акти во јавна дебата и соодветен експертски материјал, формулар за запишување на забелешки по нацрт-актите и механизам кој обезбедува постојана јавна транспарентност на веб-сајтот, извештаи за процесите на јавното учество, вклучувајќи и повратни информации од владино тело за дадените забелешки, воедначен влез на веб-сајтот во сите министерства и владини канцеларии за да се овозможи идентификација и ориентација на постапките за спроведување на актот. Претставници од корисниците се вклучени во формирањето и тестирањето на порталот;

- **Методологија за набљудување и оценка за спроведување на актот**, која вклучува модели за набљудување (временска рамка, критериуми, содржина итн.) и воспоставување на Интернет рубрика за транспарентно набљудување и оценување на конкретни акти на веб-сајтот.

Предностите од соработката помеѓу НВО и Владата наведени погоре и бројните пречки со кои се соочија словенечките НВО во овој поглед, ја покажуваат само комплексноста на процесите за граѓански дијалог, кој бара претходно внимателна и целосна подготовка.

Самото постоење на канали за комуникација и механизми за вклучување, не значи дека неопходно го одразува квалитетот на процесот во пракса. Главна пречка за успешната соработка на НВО се случуваат со **вклученост само навидум**: кога НВО се повикани да подготват коментари за конкретен стратешки документ, но не се земаат предвид нивните мислења и коментари, или крајната содржина за нацрт-документот е подготвена уште пред да се вклучат НВО. Како резултат на лошите искуства или пракса на очигледна соработка, а во отсуство на уверувања дека ќе се проучи и соодветно ќе се земе во предвид нивниот придонес, **НВО не сакаат да одговорат на иницијативите за соработка**. Меѓутоа, бројните тешкотии и пречки за соработка може да се надминат преку формирање и одржување на **партнерски однос** помеѓу јавните власти и невладиниот сектор. Како појдовна точка неопходно е да се земе предвид спремноста и способноста на двете страни да соработуваат и врз основа на тоа да изготват план кој ќе овозможи приближување и најдобра можна соработка помеѓу нив.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ I: ФИНАНСИРАЊЕ НА ГРАЃАНСКИ ДИЈАЛОГ

Преку своите годишни повици Министерството за јавна администрација нуди финансиска помош за **програмските активности во врска со дијалогот помеѓу владата и НВО**. Во периодот 2007-2013 исто така на НВО ќе им бидат на располагање Структурните фондови за конкретни цели од „Унапредување на развојот на НВО, граѓански и социјален дијалог 2007-2013“.

Владата на Словенија во своите стратешки документи го вклучи признавањето на развојните потенцијали на НВО на национално ниво и ја изрази својата намера за ‘позитивно влијание врз развојот на невладиниот сектор’—и ова го проследи со значителни финансиски ресурси што ќе се издвојат од Структурните фондови за развој НВО и граѓанскиот дијалог.

Средства за НВО

Во рамките на приоритетите од Оперативната програма за развој на човекови ресурси за периодот 2007-2013¹⁰, што ќе се финансира од Европскиот социјален фонд, 7 % од ресурсите (53 милиони евра) се наменети за спроведување на активностите на НВО. НВО исто така ќе имаат пристап до проекти во рамките на другите две ОП: Оперативната програма за зајакнување на потенцијалите за регионален развој¹¹ и исто така делумно за Оперативната програма за развој на еколошка и транспортна инфраструктура¹².

Исто така, во рамките на Оперативната програма за развој на човечки ресурси, има дел на средства наменети конкретно за НВО. Во рамките на една од нејзините приоритети (зајакнување на институционални и административни капацитети) ексклузивно

---

10 http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr/srp.gov.si/pageuploads/KONEZIJA/ko-hezija-200207/OP_Human_Resource_Dev_16_02_07_Unoff_eng_ver.pdf. (Неофицијален превод на англиски на првиот предлог за ОП од 16.02.1007).

11 http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr/srp.gov.si/pageuploads/KONEZIJA/ko-hezija-200207/OP_SRDP_en.pdf. Неофицијален превод на англиски на првиот предлог за ОП од 16.02.1007).

12 http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr/srp.gov.si/pageuploads/KONEZIJA/ko-hezija-200207/OP_infrastructure.pdf. Неофицијален превод на англиски на првиот предлог за ОП од 16.02.1007).

се резервирани повеќе од 13 милиони евра¹³ за „Промоција за унапредување на развојот на НВО, граѓанскиот и социјалниот дијалог за 2007-2013“.

За овој приоритет ќе се издвојат ресурси за:

- Подобрување на персоналната структура и капацитет на вработените во НВО секторот;
- Развивање и функционирање на НВО мрежите според приоритетни области;
- Поддршка за програми за зајакнување на граѓански и социјален дијалог;
- Поддршка за проекти за унапредување на НВО секторот и добри практики.

За секторот, кој честопати се опишува како “неразвиен”, од витално значење е ресурсите да се насочат кон вработување, на кое нешто може да се гледа како на најбитни приоритети за развој на секторите. Во моментот, НВО секторот вработува само 0,53 % од целото активно население во Словенија (0,74% доколку не се вклучат другите форми на платена работа како што се студенти или хонорарна работа) и овој удел остана ист уште од 1995 г. Според некои словенечки НВО истражувачи, ова ја става Словенија меѓу земјите со најниска стапка на вработеност во НВО секторот.

Начело на партнерство и учество на НВО

Структурните фондови треба да помогнат НВО да се потврдат како еднаков партнер во дијалогот со владата согласно основното начело на кохезивна политика на ЕУ — т.е. начелото за партнерство. Ова начело исто така беше применето во подготвителната фаза на Оперативната програма за развој на човекови ресурси и, според Владината канцеларија за локална самоуправа и регионална политика, која е управна власт за структурните фондови во Словенија, исто така ќе се вклучи во спроведувањето, набљудувањето и оценувањето на Оперативната програма (ОП).

---

¹³ За разлика од средствата во рамките на друга приоритетна ориентација и други Оперативни програми, каде што НВО ќе треба да конкурираат за ресурси со други корисници (фирми, итн).

Консултациите со НВО беа спроведени пред и после презентирањето на нацрт-оперативните програми – во форма на јавни консултации, посебни состаноци со НВО, како и преку Советот за одржлив развој, кој е централно советодавно тело на Владата посветено на дијалогот со граѓанското општество и социјалните партнери по клучни прашања кои се однесуваат на одржливиот развој (т.е. социјални, економски и еколошки).

Првиот конкретен состанок со претставниците на НВО се организира во февруари 2006 г. НВО беа критични во поглед на досегашното ниво на соработка и предложија одредени конкретни сугестии за посистематска вклученост на невладиниот сектор во спроведувањена развојните проекти и ко-финансирање на активностите на НВО. Во јуни 2006 г. (непосредно пред објавувањето на ОП на Интернет), се одржа консултација¹⁴ со претставниците од НВО со помош на CNVOS. Соработката со претставниците на НВО се сметаше за добра во споредба со практиката за подготвување на прелиминарни документи за развој – кои сè уште не беа во согласност со очекувањата на НВО.

На состанокот на Советот за одржлив развој (јуни 2006 г.) партнерите заклучија дека нацрт-ОП за развој на човечките ресурси дава задоволителни одговори на предизвиците за одржлив развој (во поглед на прашања за развој на човекови ресурси, конкурентност на стопанството, еднакви можности и поттикнувањето на социјалното вклучување), но претставниците на НВО сè уште беа критични по одредени точки. Тие беа на мислење дека државата треба да планира значително поголем удел од ресурсите исклучиво за НВО секторот, особено за целите за вработување и зајакнување на неговата административна ефикасност и капацитети. Со оглед дека сите засегнати страни беа повикани да дадат коментари на ОП за развој на човечки ресурси објавени на Интернет страницата на Владината канцеларија за локална самоуправа и регионална политика, НВО ги нагласија своите барања за поголем дел од средствата и го покренаа прашањето за административниот капацитет на секторите и прашањето за обезбедување ликвидност на средствата.

---

¹⁴ Уште една консултација со претставници од фирмите и секторот за истражување се спроведе со помош на Стопанската комора.

Искуството од спроведувањето на иницијативите EQUAL во Словенија веќе покажа можни проблеми во врска со прашањата за предфинансирање и обезбедување ликвидност на средствата. Помалите НВО се соочуваа со тешкотии да обезбедат средства за спроведување активности поради немање на пред-финансирање, а ова доведе до одредени финансиски пропусти и го загрози активното учество на послабите НВО кои беа во партнерство, покрај тоа што иницијативите на EQUAL беа 100 % финансирани од средства на ЕУ (75 %) и Словенија.

НВО исто така беа вклучени во давањето сугестии за поконкретни потпрограми од приоритетното унапредување на развојот на НВО, граѓански и социјален дијалог преку **Идентификување на целни проекти за ко-финансирање на НВО секторот од Структурните фондови на ЕУ во периодот 2007-2013**. Тие се наменети да му дадат насоки на Министерството за јавна администрација кое ќе ги објави тендерските повици во рамките на приоритетите. За таа цел, во повиците од 2007 г. вклучи идентификување на целни проекти, што ги поддржа програмските активности во врска со дијалогот помеѓу Владата и НВО. Проектот го спроведе CNVOS, а го изврши **експертскиот комитет** кој вклучи претставници од секое од трите здруженија на НВО и мрежи на државно ниво: CNVOS, Здружение на друштва на Словенија (ZDOS – Združenje društvenih organizacij Slovenije) и Здружение на словенечки фондации (ZSU – Združenje slovenskih ustanov). Преку проектот беа добиени 61 различни предлог-проекти (така наречени нацрт-проекти) идентификувани од страна на НВО како потребни за развојот на секторот. Врз основа на овие нацрт-проекти и потребите на НВО секторот согледани во изминатата анализа – Комитетот на експерти разви програмски насоки.

Идентификуваните програми се насочија кон:

- Соработка и вмрежување на НВО (вклучувајќи помош за хоризонтално вмрежување на национално и регионално ниво и поддршка на тематски мрежи на национално ниво);
- Вработување во НВО (вклучувајќи развивање на професионални и експертски профили специфични за невладиниот сектор);
- Обука на персоналот на НВО (лидерство и управување на НВО, стекнување со социјални вештини и административно-техничко знаење за работа во невладиниот сектор);

- Помош во работењето на НВО (вклучувајќи правна помош и совет на НД, финансиски и сметководствен совет на НВО и подобрување на користењето напредна информатичка комуникациска технологија и техники во НВО);
- Развивање на финансиски ресурси за работењето на НВО (вклучувајќи маркетинг на услугите на НВО и собирање средства);
- Препознатливост на невладиниот сектор на Словенија (вклучувајќи го статусот и улогата на доброволците, односи со јавноста, подигање на свеста и развивање на НВО медиумите);
- И развивање на граѓански дијалог (вклучувајќи развојно-аналитички активности за потребата од граѓански дијалог на НВО, како и воспоставување владини активности за потребите на граѓанскиот дијалог).

Со цел да се помогне во спроведувањето, Комитетот на експерти кој ги подготвуваше програмските планови (CNVOS, ZSU и ZDOS), предложи формирање на **Програмски комитет за спроведување** на секое поединечно приоритетно прашање. Овие структури (кои се состојат од претставници од НВО избрани од самите НВО) ќе го набљудуваат спроведувањето на проектите и ќе ги остварат целите во рамките на приоритетните прашања.

И покрај тоа што меѓу НВО имаа општ консензус дека структурните фондови ќе претставуваат голема можност во периодот 2007-2013 — според една анкета што ја спроведе CNVOS — мнозинството од НВО општо земено не знаат доволно за нив. На прашањето „Дали знаете доволно за структурните фондови и можностите за НВО во рамки на фондовите?“, 58,3 % одговорија со „не“, само 3,6 % одговорија потврдно. Другите „почнуваат да се запознаваат со нив“ и истакнаа дека ќе им „требаат повеќе информации“. Затоа CNVOS се бори да обезбеди повеќе **информации за структурните фондови за НВО** — преку дебати, работилници и преку службата за редовни информации. ЦНВОС исто така започна со објавување периодична публикација за структурните фондови, наречена „Strukturakor“, која има за цел да ги изнесе соодветните информации за структурните фондови на начин 'наклонет кон корисникот'.

Со оглед дека првите повици за предлози за ко-финансирање на НВО проекти од структурните фондови се очекуваат на есен 2007 г. сè уште е прерано да се оцени спроведувањето. Меѓутоа, она што е веќе воспоставено е тоа што НВО ќе имаат свои **претставници во Комитетите за набљудување** за три Оперативни програми. Ова исто така беше случајот со претходниот програмски период 2004-2006, кога НВО имаа свој претставник во Комитетот за набљудување на иницијативата EQUAL.

Врз основа на обемот на уделот на структурните фондови за НВО и нивната активна вклученост во идентификување на конкретни целни проекти — и доколку неговите одредби за издвојување на средства ќе ги земат предвид конкретните капацитети на НВО, структурните фондови навистина претставуваат голема можност за развој на секторите во периодот 2007-2013.

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ 2: СПОГОДБА ЗА КОМУНИЦИРАЊЕ ПРЕД И ЗА ВРЕМЕ НА СЛОВЕНЕЧКОТО ПРЕТСЕДАТЕЛСТВО СО ЕУ

На 1 јануари 2008 г. Република Словенија, како прва меѓу новите држави членки, ќе го преземе претседателството со Европската унија. Подготовките за претседателството се во тек уште од 2005. За време на овој период невладините организации, свесни за значењето на претседателството, изразија подготвеност да соработуваат и да помогнат во овие подготовки.

Во септември 2007 г. беше склучена Спогодба со Канцеларија за комуникација на Владата со цел да се комуницира пред и за време на претседателството на словенското претседавање со ЕУ. И покрај тоа што нејзиниот опфат е ограничен, со оглед дека е насочена да комуницира преку Интернет порталот на НВО за словенечкото претседателство со ЕУ (беше склучена во рамките на една конкретна активност, спроведувана од страна на CNVOS) – таа содржи битни одредби за размена на информации, консултации и вклучување на невладините организации.

За спроведување на спогодбата треба да се користи Интернет порталот www.predsedovanje.si и електронската адреса info@predsedovanje.si како интерактивно средство за информации, консултации и вклучување на Владата и невладините организации. Треба да се воспостави заедничка Интернет врска помеѓу официјалниот веб-страница на претседателството на Словенија (www.eu2008.si) и порталот www.predsedovanje.si.

Активности

Канцеларијата на Владата за комуникација

- Ги поттикнува и координира лицата одговорни за односи со јавноста, како и официјалните портпароли на разните министерства и други органи на јавната администрација целосно да го користат Интернет порталот www.predsedovanje.si за да ги информираат невладините организации околу активностите и настаните што се организираат во рамките на претседателството на Словенија со ЕУ.

Портал:

- Ги поттикнува невладините организации да ги информираат и да им поставуваат прашања на надлежните министерства и други органи и јавната администрација во врска со работи поврзани со претседателството,
- Ги поттикнуваат невладините организации да ја известат Канцеларијата на Владата за комуникации за секој настан што ќе се организира во врска со претседателството на Словенија.

Консултации

Канцеларијата на Владата за комуникација:

- Ги поттикнува надлежните министерства и други органи на јавната администрација да овозможат Интернет дијалог со невладините организации во врска со приоритетните задачи, подготвување на ставови за конкретни работи планирање на неформални настани на одредена тема преку користење на порталот www.predsedovanje.si, со што ќе се даде доволно време за консултации и пристап до соодветни документи и материјали, како и одговор на ставовите доставени од невладините организации.
- Ги поттикнува министерствата и другите органи на јавната администрација да ги земаат предвид предлозите и коментарите на невладините организации во рамките на столбовите за содржината на www.predsedovanje.si.

Портал:

- Модерира, поттикнува и известува за Интернет дијалогот (е-форуми и е-консултации, како и овозможува изнесување на оправдани мислења и ставови на словенечки и странски невладини организации и други органи на јавната администрација.

ноември 2004 г.

Нацртот беше изготвен од Националната група за подготвување на Спогодбата (која се состоеше од претставници на невладини организации и Владата)

и е дизајнирана за натамошниот процес со партнерите на спогодбата како и за взаемно решавање.

Нацрт

Спогодба за соработка помеѓу НВО и Владата на Република Словенија за период 2005 - 2008

I. ВОВЕД

1. Во невладините организации се остваруваат уставните права за мирно собирање и здружување, слобода на уверување и јавно појавување, на печат и други форми на јавно информирање и изразување, кои се од битно значење за остварување на уставните права на населението и за постигнување на начелата на владеење на правото и социјална држава. Исто така, нивната активност во областа на заштита на човековите права, образование, заштита на животната средина и зачувување на природата, социјалната и здравствена заштита, наука, хуманитарна помош, заштита на потрошувачите, култура и многу други е од суштинско значење за идниот развој на демократизацијата и плурализмот во секое модерно општество. Целите, задачите и активностите на невладините организации се непрофитни; нивниот битен елемент е зајакнување на доброволната работа и вклучување приватни средства за задоволување на заедничките потреби во општеството. Во овие случаи, активноста на невладините организации е во јавен интерес и неопходно е да се воспостави рамнотежа со јавниот

сектор во светлината на државното финансирање како и одговорноста на невладините организации. Активноста на невладините организации се спроведува на локално, регионално, национално и меѓународно ниво, што ги прави да се од витално значење за зајакнување на интересите на словенечкиот народ во нивното опкружување и нивниот значителен придонес кон промовирање на Словенија на меѓународната сцена.

2. За успешна активност на невладините организации неопходно е стимулативно политичко опкружување, кое овозможува развивање на граѓански дијалог и партнерство помеѓу невладините организации и власти на државата или локалните заедници, соодветно системско регулирање на законодавството, регулиран систем на јавно финансирање, обезбедени финансиски ресурси, соодветни услови и стимулативни механизми за вработување во невладините организации.
3. Невладините организации и Владата на Република Словенија веќе имаат искуство во заедничката соработка. Ова искуство покажува дека формализирањето на соработката и партнерството може да бидат од клучно значење за подобро взаемно разбирање и ефикасна соработка во иднина. Во процесите на глобализација, изменети економски и социјални услови и промената на улогата на социјалната држава, исто така улогата на владите е значително изменета, а значењето на невладините организации во развој на општата добробит е значително зголемено. Ова бара воведување нови форми на соработка. И покрај тоа што за остварување на ова има бројни и различни НВО, неопходно е да се посвети поголемо внимание на взаемната соработка и партнерство и да се обезбедат соодветни услови за нејзиното спроведување. Ова е особено битно после пристапувањето на Словенија во Европската унија, затоа што НВО се самостојниво остварување на заедничките европски цели.
4. Партнери на спогодбата се Владата на Република Словенија (во понатамошниот текст Влада) и невладините организации активни во Словенија, а кои се потписници на спогодбата (во понатамошниот текст невладини организации).

5. Министерствата, телата на државната администрација и телата на јавното право кои вршат административни должности преку јавно овластување (во понатамошниот текст „телата на државната администрација“) се обврзани да го спроведуваат овој документ кој го потпиша Премиерот и министрите.
6. Оваа Спогодба ги обврзува невладините организации, кои ја потпишаа, да ја спроведуваат. Спогодбата не ги обврзува и нејзиното спроведување не доведува до дискриминација на невладините организации кои не се потписнички.
7. Со потпишувањето на Спогодбата (терминот) невладина организација се применува за секоја организација формирана како здружение, институција, фондација, корпоративно друштво или секоја друга правна организациона структура врз правни основи, доколку ги исполнува утврдените карактеристики, имено:
  - 7.а. Нејзините основачи се домашни или странски физички лица или правни субјекти од приватното право (со формирањето);
  - 7.б. Не е основана да служи на приватни или деловни намени или цели (ограничување на задачите и целите),
  - 7.в. Е основана доброволно, соработката е доброволна и по правило интегрира доброволна работа (волонтаризам),
  - 7.г. Нејзиниот конститутивен инструмент ги утврдува задачите и целите на нејзината активност како непрофитна (непрофитност),
  - 7.д. Функционира автономно и е независна од други субјекти, особено државни органи, политички партии и деловни субјекти (независност), и
  - 7.ѓ. Нејзините активности се јавни и отворени (јавност и отвореност).
8. Според оваа Спогодба, верските заедници, синдикатите и политичките партии не се сметаат за невладини организации.

9. На страна на невладините организации, партнерите сметаат дека: усвојувањето на манифестот на НВО на Конференцијата на OECD во Љубљана во 2002 г.; организирањето на 1-от и 2-от Годишен форум на НВО; подготвувањето на стратегијата за системски развој на НВО за периодот 2003-2008; интегрирањето на НВО во мрежи и формирањето на Иницијатива за иднината на НВО, нејзините работни групи и избраната група за преговори од претставници на невладините организации, придонесоа за склучувањето на оваа Спогодба. На страна на Владата беше усвоена Резолуција на Владата да формира Комисија за НВО и Стратегија на Владата на Република Словенија за соработка со невладините организации. Според тоа, оваа Спогодба е резултат на сегашното ниво на соработка помеѓу НВО и Владата, како што беше утврдено на Првата национална конференција „Воспоставување соработка“ во декември 2003 г. и таа претставува заедничко барање за идна соработка и партнерство.
10. Спогодбата беше изготвена заеднички од двата партнери. И покрај тоа, Спогодбата не е изготвена во форма на законски акт, партнерите се обврзуваат за нејзино спроведување.
11. Со склучувањето на оваа Спогодба, формализирањето на соработката помеѓу партнерите не исклучува нивни напори да го зајакнат директниот дијалог помеѓу поединечни невладини организации и Владата и Поединечните Тела на државната администрација. Со оваа Спогодба, партнерите сакаат да придонесат кон идно зајакнување на директен дијалог, што тие го сметаат како компонента од спроведувањето на оваа спогодба, па според тоа ќе се стимулира директна комуникација и соработка.

II. ЦЕЛ, ВРЕДНОСТИ И НАЧЕЛА НА СПОГОДБАТА

12. Спогодбата претставува јавна обврска на партнерите за отворен, јавен, постојан и конструктивен взаемен дијалог, со утврдување на целта, вредностите и начелата што ги поврзуваат двата партнери, а имајќи ја предвид разновидноста на партнерите и нивните посебни карактеристики.

13. Целта на Спогодбата е да се постигне зајакнување на невладините организации, подобра соработка и поделба на трудот меѓу партнерите и интегрирање на невладините организации во спроведувањето на јавни услуги и спроведувањето на административни функции во случаи кога услугите може да се спроведат поефективно од страна на невладините организации.
14. Спогодбата се темели врз вредностите на демократијата, активно граѓанство, еднаквост, разновидност, интеграција, плурализам, социјална економија и социјална еднаквост што ги признаваат двата партнери како значајна основа за усвојување и спроведување на спогодбата.
15. Партнерите се договорија дека спроведувањето на Спогодбата не смее да ја загрози суверената и независна активност на невладините организации. Заедничка цел на партнерите е да се обезбеди автономна активност на невладините организации без оглед на изворите и начинот на нивно финансирање, па според тоа тие ќе се залагаат финансирањето на невладините организации од јавни средства да не ја загрози нивната независност.
16. Преку спроведување на Спогодбата, партнерите ги почитуваат начелата на одговорност за словенечкиот народ; тие ги признаваат различните улоги на двата партнери, нивната истовремена независност и меѓузависност, взаемна соработка и начелата на граѓански дијалог.
17. Партнерите ќе настојуваат да расправаат и по пат на согласност да ги решаваат сите отворени прашања кои не се предмет на оваа Спогодба, а се битни за нејзиното спроведување или взаемна соработка. Спогодбата не ги ограничува партнерите да имаат различни ставови по прашања и во случаи кога тие сакаат да ги решат овие прашања на начин кој нема да го загрози спроведувањето на Спогодбата.
18. Спогодбата не раководи со односи кои партнерите ги имаат со локалните заедници, деловниот сектор и другите организации на граѓанското општество, но го признава

нивното значење и сака да придонесе за нивно зајакнување, доколку тоа е можно во контекст на Спогодбата.

III. ЦЕЛИ НА СПОГОДБАТА

19. Партнерите се сложија дека целите на спогодбата се: воспоставен граѓански дијалог помеѓу нив, договорена регулаторно законско опкружување, (ко)финансирање од јавни средства за активности на невладините организации и утврдени услови и механизми за вработување во невладините организации.

ГРАЃАНСКИ ДИЈАЛОГ

1. Усвојување на начела за одржлив граѓански дијалог помеѓу Владата и невладините организации — Цел 1.1.

За да се оствари целта, Владата:

- А. Заедно со невладините организации воспоставува и усвојува мерки за системска заштита на автономноста и независноста на невладините организации и ги вградува во механизмите за постојан граѓански дијалог.
- Б. Во согласност со невладините организации, обезбедува механизми кои ќе спречат исклучување, дискриминација или нееднакво однесување кон оние невладини организации кои даваат критички суд за работата на Парламентот, Владата и другите тела на државната администрација.
- В. Обезбедува разгледување и извршување на основни начела за функционирање на отворена држава — информации, консултација, соработка и оценување — и за таа цел усвојува потребни прописи и ги вклучува невладините организации во нивно подготвување.
- Г. Го обезбедува начелото на партнерство и интеграција на невладините организации при подготовка, спроведување и оценување на стратешки документи и политики за развој и исто така обезбедува ресурси и услови за таа (цел). Владата го прави ова со усвојување на прописи или во согласност со НВО заради најсоодветен начин на нивно вклучување.

Д. Обезбедува да не се ограничи директната соработка на невладините организации во граѓански дијалог за кој тие пројавиле интерес, освен во случаи кога тоа е неопходно поради објективни околности (број на расположливи места итн.). Владата обезбедува јавно да ги изнесе причините за ограничување.

2. Воспоставување механизми, тела и структури неопходни за развивање на одржлив граѓански дијалог – Цел 1.2.

За да се оствари целта, Владата:

- А. Заедно со невладините организации, воспоставува механизми, тела, структури и критериуми од страна на Владата или во владините тела кои обезбедуваат постојана соработка со невладините организации, имено:
1. Кабинетот на Премиерот е надлежен за граѓански дијалог со невладините организации.
  2. За развивање на услови за активност на НВО од јавен интерес, Владата формира Канцеларија за невладини организации која директно му одговара на Премиерот.
  3. Владата обезбедува назначување на еден или повеќе државни службеници во секоја поединечна државна власт кои се одговорни за граѓански дијалог. Ваквите лица се назначуваат, доколку е можно, од страна на дипломатските претставништва, конкретни мисии и по можност словенечките канцеларии во странство.
- Б. Заедно со невладините организации, воспоставува заеднички тела и механизми, кои обезбедуваат постојана соработка со невладините организации и обезбедува вклучување на НВО во постојните тела чија активност е битна за невладините организации, и обезбедува услови и ресурси за нив:
1. Според начелото на „квадрилогија“ - претставници од невладини организации, националниот парламент, владата и локалните заедници – формира заедничко тело одговорно за спроведување, оценување и унапредување на одржлив граѓански дијалог.

2. Организира интегрирање на претставници на невладините организации во Националниот совет на Република Словенија преку правна одредба.
3. Вклучува претставници на невладините организации во Европскиот економски и социјален совет на Република Словенија и обезбедува нивна еднаква соработка во социјалниот комитет.
4. Обезбедува услови, канали и механизми за активно учество на претставници од невладините организации во процесите за донесување одлуки во националното Собрание.
5. Ја разгледува можноста за формирање на заедничко тело кое ќе одговара пред националното Собрание за задачи поврзани со процесите за донесување одлуки во врска со јавниот интерес на невладините организации.
6. Ја разгледува можноста и суштински ја обединува соработката на претставниците на невладините организации во активностите на претставничките и професионалните тела во рамките на телата на државната администрација.
7. На локално ниво, стимулира потпишување спогодби помеѓу локалните заедници и невладините организации и нивните заеднички тела.
8. Вклучува претставници на невладините организации во државни делегации и мисии на меѓународно ниво и во извршување на меѓународни обврски и проекти (претседателство со ОБСЕ во 2005 г., подготвување извештаи и документи за меѓународните одговорности на Словенија итн.).
9. Секоја година организира Национална конференција за граѓански дијалог и регионални форуми кои се нејзин составен дел.
- Б. Владата обезбедува услови и ресурси за формирање и активности на различни структури, мрежи и механизми на невладините организации кои овозможуваат квалитетни активности на НВО и нивна взаемна соработка, особено:

10. За формирање и активности на мрежи воспоставени од страна на различни невладини организации заради нивна ефективна соработка.
  11. За развивање на услужни активности како поддршка за спроведување на граѓански дијалог, зајакнување на невладиниот сектор и интегрирање на невладините организации во процесите на креирање политика на национално ниво и на ниво на Европската Унија.
  12. Обезбедува поддршка на активностите на невладините организации кои нудат информации за функционирањето на Европската Унија и помага во добивање ресурси од европски фондови.
  13. Помага да се формира Дом на невладини организации каде што се даваат информации и се даваат услуги за невладиниот сектор и заедничко место за организирање на настани.
  14. Помага во организирање на настани и средби наменети за спогодби и соработка на невладините организации (годишен форум на невладини организации, итн.).
- Г. НВО обезбедуваат механизми и услови за ефективна взаемна соработка, односно:
- Г.1. Ја земаат предвид потребата од склучување или склучуваат спогодба за механизам за соработка на невладините организации, формирање на заеднички хоризонтални политики и подобрување на системските услови за активност и развој на сите невладини организации.
  - Г.2. Постигнува спогодба за најсоодветниот начин на назначување или избор на свои претставници во заеднички и други тела во случаи кога ограничувањето на граѓанскиот дијалог не е утврдено со прописи.

3. Взаемно разбирање на улогите и односите помеѓу државните власти и невладините организации — Цел 1.3.

За да се оствари целта, Владата:

- A. Обезбедува услови и ресурси и заедно со невладините организации подготвува образовни програми за претставниците на националното Собрание, Владата, министрите, ждржавните власти и невладините организации со цел заеднички да се разберат улогите и односите.
- B. Обезбедува услови и ресурси и заедно со невладините организации развива програми за размена во контекст на која државните власти и невладините организации обезбедуваат размена на персонал со цел заеднички да се запознаат и да се здобијат со искуство.

4. Обезбедување услови и мерки за унапредување на партнерство и одржлив граѓански дијалог со целна и општа јавност - Цел 1.4.

За да се оствари целта, Владата:

- A. Во соработка со невладините организации, обезбедува услови и ресурси за користење на информатичка и комуникациска технологија (ИКТ) во рамките на невладиниот сектор.
- B. Обезбедува интегрирање на содржини во врска со значењето на улогата на невладините организации во образовните програми на сите нивоа.

РЕГУЛАТОРНО ЗАКОНСКО ОПКРУЖУВАЊЕ

1. Дефинирање на положбата и активностите на комунални услуги на невладините организации — Цел 2.1.

За да се оствари целта, Владата:

A. Заедно со невладините организации, обезбедува соодветна правна рамка за активностите на невладините организации, особено:

1. Во соработка со невладините организации, го усогласува дефинирањето на невладината организација и во прописите ја стандардизира нејзината работа.
2. Ги утврдува најсоодветните начини (пропис, спогодба итн.) и место каде ќе се регулираат (законски акт, секторски закон, комбинација итн.) поединечните елементи (одредување на НВО, регулирање на граѓански дијалог, регулирање на права и обврски итн.) на активностите на невладината организација.
3. Ги анализира добрите и лошите практики од регулирањето на комуналните активности на невладините организации и предлага решенија.

B. Во соработка со невладините организации ја анализира нивната ситуација и во тој контекст:

1. Ги дефинира и иницира НВО и нивните комунални активности како статистичка категорија и редовно статистички ја набљудува нивната ситуација, активности и развој преку индикатори усогласени со професијата и невладините организации.
2. Финансиски го оценува придонесот на невладините организации и нивните комунални активности како удел во БДП во Словенија.
3. Поддржува и кофинансира проекти и програми за истражување и оценување на ситуацијата на невладините

организации во Словенија и соработката во меѓународни компаративни проекти.

За да се оствари целта, НВО:

- A. Заедно со Владата го усогласуваат дефинирањето на НВО.
- B. Соработуваат во регулирање на комуналните активности на невладините организации.
- B. Прифаќаат правила и регулираат начини на своите комунални активности во согласност со меѓународните најдобри практики.

2. Усогласување на статусот и законодавството во дадено поле – Цел 2.2.

За да се оствари целта, Владата:

- A. Заедно со невладините организации предлага анализа на слабостите на статусот и законодавството во областа и предлага решенија. Повејќи го ова, Владата ги зачувува и зајакнува бројните статусни форми на активност на невладините организации.
- B. Обезбедува суштинско решавање на правата и обврските на различни форми на невладини организации и усвојува нови прописи и мерки, преку:
  - 1. Обезбедување можност за соработка на сите организации во подготвување и дополнување на пропис и мерки.
  - 2. Ја задолжува Канцеларијата за НВО, во контекст на владината процедура, да изготвува прописи и мерки кои се од витално значење за активноста на невладините организации.
  - 3. Стимулира формирање на соодветно тело во националниот парламент (Државен збор) собрание одговорно за усвојување на прописи кои ја регулираат или влијаат врз активноста на невладините организации.
  - 4. Обезбедува услови, механизми и ресурси за соработка на невладините организации во процесот на хармонизација на статусот и законодавството во дадено поле.

За да се оствари целта, НВО:

- A. Активно соработуваат со министерствата и Владата во подготвување и дополнување на прописи и мерки.
- B. Со владина поддршка развива давање услуги неопходни за соработка на НВО во усогласување на статусот и законодавството во дадено поле.

3. Измена на даночното законодавство и воведување на нови даночни механизми – Цел 2.3.

За да се оствари целта, Владата:

- A. Го зема предвид и го анализира даночното законодавство за активностите на невладините организации, практики за воведување нови даночни законодавства во странство, и во соработка со невладините организации предлага решенија по овие прашања.
- B. Ги менува прописите во областа на даночното законодавство со цел да создаде постимулативно опкружување за активностите на невладините организации, чии индикатори се споредливи со просекот на Европската унија. Измените вклучуваат даночно ослободување во прописи кои регулираат: данок на приход на правни лица, персонален данок од приход, данок на додадена вредност, данок на недвижен имот, данок на подароци и наследство, придонеси од плата, царина и ослободување во прописи кои регулираат оданочување на инвестиција и приход од стопанска активност на НВО.
- B. Поддржува воведување на нови регулаторни механизми за даночното законодавство што значи подобрување на постојните решенија во даночната област, особено:
  - 1. Механизам „1 %“ - обврзниците кои плаќаат данок од приход може да издвојат најмногу 1 % од пресметаниот персонален данок за секоја пресметана година за невладини организации од јавен интерес. Истата постапка се воведува за лица кои се оданочуваат, предмет на законот за данок на приход на правни лица кои може да донираат најмногу 1

% од пресметаниот данок во деловната година на законски барател.

2. Механизам „разлика до 1 %“ - извори кои претставуваат разлика помеѓу 1% до целосниот износ на персонален данок или данок на приход на правно лице во Република Словенија во поединечна пресметана година и помеѓу извори кои според овој закон беа одредени од страна на лицата кои треба да плаќаат данок се доставуваат во Фондот за развој за финансирање на активности од јавен интерес на невладините организации (во понатамошниот текст Фонд за развој).
  3. Механизам „дуплирање на ресурси“ – владата придонесува во средствата во Фондот за развој со ист износ што беше вкупно утврден за невладини организации од јавен интерес со механизмот „1 %“ во поединечна пресметана година од страна на лица кои подлежат на данок, предмет на персоналниот данок и данок од приход од правни лица.
  4. Други поволни механизми кои се признати како ефективни од страна на Владата и невладините организации.
- A. Во соработка со НВО формира Фонд за развој за да ги спроведе механизмите „разлика до 1 %“ и „дуплирање на ресурси“

За да се оствари целта, НВО:

- A. Ќе соработуваат во поглед на измените во постојниот пропис за данок и ќе подготват неопходни основи за новите регулаторни механизми на Законот за данок.
4. **Спроведување на начелото на вклучување на активности од јавен интерес на невладините организации во контекст на регулирање и вклучување на невладините организации во извршувањето јавни услуги и функции на јавната администрација (јавни овластувања) – Цел 2.4.**

За да се оствари целта, Владата:

- A. Гиземапредвидактивностите од јавен интерес на невладините организации за законско регулирање и дефинирање на содржината на мерките во сите

- Б. Области од општествениот живот (таканаречено „воведување во главните текови“) на начин кој:
1. Преку дефинирање на правата и одговорностите во контекст на прописите и мерките, ги дефинира невладините организации од јавен интерес како целна група чија позиција треба да се зајакне во процесот на усвојување на законодавство или мерки, и
  2. Ги вклучува невладините организации од јавен интерес во спроведувањето како можни ракувачи или ко-ракувачи на прописот или мерката.
- В. Ги вклучува невладините организации во спроведувањето на јавните услуги и го пренесува спроведувањето на функциите на јавни услуги врз невладините организации во сите оние области и на сите оние нивоа каде што невладините организации може најефикасно да ги извршат услугите. За таа цел, Владата анализира кои области се најсоодветни и каде постојат можности за транзиција и вклучување.
- Г. Донесува други конкретни мерки:
1. Од нормативна природа – која го дефинира однесувањето или активноста за да се постигне развивање на активности на невладините организации кои се од јавен интерес со прописи.
  2. Од политичка природа – која создава услови за развивање на активности од јавен интерес на невладините организации преку прифаќање на стратешки документи.
- Д. Утврдува дека невладините организации од јавен интерес може да вклучат договор за јавни набавки, следејќи го примерот и начинот како што е во случајот со социјалните претпријатија и центрите за вработување.

За да се оствари целта, НВО:

- А. Одговорно и транспарентно ги спроведуваат прописите и мерките во согласност со законските одредби и саморегулирање.

5. Договарање на доброволна работа во невладините организации – Цел 2.5.

За да се оствари целта, Владата:

- A. Ја дефинира доброволната работа во невладините организации како статистичка категорија, финансиски ја проценува и редовно статистички ја набљудува.
- B. Одредува министерство одговорно за подготвување и усогласување на Законот за доброволна работа и негово доставување до Националното собрание.

За да се оствари целта, НВО:

- A. Дополнително го зајакнува значењето и спроведувањето на доброволната работа во невладините организации.

ФИНАНСИРАЊЕ НА НЕВЛАДИНИ ОРГАНИЗАЦИИ ОД ЈАВНИ ФОНДОВИ

- 1. **Обезбедувањето средства од јавни фондови на просечно ниво на Европска Унија и воспоставување соодветни механизми за да се постигне ова – Цел 3.1.**
- 2. **Обезбедување и балансирање со јавни фондови за функционирање, спроведување на програми и развој на невладини организации – Цел 3.2.**
- 3. **Обезбедување урамнотеженост во издвојување на јавни средства по сите (прашања) и области (географски) од активностите на невладините организации – Цел 3.3.**
- 4. **Обезбедување урамнотеженост на различни механизми за финансирање од јавни фондови – Цел 3.4.**

За да се оствари целта, Владата:

- A. Обезбедува невладините организации да добијат значителен удел од средствата од јавни тендери за спроведување на програми на поединечни министерства – јавни институции и други субјекти и да ги добијат само согласно начелото на солидарност. Покрај тоа, Владата:

- A.1. Ги унифицира мерките и критериумите и временските рамки за извршување на јавни повици.
- A.2. Обезбедува сите повици за финансирање на невладините организации да се објават најдоцна до крајот на ноември претходната година.
- A.3. Обезбедува сите тендери да се засноваат врз анализа на поединечните потреби и групи на целни жители утврдени во програмите на НВО.
- A.4. Обезбедува долгорочно финансирање на НВО за период од 3-5 години во сите министерства кои ко-финансираат активности на НВО во вид на субвенции за пропорционално покривање на трошоците на вработениот, материјалните трошоци и депрецијација. Субвенциите се темелат врз потврдени програми и претставуваат најмалку една третина од јавните фондови наменети за финансирање на НВО.
- A.5. Ги зголемува можностите на НВО да добијат договори за концесија.
- Б. Обезбедува извори за формирање Фонд за развој, наменет за:
  - Б.1. Програми и проекти на НВО од јавен интерес во области каде нивната активност е понеразвиена (средства за дадено поле).
  - Б.2. Програми и проекти на НВО од јавен интерес во географски области каде нивната активност е понеразвиена (средства за област).
  - Б.3. Активности од јавен интерес на НВО (средства за активност).
  - Б.4. Мерки, програми и проекти кои поттикнуваат активност на НВО од јавен интерес (средства за развој).
  - Б.5. Активност на организации кои поврзуваат и поддржуваат НВО (на пр., мрежа и услужни организации).

- Б.6. Обезбедување средства кои претставуваат услов за добивање ресурси од Структурните фондови и други меѓународни фондови.
- В. Обезбедува меѓународно споредбено учество на НВО во добивање средства од структурните и кохезивните фондови на Европската Унија наменети за Словенија и усвојува и спроведува мерки за обука и помош на НВО на ова поле.
- Г. Ја анализира адекватноста на постојното законодавство за финансирање на НВО од средства од лотарија и доход од средствата за брокерски услуги за вработување студенти, согласно случаите на странската најдобра практика и согласно можната неадекватност согледана со анализата, го комплетира постојното законодавство.
- Д. Ги анализира постојните извори за финансирање на НВО (на пр., врз основа на Законот за кривична постапка) и соодветно ги унифицира.
- Ѓ. Ги анализира можностите и воведува нови механизми за финансирање на НВО (на пр., од приход врз основа на финансиски казни утврдени со прописи итн.)
- Е. Ги вклучува НВО да влечат средства од државниот буџет.
- Ж. Ги стимулира општините да обезбедат соодветен дел од средствата за долгорочно финансирање на НВО кои функционираат во општината и ги вклучува да влечат средства од општинските буџети.
- З. Обезбедува сметководствени стандарди кои даваат зголемена транспарентност за финансирањето на НВО, пропишува извештаи за вишок, кои не претставуваат пречка за нивната активност.
- С. Ги утврдува приходите и расходите на невладините организации како статистичка категорија и редовно статистички ги набљудува.

За да се оствари целта, НВО:

- A. Обезбедуваат квалитетно планирање, извршување и оценка на активностите и програмите согласно усвоените мерки, стандарди и норми.
- B. Обезбедува транспарентност и јавност на сопствените финансирања согласно сметководствените стандарди.

ВРАБОТУВАЊЕ ВО НЕВЛАДИНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Б.1. Зголемување на бројот на вработени во НВО за 4.000 до крајот на - Цел 4.1.

За да се оствари целта, Владата:

И.1. Имајќи го предвид начелото за мобилизирање на повеќе јавни средства во невладиниот сектор, издвојува најголем дел од планираните средства за вработување на нов персонал и професионализација на веќе постојниот персонал.

И.2. Во периодот 2005 г. до 2008 г., обезбедува 1.000 нови работни места во невладиниот сектор секоја година. Вработувањата се субвенционираат во износ на просечна плата во јавниот сектор или врз основа на споредбената сложеност на работното место.

И.3. Преку Министерството за труд, семејство и социјални работи, поддржува и финансира истражувачка задача во врска со состојбата со вработувањето во невладиниот сектор кое ќе вклучи анализа на потребите од ново вработување, нови професии и целни групи. Во спроведување на ова истражување се вклучени невладините организации или нивните експерти.

И.4. преку Министерството за образование, воспоставува верификација на образовни програми кои веќе се спроведуваат во НВО и пропишува можност за додатна или дополнителна обука на персонал за работа во НВО. За оваа цел Владата формира проектна група заедно со НВО.

И.5. Вклучува и обезбедува услови за учество на претставници на НВО во подготвување на Националната програма за политика за

активно вработување и Акциски план за нејзино спроведување преку Министерството за труд, семејство и социјални работи.

V. Воспоставување инфраструктура за вработување во НВО — Цел 4.2.

За да се оствари целта, Владата:

А. Помага во воспоставување на мрежи за поддршка на државно ниво и локални центри на локално ниво кои ќе добијат помош (како што е договорено во случај со претпријатија и технолошки развој) при барање места, решавање на почетни проблеми со финансирање и период на инкубација преку развивање нови, социјални иновации во областа на социјалната активност и инфраструктура. Тие ќе вработат промотори за вработување со цел да го зголемат бројот на вработени во невладините организации.

Б. Преку Министерството за образование, поддржува формирање и активност од интелектуални и инкубаторски центри за млади истражувачи за подобрување нови знаења за НВО.

В. Преку Министерството за економија и во рамките на политиките за поддршка на фирми, ги поддржува активностите на НВО во областа на социјално претприемништво (преку ваучери за оданочување и давање совет). Исто така овозможува ваучерско советување за НВО или преку рамката на РСМГ (зајакнување на центри за мали фирми) или преку Министерството за регионален развој кое во своите регионални структури на советодавни центри вклучува вакво давање совети.

IV. СПРОВЕДУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ НА СПОГОДБАТА И ОБЕЗБЕДУВАЊЕ СРЕТСТВА ЗА НЕЈЗИНО СПРОВЕДУВАЊЕ

20. Партнерите се обврзуваат да ги вложат сите можни напори за спроведување на Спогодбата, дека спроведувањето и оценувањето на Спогодбата ќе биде дел од постојаниот заеднички процес. Партнерите ќе ги вложат сите напори, ќе обезбедат промената на Владата или нејзината политика, како и секоја промена во рамките на НВО да не влијае врз спроведување на Спогодбата. Партнерите ќе обезбедат

јавно спроведување на спогодбата и ќе се обидат да добијат поддршка за нејзино спроведување од други субјекти кои имаат влијание врз развивањето на соработка помеѓу партнерите.

21. За извршување на задачите согласно Спогодбата, партнерите соодветно ќе ги организираат потребните структури, тела, механизми или координација од нивна страна. Кабинетот на Премиерот ќе обезбеди координација помеѓу министерствата и спроведување на Спогодбата преку министерствата, според областите на нивните надлежности и содржината на Спогодбата. Министерите надлежни за дадени полиња и НВО кои работат во овие полиња склучуваат посебни спогодби за соработка (спогодби за поле). **Невладините** организации организираат процес за избирање на нивни членови во комитетот и одговорноста на претставниците на НВО кои ја потпишале спогодбата.
22. Директното спроведување на Спогодбата е одговорност на Заедничкиот национален комитет за реализација на спогодбата (Комитет), што се состои од 10 членови од кои 5 се владини претставници (два претставника од Кабинетот на Премиерот за координација на спроведување на спогодбата и граѓански дијалог) и претставници од Министерството за внатрешни работи (за регулативно законско опкружување), Министерството за финансии (за финансирање на НВО) и 5 претставници избрани од НВО потписнички на спогодбата. Владините претставници се избираат од министри, државни секретари или генерални директори (на министерствата) или од персоналот на кабинетот чија функција е најмалку виши административни работници (Кабинет на Премиерот). Мандатот на членовите на комитетот е една година. Комитетот работи во рамките на Кабинетот на Премиерот.
23. Партнерите мора да го добијат мислењето на Комитетот во врска со сите прашања од значење за спроведување на Спогодбата. Комитетот усвојува мислења и препораки. Комитетот донесува одлуки едногласно, каде што секоја страна има еден глас. По правило, секој од партнерите ги пренесува ставовите на своите членови пред седницата. Партнерите однапред ја утврдуваат содржината на

седниците и за секоја од темите одредуваат свој известувач. Доколку не може да се постигне консензус, решавањето ќе продолжи се додека не се постигне консензус. Временската рамка за постигнување на консензус се одредува на седница на комитетот пред да започне решавањето. Доколку не се постигне консензус, комитетот не може да усвои заеднички став и партнерите имаат право на спротивставени мислења. Членовите на комитетот секојпат имаат право да дадат посебен исказ како појаснување.

24. Комитетот ќе ја регулира секоја активност која не е дефинирана со спогодбата со правилник. Во рамките на овој правилник тој ќе го регулира особено: обезбедувањето на транспарентност и јавност во неговата работа, одговорноста на комитетот да обезбеди јавност и достапност на податоци во врска со спроведување на спогодбата и можност за секоја НВО или тело на државната администрација да го добие мислењето на комитетот за содржината на спогодбата или нејзиното спроведување. Правилникот исто така ги утврдува правата и обврските на членовите на комитетот.
25. Кабинетот на Премиерот обезбедува административни, технички, организациони и други услуги како поддршка за спроведување на спогодбата.
26. Експертите и другите задолженија во врска со спроведување на спогодбата за комитетот ги прават експерти избрани врз основа на јавен тендер. Заради соработка со странски експерти, владата обезбедува превод на спогодбата најмалку на англиски јазик.
27. Заради решавање на одредени прашања или спорови помеѓу НВО и Владата, комитетот формира независен Совет за мирно решавање на спорови, утврдува правила за негова работа и ги назначува неговите членови. Советот се состои од 5 членови, од кои секоја страна именува еден член, а 3 члена се именуваат заеднички по договор на двете страни. Советот исто така решава спорови кои се однесуваат на објаснување или примена на спогодбата.

28. Заради поуспешно спроведување на спогодбата и остварување на целите утврдени во неа, комитетот подготвува препораки за спроведување на спогодбата (препораки), особено за:
- а. Промовирање на спогодбата (со цел да се промовира спогодбата меѓу НВО, владата, медиумите, општата и целната јавност),
  - б. Усвојување на спогодби помеѓу НВО и министерствата;
  - в. Усвојување на спогодби за соработка помеѓу НВО и локалните заедници;
  - г. Учество на НВО во развивање политики и законодавство,
  - д. Регулмирање на постапките за финансирање на НВО и стратешко финансирање за развој на невладиниот сектор,
  - ѓ. Други препораки потребни за спроведување на спогодбата.

Комитетот утврдува временска рамка за подготвување и усвојување одредени препораки и акционен план.

29. Партнерите ќе укажат на секаков можен неуспех во поглед на почитување на спогодбата. Секое НВО или тело на државната администрација може да достави своја проценка за спроведување на спогодбата, која комитетот ќе ја вклучи во својот извештај. Комитетот води листа на добри и лоши практики во врска со спроведување на спогодбата.
30. Комитетот подготвува нацрт извештај во врска со спроведување на извештајот на годишна основа, кој се оценува и дополнува од страна на НВО и владата на годишната конференција за спроведување на спогодбата (Национална конференција). Регионалните форуми се составен дел од конференцијата. Конференцијата ја организира комитетот и на неа присуствуваат претставниците на сите страни и заинтересираната јавност. На конференцијата исто така се разгледува акциониот план за следниот период.
31. По конференцијата комитетот издава завршен извештај, а двата партнери може исто така да издадат поединечни извештаи. Владата го доставува завршниот извештај до Националното собрание за потврдување и го информира за можните поединечни извештаи од партнерите.

32. Владата ги обезбедува условите потребни за остварување на целите утврдени во спогодбата и обезбедува финансиски, материјални и други потребни средства за спроведување и оценување на спогодбата и нејзиниот акционен план, за активностите на комитетот, советот и учеството на НВО во спроведување и оценување на спогодбата.
33. За остварување на целите на спогодбата, во годишниот акционен план, кој е составен дел од спогодбата, се утврдуваат приоритетните цели на партнерите, методите за нивно постигнување, временската рамка на ниво спроведување, надлежни и одредени лица за секоја од задачите. Деталните финансиски планови за спроведување на спогодбата и утврдување на референциите потребни за негово спроведување, исто така се составен дел на акциониот план. Комитетот изготвува акционен план за период од две години, а втората година се смета како индикативна.

V. ПОЛНОВАЖНОСТ НА СПОГОДБАТА

34. Од владина страна, потписници на спогодбата се Премиерот и сите министри и НВО кои ќе ја потпишат спогодбата и ќе дадат изјава во пишана форма за исполнување на обврските што се дадени во спогодбата од страна на НВО. Во име на одредена НВО, потписник на спогодбата може исто така да биде мрежа, коалиција, здружение или друга форма на поврзување на НВО, со тоа што одредена НВО вклучена во ваква форма не може самостојно да ја потпише спогодбата. Во случај спогодбата да ја потпише мрежа, коалиција или друга форма на поврзување на НВО, мора да се достави листа со имињата на сите вклучени НВО и мора да се достави името на оној што потпишува спогодбата, со тоа што секое наведено НВО се смета за посебна страна потписничка.
35. Спогодбата е полноважечка за периодот од 2005 до 2008. Комитетот е надлежен навремено да ја регулира постапката за измена или дополнување на спогодбата како и постапката за усвојување на нова спогодба.
36. Спогодбата е полноважечка од датумот на кој ќе се потпише од страна на владата и министрите и најмалку 100 НВО.

НВО може да пристапат кон спогодбата до истекот на полноважноста на спогодбата.

37. Додека комитетот е целосно функционален, неговата работа ја извршува Националната група за подготовка на спогодбата во соработка помеѓу НВО и Владата, која исто така ја подготвила спогодбата. Откако комитетот ќе стане целосно функционален, мандатот на групата за преговори престанува во согласност со Спогодбата.
38. Усвоените спогодби, акциони планови и извештаи на комитетот се објавуваат во Службен весник на Република Словенија.

VI. АНЕКС

A. Коментари за спогодбата

- I. Со воведување на 1% даночен кредит, државата ќе овозможи долгорочен приход од околу 2.25 милијарди СТ во вид на персонален данок и околу 1.0 милијарда СТ од данок на приход од правни лица, или максимална годишна сума (1 % + 1 %) од персонален данок од околу 4.5 милијарди СТ со дополнителни 2.0 милијарди СТ годишно од данок од физички лица, кои споени заедно ќе изнесуваат 6.5 милијарди СТ годишно (околу 27.3 мил евра). Во случај на разлика и во случај на дуплирање (во вкупен износ од максимум 1 %) јавните средства изнесуваат 3.25 милијарди СТ годишно, заедно со приватните средства од донатори во износ од максимум 3.25 милијарди СТ годишно. Земено заедно на кус рок (првите три години од усвојувањето), ова значи просек (со стварна дистрибуција од околу 30 % од сите расположливи извори во првата година, вклучувајќи 70 % разлика и дуплирани извори во износ од 30%) од околу 65 % од расположливите ресурси, или околу 2.9 милијарди СТ во однос на персоналниот данок и 1.3 милијарди СТ во однос на данок на приход од правни лица, што вкупно изнесува 4.25 милијарди СТ годишно (околу 17.8 мил евра). Здружените јавни средства во случај на разлика (70%, 2.275,00 милијарди СТ) и во случај на дуплирање (30 %, 975 мил СТ) изнесуваат 3.25 милијарди СТ годишно, а приватните средства од донатори изнесуваат максимален можен износ од 975 мил СТ годишно.

II. Ова значи зголемување на приходот на НВО од 27 % удел кој НВО го постигнуваат во просек во државите членки на ЕУ (15 држави членки), т.е. 53 %. Од пресметката за БДП за 2003 (5.670.640,00 мил СТ), ова значи дека државата ќе ги удвои своите средства за активностите на НВО. Доколку сега државните средства на НВО од различни изводи (на државно и општинско ниво) изнесуваат 29 милијарди СТ, тие треба да ги дуплираат своите средства за дополнителни 28 милијарди СТ, и доколку се следи оваа цел, ќе достигнат 57 милијарди СТ. Кога повторно ќе го пресметаме зголемувањето во однос на БДП, тоа значи 0.5 % БДП повеќе од денес. Со оглед дека Словенија остварува 75 % од просекот на БДП на ЕУ, точката за компромис би можела да биде на ниво од 40% државен придонес за активностите на НВО, што значи дека има потреба од дополнителни 14 милијарди СТ, или 0.25 % од БДП.

Б. Листа на експертски фондации за да ги пропишат целите и задачите на партнерите во спогодбата

1. Граѓански дијалог: Наташа Сукиќ
2. Регулација на законско опкружување: Примож Шпорар
3. Финансирање на НВО: Мирко Ваупотиќ со Д-р Андреја Чрнач-Меглиќ
4. Вработување во НВО: Нада Кирн-Шполар
5. Разгледување на странски спогодби за соработка: Примож Шпорар
6. Подготовка на нацрт-спогодба

Нацрт Спогодбата се темели врз основите на претходно усвоената содржина за спогодбата помеѓу Владата и НВО, Заклучоците од 1-та национална конференција Воспоставување на соработка (Vzpostavimo sodelovanje), содржината од состаноците помеѓу Иницијативата за иднина и НВО, професионалните основи за подготовка на Спогодба, дебатите на невладината група за преговори и Групата за преговори за подготвување на спогодбата за соработка помеѓу НВО и Владата.

1. Уредничка група: М-р Маја Војновиќ, Мирко Ваупотиќ, Примож Шпорар
2. Општ дел на спогодбата, усогласувања и дополнувања на спогодбата: Примож Шпорар

3. Граѓански дијалог: Наташа Сукиќ
4. Регулирање на законско опкружување: Шпорар и Магистер Маја Војновиќ
5. Финансирање на НВО: Мирко Ваупотиќ и д-р Андреја Чрнак Меглиќ
6. Вработување во НВО: Нада Кирн-Шполар
7. Забелешките, предлозите и коментарите по конкретни делови на Спогодбата ги дадоа (по азбучен ред): Томаж Боле, Марко Брецељ, д-р Андреја Чрнак-Меглиќ, Бреда Кутин, д-р Андреј Лукшиќ, Марјана Петерман, Наташа Сукиќ, Нада Кирн- Шполар, Примож Шпорар, Мирко Ваупотиќ, М-р Маја Војновиќ, граѓански дијалог: Наташа Сукиќ

Граѓански дијалог на Балканот

I. АЛБАНИЈА

1.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Со донесување на законот во 1990 кој дава право на здружување, се формира првата НВО. Во изминатите 15 години граѓанското општество на Албанија ги разви НВО како во урбаните така и во руралните области на земјата.

Правна рамка

Еден од најзначајните законски развои беше донесувањето на новата законодавна рамка за НВО во мај 2001. Пред тоа, секторот на НВО беше регулиран со Граѓанскиот законик од 1994, кој го признаваше правото на граѓаните доброволно да формираат непрофитни организации и дефинираше два вида непрофитни организации: здруженија и фондации.

Законскиот пакет од 2001 вклучува три законски акти:

- Законот за „Одредени дополнителни и амандмани на Граѓанскиот законик на Албанија“;
- Законот за „Регулирање на непрофитните организации во Албанија“; и
- Законот за непрофитни организации.

Новата правна рамка содржи голем број значајни одредби:

- Таа ги дефинира организационите форми: во претходното законодавство дефинициите беа нејасни, што во пракса значеше дека пирамидалните шеми можеше да се регистрираат како фондации;
- Сите физички и правни лица, вклучувајќи и странци, може да формираат НВО;
- Поединците имаат право да формираат формални, нерегистрирани здруженија;
- Таа исто така пропишува постапка меѓународни и странски организации да добијат статус на правен субјект во Албанија;
- Законскиот систем исто така овозможува организациите за вршат економски активности;
- НВО имаат право да добиваат неповратни средства и донации од секое приватно или јавно лице од Албанија или од странство;
- Новата рамка исто така ја ограничува моќта на државата да укине НВО по нејзина волја.

Како што беше изнесено од Мрежата на отворено општество на Албанија (NOSA), сегашното законодавство во голема мерка се смета за позитивно за развој на непрофитниот сектор, и покрај тоа што некои одредби, како што е сегашното барање сите организации на граѓанското општество да се регистрираат централно во Тирана, создаваат одредени проблеми.

Подготвување на амандмани на „Законот на непрофитни организации“ од страна на НОСА

Според рамката за заеднички активности на Мрежата на отворено општество на Албанија (НОСА), Фондацијата отворено општество во Албанија (ОСФА) и Партнери-Албанија, во соработка со Експертската група за законодавство и економија, заеднички соработуваат уште од 2005 за да ја анализираат правната рамка и да ги регулираат активностите на непрофитниот сектор во Албанија.

Извештајот што го подготви Експертската група беше разгледан во поголеми групи на НПО и претставници на донаторите за време на серијата тркалезни маси одржана во мај-јуни 2006г.

По фазата на презентирање и расправа, експертите излегоа со конкретни амандмани за правната рамка за НПО. Со оглед дека се планираше амандманите на законот да ги донесе Собранието на 17 септември 2007 г., една група на непрофитни организации (Фондацијата Сорос, Центарот за заштита на правата на детето во Албанија, ЦАНГО Албанија, Ко-План, Партнери-Албанија и Албанскиот хелсиншки комитет) упати писмо до соодветните власти во кое се бараше да се одложи расправата на нацрт законот. Во писмото, упатено до Претседателот на Собранието, и до шефовите на парламентарните групи, се изразува загриженоста заради драстичните ограничувања на финансиските ресурси за непрофитните организации (НПО), како и тенденциите да се контролираат и да им се врши притисок од страна на владата. Во барањето исто така се нагласува потребата да се направи консултација по нацрт законот со претставниците на граѓанското општество.¹⁶

Финансирање на НВО

Новата правна рамка им овозможува на организациите да вршат економски активности, кои се од основно значење за нивната финансиска одржливост во НВО секторот на Албанија. Таа ги утврдува одредбите за јавно финансирање на НВО, им дава на НВО право да конкурираат за договори и разни набавки и им овозможува да генерираат приход преку давање услуги и стоки. НВО исто така имаат право да добиваат неповратни средства од приватни лица, јавни субјекти од Албанија и странство. И покрај тоа што НВО не плаќаат даноци на неповратните средства добиени од донатори, претставниците на секторот сметаат дека НВО имаат право на далеку повеќе фискални средства, покрај оние што ги пропишува сегашниот закон. Меѓутоа, најголемата потреба е да се појаснат постојните даночни закони за секторот.

Албанскиот непрофитен сектор продолжува да зависи од средствата од странски донации, а диверзификацијата на финансиските извори е ретка меѓу НВО од бројни причини:

¹⁶ Извор: http://www.soros.al/en/15shtator_dialog.htm, <http://see.oneworld-see.org/article/view/137254/1/>.

историјата и праксата на филантропија се слаби, локалното собирање средства не е лесно поради немање традиција и стимулации за приватниот сектор, а само ограничен број на непрофитни организации можат да имаат пристапат до фондовите на ЕУ.

Немањето диверзификација на финансиски ресурси исто така беше посочено во две анкети за непрофитниот сектор што ги спроведоа Партнери — Албанија во 2002 и 2005, кои покажаа дека донаторите се речиси единствените кои придонесуваат во годишните буџети на НВО и дека другите извори (вклучувајќи и средства од Владата) претставуваат само мал дел од средствата. На пример, бројките за 2004 (направени на проба од 131 непрофитни организации (НПО)) беа следните: донатори 80%, членарина 10%, фирми 6%, надомест за услуги 2% и Владата 2%.

1.2. Граѓански дијалог

Учество на НВО во развивање на политики, законодавство и стратешки документи

Капацитетите на непрофитниот сектор се зајакнати во поглед на подготвување, предлагање и лобирање за закони и политики како на локално така и на централно ниво. Организациите на граѓанското општество дадоа значителен придонес во областа на развивањето на законот и политиката, како што е подготвувањето на Уставот на Република Албанија, Националната стратегија за социјален и економски развој, Стратегијата за децентрализација на локалните влади, итн. Значителен придонес од страна на секторот е направен исто така во областа на социјално истражување, набљудување и заштита на човековите права, вклучувајќи го и правото за слободно гласање, а од неодамна, во борбата против корупција и нелегална трговија со луѓе.

И покрај тоа, проблемите што ги идентификуваа некои од истражувачите се однесуваат до пристап до информации, кое нешто може да се смета како основен предуслов за учество на локално ниво.

Само мал број на министерства презеле мерки да ја спроведат одредбата од Законот за пристап до официјални документи и да ја применат Одлуката на Советот на министри да се формираат Канцеларии за јавни информации во ресорните министерства. Анкетите покажуваат дека се потребни повеќе напори за јавноста да стане свесна за правото на пристап до официјални документи, како да се обучат државните службеници за да може ефикасно да ги задоволат потребите на јавноста.

И покрај санкционирањето на **учеството на јавноста во локално донесување на одлуки**, со Законот за работење на локалната влада, ова учество не е лесно да се оствари поради немање детални правила. Покрај тоа, не постои свест кај граѓаните за правата на кои имаат право и за улогата и одговорноста на локалните влади. Беше исто така откриена и апатија и немање желба кај граѓаните да учествуваат во раководењето. И покрај тоа што организациите на граѓанското општество учествуваат на состаноците на локалната влада, често пати се скептични дека нивното учество може да успее да влијае врз локалните одлики или јавните политики пошироко. И покрај тоа што соработката со локалната и централната власт бележи подем во одредени ситуации, односите помеѓу третиот сектор и владата продолжуваат да бидат рудиментарни.

Непрофитните организации во Албанија се многу активни во **набљудување** на владините активности и политики. Тие веќе беа вклучени во набљудување на Среднорочната програма **Стратегија за пораст и намалување на сиромаштија (ГПРС 2002 – 2004)**, што претставува прв чекор преземен од Владата на Албанија како поддршка на развојната перспектива на земјата со стратешка, долгорочна визија. Нацртот беше подготвен под раководство на Премиерот, преку еден интензивен процес на соработка помеѓу владините институции и граѓанското општество и со поддршка на меѓународни партнери. Документот вклучува неколку референции за учество и соработка на групите на засегнати страни и граѓанското општество:

ГПРС е повеќе од ригидна рамка на цели, приоритетни сектори и мерки, но и инструмент за постигнување на повисоко ниво на развој, кое поттикнува активно учество на засегнатите страни во нејзиното спроведување. Владата и другите за-

сегнати страни ќе преземат мерки да обезбедат континуирано набљудување на спроведувањето на стратегијата. Владата исто така годишно ќе ги ажурира целите и приоритетните јавни мерки, врз основа на резултатите од набљудувањето и во соработка со другите засегнати страни.

Подготвена со цел да ги реши проблемите на сиромаштија и развој во Албанија, GPRS е албанска стратегија. GPRS е резултат на координираните напори на централната власт, локалната власт, граѓанското друштво, приватниот сектор, претставниците на групите погодени со сиромаштија, итн. Спроведувањето на стратегијата ќе бара иста соработка.

По започнувањето на GPRS во ноември 2000, беше воспоставена структура од две нивоа за да се институционализира учеството на граѓанското општество.

Се формираа **Советодавни групи на граѓанско општество (CSAG)** во четири клучни сектори: земјоделие/рурално, образование, здравство и труд и социјални работи. CSAG се поголеми групи од 10-12 клучни засегнати страни за секој сектор. CSAG избра 3-4 поединци да соработуваат со Работните групи на министерствата и да помогнат да се подготват секторските стратегии за GPRS. CSAG развиваат работна програма за регионално консултации и градење капацитети со цел да ја продолжат својата вклученост во процесот на GPRS после завршување на GPRS¹⁷.

Учеството на граѓанското општество во подготвување на Стратегијата се оствари преку активноста на **Национална советодавна група на граѓанско општество (NCSAG)** составена од претставници на различни организации и групи од граѓанското општество и претставници од приватниот сектор, локалната власт и другите делови од општеството. NCSAG помогна да се вклучат експерти од граѓанското општество во секторот на техничките групи и да подготват мислења и сугестии од граѓанското друштво (преку организирање регионални и локални состаноци), со што се дава рамка за нивен придонес во континуираното подобрување на нацртите за GPRS.

Стратешки документи

Мрежата на отворено општество за Албанија (NOSA), која претставува една кооператива на 8 невладини и непрофитни организации: Албанскиот Институт за меѓународни студии (AIIIS), Ко-PLAN, Фондација отворено општество за Албанија, Институт за политика и правни студии (IPLS), Институт за современи студии (ICS), Партнери – Албанија, Центар за промена и управување со конфликт, Мјафт! и Европски центар), који разви јасноопфатна стратегија за развој на граѓанското општество во Албанија. Една од трите приоритетни области во стратегијата е и 'воспоставување ефективни односи на граѓанското општество со владата и политиките'.

Стратегија за граѓанско општество на НОСА 2006-2008

Главната цел на стратегијата е 'да се зголеми и развие институционалниот капацитет на граѓанското општество кон зајакнување на граѓанска вклученост и социјална одговорност преку промовирање и спроведување на успешни модели на граѓанска акција, како и модели за ефикасни односи помеѓу владата и политиките'. Во периодот од 3 години NOSA ќе се бори да ги оствари следните конкретни цели: подобрување на правната рамка за третиот сектор, подобрување на нејзините односи со Владата и зајакнување на нејзината (финансиска) одржливост:

Подобрување на правната рамка на третиот сектор како средство за зајакнување на легитимноста, отчетноста и сликата на непрофитните организации:

- Завршување на правната рамка (преку амандмани и пополнување на законски празнини) кон создавање и овозможување законско опкружување за развој на непрофитниот сектор и зајакнување на неговите односи со државата и деловниот сектор;
- Појаснување/усогласување/дополнување на законите за да се овозможи рационализирање на постапките за лиценци за непрофитно давање услуги и други јавни стоки;
- Јасно дефинирање на фискалните и даночните средства за непрофитниот сектор за да се усогласат обврските на секторот наспроти владата;

- Истражување на алтернативни извори за финансирање, со посебен нагласок на локалните фирми преку нивно соодветно стимулирање да финансираат активности од кои има корист јавноста;
- Развивање на механизми за подобрување на транспарентноста на секторот, со главен нагласок на финансиската транспарентност, владата и јавноста, исто така како средство за зголемување на кредибилитетот и подобрување на сликата за секторот на граѓанско општество;
- Развивање институционален капацитет на организациите од граѓанскиот сектор со нагласок на управувањето, финансиската транспарентност, односите со членовите и пошироката јавност.

Помага да се воспостават ефективни односи на граѓанското општество со владата и политиките:

- Развивање на независност на непрофитниот сектор од политиките како едно значајно начело за објективна критика на владините политики и застапување на интересите на граѓаните и различните социјални групи при донесување одлуки;
- Појаснување на конфликтот на интереси за да се овозможи појаснување на односите на граѓанското општество со политиките, особено политичките партии, нивното спроведување, и претставничките тела;
- Институционализирање на соработката и дефинирање на статусот на секој од актерите (влада-граѓанско општество), врз основа на етички и организациони стандарди кои ги регулираат односите меѓу страните;
- Зголемување на капацитетот за застапување на организациите на граѓанското општество со цел да се зголеми граѓанското учество како средство да влијае врз и да ги набљудува политиките на локално и централно ниво, особено оние политики кои влијаат врз животот на заедниците;
- Набљудување на донесувањето одлуки на највисоко извршно ниво за стратешки одлуки (акционен план за борба против нелегална трговија, борба против корупција, намалување на сиромаштија, полови прашања, итн.), но исто така одлуки кои погодуваат одредени социјални групи;
- Демократизација и транспарентност на интеракцијата помеѓу институциите и граѓаните (интегритетот на државните

службеници, конфликт на интереси на јавната администрација, унапредување на пристапот до информации и воспоставување функционални механизми за транспарентност, етички стандарди, итн.).

Зајакнување на одржливоста на секторот преку трансфер на сопственоста на граѓанското друштво од странски донации врз локалните ресурси:

- Зајакнување на организациониот капацитет на непрофитните организации со цел да се обезбеди институционална одржливост;
- Зајакнување на капацитетот за финансиско управување како основен елемент за институционална одржливост на НВО;
- Зајакнување и институционализирање на односите помеѓу владата и граѓанското општество, како и односите помеѓу граѓанското општество и приватниот сектор како канал за мобилизирање на приватни ресурси за финансирање активности на граѓанското општество;
- Создавање филантропска култура преку развивање на социјална корпоративна одговорност;
- Градење свест на локалната власт во поглед на капацитетите на НВО да пружат услуги, консултации и други јавни добра.

2. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

2.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Новите граѓански иницијативи во врска со прашања како што се развивање независни медиуми, човекови права и еколошка заштита, започнаа да се појавуваат во доцните '1980-ти и до 1989 имаше некаде околу 5.000 граѓански организации во Босна и Херцеговина (БиХ). Во 1992, на почетокот од војната, во земјата дојдоа бројни меѓународни организации, главно хуманитарни, кои работеха на хуманитарна помош и социјална и здравствена заштита. Првите локални НВО се формираа за време на 1993 – претежно во големите градови, како дел од проектите на меѓународните организации и работеха на прашања на сиромаштија во тоа време, како што е давање психо-социјална помош на различни групи трауматизирани од војната граѓани и даваа хуманитарна помош. Покрај директната финансиска помош, меѓународните донатори исто така иницираа програми за градење капацитети на невладините организации. Значителна помош за развивањето на НВО дојде од Хуманитарната канцеларија на Европската заедница, како и од многу држави, главно Канада, Франција и Германија, кои започнаа финансиски донации за локалните НВО преку своите соодветни амбасади. Во 1996 и 1997 на овие земји им се приклучи САД.

Бројот на НВО почна значително да се зголемува после 1995 и потпишувањето на Дејтонската мировна спогодба, со која се заврши војната во БиХ. Повеќето од меѓународните НВО (43%) први беа регистрирани во периодот 1996-2000, додека повеќето од локалните организации први беа регистрирани во периодот 2001-2004 (40%).

Денес, во БиХ регистрирани се околу 7.000 домашни здруженија, фондации и други организации (според истите извори односот е 6.528 граѓански здруженија и 70 фондации). Од нив, се смета дека една половина се активни, а само 229 организации и асоцијации се регистрирани на државно ниво, додека другите се регистрирани во ентитетот или на локално ниво. Повеќето организации ги насочуваат своите активности на конкретен регион или кантон, така што деталните податоци покажуваат дека активностите главно се спроведуваат на ниво на поединечни општини. Повеќето

од организациите се лоцирани во големите градови на БиХ (Бања Лука, Сараево, Зеница, Тузла). Клучните области на активност на НВО вклучуваат: култура и рекреација, економски и социјални услуги и граѓански услуги и застапување.

Правна рамка

Босна и Херцеговина е децентрализирана држава, составена од два ентитети: Федерацијата на Босна и Херцеговина и Република Српска. Федерацијата на Босна и Херцеговина е дополнително децентрализирана и поделена во 10 кантони, додека Република Српска е поцентрализирана и поделена во 6 региони. Покрај тоа, областа Брчко има специјален статус како посебен округ.

Регистрирањето и активностите на невладините организации се регулирани во Законот за граѓански здруженија и фондации на федерацијата на БиХ и Законот за граѓански здруженија и фондации на Република Српска. Во Република Српска, работата на здруженијата и фондациите претходно беше регулирана со Законот за оставнина, фондови и фондации од 1990, и Законот за здруженија на граѓани од истата година. Народното собрание на Република Српска го усвои Законот за здруженија и фондации во септември 2001.

Постапката за регистрирање на граѓански асоцијации на ниво на држава не постоеше до усвојување на Законот за здруженија и фондации во септември 2001. Оваа област беше регулирана само со закони на ентитетот, бидејќи Уставот на БиХ не пропишуваше државните институции да се надлежни да го регулираат прашањето на невладини организации.

Финансирање на НВО

Според истите пресметки, годишниот приход на НВО секторот изнесува 4.5% од БДП, што укажува дека НВО секторот има значително влијание врз економијата во земјата.

Изворите на приход на НВО во Босна и Херцеговина ги сочинуваат:

- Членарина (27%);
- Влада (21%);
- Меѓународни донатори (21%);
- Домашни донатори (18%);
- Услуги дадени со договор (9%);
- Општински средства (2%);
- Други извори (2%).

И покрај тоа што НВО имаат доста ниско ниво на приход од државните власти (на сите нивоа) и највисоко ниво на приход од добротворни активности (како домашни, така и странски), во последно време има значително намалување на уделот на средствата од фондови од меѓународни донации во споредба со уделот на средствата од владините буџети кои се зголемија.

Во изминатите 15 години финансирањето на невладините организации главно доаѓа од меѓународната заедница, кое нешто значително влијаеше врз промовирање на активностите на секторот, но исто така резултираше во зависење од меѓународни донатори. Студијата на ICVA (од 2002) покажува дека во периодот 2001-2002, финансиската помош за работа на НВО секторот ја обезбедија 17 донаторски организации, 22 меѓународни институции и билатерални владини организации, 11 амбасади и 34 меѓународни невладини организации. На почетокот нивната финансиска помош се даваше само за развивање на конкретни иницијативи, што доведе до немање конкретни услуги битни за остварување на правата и потребите на граѓаните. Според тоа, проблемот на НВО е прилагодување на нивната работа и пренасочување во поглед на донаторите, отколку потребата на нивните корисници. Имајќи ја предвид влијателната улога на меѓународната заедница и донаторите за развивање на секторот, на НВО честопати се гледа како на 'продолжена рака на меѓународните организации'.

2.2. Граѓански дијалог

Контактите помеѓу невладините организации и власти што беа идентификувани во едно истражување спроведено во 2002 вклучуваа:

- Работење во заеднички работни групи (по прашања како што се полова еднаквост, борба против нелегална трговија со луѓе);
- Работење на заеднички проекти, главно финансирани од странски донатори;
- Активности за заштита на животната средина;
- Едуцирање на персонал (владини институции, од страна на НВО),
- Предупредувања за повредување на човековите права во локалните заедници;
- Законодавство за НВО и корисниците;
- Подобрување на информираноста.

79.6% од НВО изјавија дека имале редовен контакт со локалните власти, а 57.4% со ентитетот и државните власти. И покрај тоа што имале редовни контакти, 70.4% одговориле дека властите работеле само повремено – споредено со 16.7%, кои на властите гледаа генерално дека добро соработуваат.

НВО кои работат на застапување на интереси на граѓаните се особено активни на **локално ниво**. Според резултатите од истражувањето во 2004, скоро една половина од 73 анкетираните невладини организации во БиХ сметаа дека нивната соработка со локалните власти е добра или многу добра. Многу локални заедници (општини) во БиХ иницирале различни форми на соработка на локално ниво, а политичарите во локалната администрација сметаат дека соработката со НВО секторот е и позитивна и неопходна.

И покрај тоа, беа идентификувани неколку недостатоци во врска со соработката на локално ниво:

- Нивото на соработка се разликува од една до друга општина;
- Соработката главно се заснова врз краткорочни напори, и зависи од согледувањето на локалните претставници;
- Развиени и организирани постапки на соработка помеѓу невладините организации и локални власти се ретки;
- Функционерите главно гледаат на НВО како на „даватели на услуги“ наместо како на партнери во локално креирање на политика.

Според едно поново истражување, повеќе од една половина од анкетираниите НВО изјавиле дека нивото на помош од владините организации се подобрило во изминатата година (2004). Сепак, повеќето НВО веруваат дека на самите НВО им недостасува капацитет (на пр., професионален персонал или вештини за лобирање) да развијат посериозно партнерство со владините институции — и дека владините структури, од друга страна немаат знаење и разбирање за НВО секторот.

Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи

Јавните расправи, јавните консултации и правото да се иницира донесување на закон се регулирани со неколку законски акти:

- Правилникот на Домот на народите на Парламентот на Федерацијата на Босна и Херцеговина;
- Правилникот на Националното собрание на Република Српска;
- Домот на народите на Парламентот на Федерацијата на Босна и Херцеговина; и
- Правилникот на Домот на претставниците на Парламентарното собрание на Босна и Херцеговина;

Во студијата за Граѓанско општество и учество на народот, идентификувани се одредени недостатоци како и примери на добра практика на НВО¹⁸:

Покрај фактот дека во законодавството е предвидено правото да се даваат коментари или предлози во врска со нацрт-закон, граѓанските групи или поединци честопати не го остваруваат ова право во пракса.

Можноста НВО поактивно да учествуваат во креирање на јавна политика е ослабена поради ниските институционални и финансиски капацитети на НВО, како и поради големиот број на државни институции.

И покрај сите напори да се промовира улогата на граѓаните во цивилното општество во БиХ, од страна на домашните власти и меѓународната заедница, граѓаните сè уште имаат многу малку можности да го изнесат своето мислење и ставови скоро е сигурно дека нема да добиваат повратни информации од претставниците на властите.

И покрај тоа, постојат неколку **примери на учество** на НВО во развивање на политика и законодавство:

- Вклученост на НВО секторот во развивање на Програмата за Стратегија за намалување на сиромаштија во БиХ;
- Процесот на усвојување на Законот за полова еднаквост;
- Учество на НВО во развивање и набљудување на Развојната стратегија за БиХ, особено во областа на животна средина и социјална заштита;
- Јавната расправа по Нацрт-законот за начелата за локална самоуправа во Федерацијата на БиХ, што ја одржа Парламентот на Федерацијата на БиХ: НВО (СЦИ – Центри за граѓанска иницијатива и Центарот за унапредување на граѓанското општество) одржаа прелиминарни расправи за да приберат мислења и предлози од граѓаните, и голем број од нив се интегрираа во предложениот Нацрт-закон;
- Подготвување на Законот за доброволна работа, кој започна на иницијатива на НВО во текот на 2004;
- Младинскиот совет на Република Српска (ОСРС), кој е партнер на Владата на Република Српска (РС) планира и спроведува политики за млади, учествува во подготвување на Законот за младински организации во РС, што претставува најзначаен документ во областа на политиката за млади во РС како и во БиХ.

Стратешки документи

Стратешки документи развиени од страна на коалицијата „Заедничка работа, заеднички успех“

Со поддршка на Фондот за отворено општество на Босна и Херцеговина, Центарот за промовирање на граѓанско општество ја започна „Иницијативата за развивање на Стратегија за одржлив развој на невладиниот сектор во Босна и Херцеговина“ во 2001. Околу оваа иницијатива се создаде една коалиција на НВО под мотото „Да работиме и успееме заедно“. Денес коалицијата има 300 НВО од сите делови на Босна и Херцеговина, со 15 регионални референтни групи.

Во 2004 Коалицијата организира серија на расправи на тркалезна маса во врска со проблемите со кои што се соочува граѓанското општество. Во овој процес беа изготвени, а потоа усвоени на Конференцијата на НВО во Сараево во декември 2004 следните стратешки документи:

- Спогодба за соработка помеѓу Советот на министри на БиХ и невладиниот сектор;
- Стандарди за квалитет на соработка помеѓу Владата и невладиниот сектор на БиХ;
- Кодекс на однесување на невладиниот сектор во БиХ; и
- Стратешки правци на развојот на невладиниот сектор во БиХ.

Спогодба за соработка помеѓу Советот на министри на Босна и Херцеговина и невладиниот сектор

Спогодбата претставува една општа рамка за интензивирање на односите помеѓу владата и НВО секторот, почнувајќи од ниво на локални заедници до државно ниво. Спогодбата ги содржи следните обврски на Советот на министри на БиХ:

- Признавање и поддршка на независноста на невладиниот сектор (вклучувајќи негови поголеми права да водат кампањи, да даваат коментари за владините политики и да ги тестираат овие политики, независно од видот на однос на финансирање што може да постои, како и правото да се утврдат и спроведат нивните работи);
- Финансирање на Секторот и развивање на кодекс (закон) за добри практики во оваа област;

- Спогодбата вклучува одредба за поголема вклученост на НВО во „Развивање политика и консултации“. Заедно со невладиниот сектор, Советот на министри на БиХ ќе подготви постапки, правилници или закон за добра практика кој ќе вклучува постапка за консултација, оценување на политиката, финансирањето, спроведувањето, оценувањето и известувањето;
- Подобрување на конзистентноста на стварните односи и добри практики помеѓу Советот на министри на БиХ и невладиниот сектор, особено кога се работи за прашања кои се преклопуваат;
- Спогодбата исто така предвидува градење на институционална рамка за взаемна соработка.

Врз основа на Спогодбата за соработка помеѓу Советот на министри на Босна и Херцеговина и невладиниот сектор, беше формиран **Одбор за граѓанско општество Босна**, како конститутивно тело на граѓанското општество во Босна и Херцеговина. Одборот се состои од активисти од невладиниот сектор во Босна — делегатите доаѓаат од 31 различни сектори на невладини институции. Одборот се наоѓа на почетокот од својата работа и од процесот на консолидација. Тој ќе служи како консултативно тело во соработката со организациите од граѓанскиот сектор, меѓународните донатори, граѓани и медиуми.¹⁹

¹⁹ Извор: <http://www.civilnodrustvo.ba/?id=359>.

3. ХРВАТСКА

3.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Правна рамка

Хрватскиот законски систем признава три главни видови правни субјекти кои може да се сметаат за невладини или непрофитни организации. Тоа се граѓански здруженија; трустови; и приватни непрофитни институции:

- **Граѓанските асоцијации** се доминантна форма на невладино организирање. Според расположливите податоци, во Хрватска се регистрирани околу 27.000 граѓански здруженија;
- **Фондациите** најверојатно се најмалку развиен сегмент на непрофитниот сектор во Хрватска. Во моментов, има само околу 90 регистрирани фондации во земјата;
- **Приватни институции.** Законот за институции од 1993 пропишува дека, покрај јавните, можно е да се формираат приватни институции. Тоа се правни субјекти формирани за трајно вршење активности во областа на образование, наука, култура, информации, спорт, физичка култура, техничка култура, детска заштита, здравствена заштита, социјална заштита, грижа за лица со пречки во развојот и други активности, доколку таквите активности не се вршат со цел да се генерира добивка. Според постојните податоци, сега има околу 150 приватни институции регистрирани и кои работат во Хрватска.

Постојната рамка која ги покрива активностите на невладините организации се состои од неколку:

- Закони (Закон за трустови и фондации; Закон за институции);
- Институции (Биро за здруженија на владата; Национална фондација за развој на граѓанско општество; и Совет за развој на граѓанско општество);
- Системско финансирање на НВО од јавни средства; и
- Стратешки документи (нацрт-програма за соработка помеѓу владата и невладиниот/непрофитниот сектор; Национална стратегија за создавање опкружување што ќе стимулира развивање на граѓанско општество).

Институционална рамка

Владата на Хрватска го започна процесот на институционализација на НВО — Владата соработка со формирање на една централизирана канцеларија за врски и совет (кој работеше во партнерство со Канцеларијата) за НВО. Потоа владата премина кон децентрализација на соработката и делегирање на некои од функциите на канцеларијата на други тела, според рамката на Новиот модел за организациона структура за развој на граѓанско општество во Хрватска — којшто се состои од две тела: Совет за развој на граѓанско општество, формиран во 2002, и Национална фондација за развој на граѓанско општество, формирана во 2003. Моделот исто така предвидуваше креирање на Стратегија за развој на граѓанското општество и усогласување на процесот за државно финансирање.

Канцеларија на Владата за соработка со НВО

Канцеларијата, формирана во 1998, беше првата од серија институции со задача да воспостават соработка помеѓу државата и граѓанското општество. Канцеларијата е задолжена за:

- Надгледување и спроведување на неодамна усвоената Стратегија за создавање опкружување што ќе стимулира развивање на граѓанско општество;
- Давање и доставување законски решенија за секторот;
- Набљудување на дистрибуирање на финансиска помош на НВО од страна на државни тела; и
- Координирање на активностите на национални и локални тела за соработка со секторот.

Канцеларијата работи во тесна соработка со Советот за развој на граѓанско општество, за кој тој делува како техничка, административна, експертска и финансиска структура за поддршка.

Совет за развој на граѓанско општество

Советот, консултативно експертско тело на Хрватската влада има 23 членови: десет владини претставници, десет НВО претставници и три експерти. Членовите се именуваат од конкретни министерства, НВО и Канцеларијата на владата за соработка со НВО и се одобруваат од владата. Советот делува

како советодавно тело на сите сектори од владата, главно одговорен за спроведување на Програмата за соработка. Советот ќе продолжи со набљудување на спроведувањето на Програмата за соработка на национално и локално ниво, како и создавање на база на податоци за програми на НВО финансирани од владата и ќе предлага дополнителни измени на законодавството кои се однесуваат на НВО.

Национална Фондација за развој на граѓанско општество

Јавната фондација беше формирана од хрватскиот Парламент (Сабор) во 2003 со Законот за национални фондации за развој на граѓанско општество како јавен, непрофитен субјект и делува надвор од структурите на државната и локалната администрација. Главните активности на Фондацијата вклучуваат давање финансиска и експертска помош за програми кои ја промовираат одржливоста на непрофитните организации, меѓусекторска соработка, граѓански иницијативи, доброволното работење, итн., преку едукација и публикации, давање неповратни средства, кампањи за подигање на јавната свест, услуги за оценување, истражување и регионален развој. Фондацијата се финансира од државниот буџет, средствата од хрватската лотарија, приход од стопански активности и приватни и странски донации (Европска комисија, DFID, USAID). Раководството на фондацијата се состои од еднаков удел на претставници од телата на државната администрација, невладините организации и експерти во областа.

Финансирање на НВО

Формирањето на централната Канцеларија на здруженија од 1998 исто така значеше централизирање на голем дел од средствата од државниот буџет, наменети за здруженија кои претходно беа обезбедувани преку буџетите на поединечните владини министерства и канцеларии. Поради унифицирање на постапките (јавни натпреварувања, итн.), јавното финансирање на здруженијата значително се подобри. Во 2002 процесот се врати назад на **децентрализација**, од сметките на Канцеларијата за здруженија на буџетите на владините министерства и канцеларии. 'Новиот модел на организациската структура за развој на граѓанското општество во Хрватска' (види исто така под 'Институционална рамка') беше резултат на еден двогодишен процес предводен од канцеларијата на Владата за НВО. Целта беше

да се децентрализира соработката и државното финансирање од една канцеларија на повеќе засегнати страни (владини тела, локални и регионални власти, Националната фондација, Канцеларијата на владата за НВО и советот). Конкретно, министерствата и владините канцеларии и институции сега се одговори за канализирање на државните средства директно до НВО активни во нивните области на надлежност. Новиот модел ги поттикнува министерствата да одредат лице или единица одговорна за соработка со НВО.

Децентрализацијата произлегува од потребата за директна комуникација помеѓу различните министерства и НВО со цел да се подобри нивната соработка за решавање на одредени социјални потреби. Таа исто така отвора можности за диверзифицирање на финансиските извори за НВО и користење алтернативни компензациски фондови за заеднички НВО-владини активности. Покрај тоа, Канцеларијата на владата за НВО започна со подготвување на „Закон за добра практика и стандарди за финансирање програми на организации на граѓанско општество од државните и локалните буџет “. Законот има за цел да ги насочува телата кои ги канализираат јавните средства да го прават тоа на еден транспарентен начин.

Новиот **Закон за лотарија и игри на среќа**, усвоен во 2002, исто така создава релативно поволна рамка за јавно финансирање на активностите на НВО. Тој обезбедува 50 проценти од заработувачката добиена преку организирање на игри на среќа да се пренасочат за финансирање на проекти, т.е., за организации кои работат во областа на спортот, борбата против зависност од дрога, социјални и хуманитарни активности, лица со пречки во развојот, техничка култура, култура, неформално образование и развој на граѓанското општество.

Покрај директните форми на финансирање преку јавно конкурирање што ги даваат Фондацијата, владините министерства и канцеларии, локалните и регионалните единици на локалната власт, државата има за цел да ги стимулира приватните граѓани и претпријатија активно да донираат во непрофитните организации. **Законите за данок на приход и персонален данок** наведуваат дека донации до 2% од годишниот приход ќе се квалификуваат за даночно ослободување.

Според Проценката на државата за развој на граѓанското општество во Хрватска, главните **извори на финансирање** за НВО во 2005 биле министерствата (за 37.4% од здруженијата) и локална/регионална власт (28.8%). Кога главните извори на приход беа споредени со бројките за 2003, 2004 и 2005, анкетата покажа значително зголемување на уделот на НВО кои главно се финансираат од министерствата. Истовремено (и покрај тоа што не е значителен) постои тренд на опаѓање на уделот на НВО кој главно се финансирале од локална/регионална самоуправна власт или од меѓународни донатори.²⁰

3.2. Граѓански дијалог

Во '1990-ите, официјалните политики за невладините организации се карактеризираа со сомневање и недоверба. НВО, особено оние кои работела на проблематични социјални и политички прашања и играа улога на „чувари“, се сметаа за агенти на странски политички интереси и, доста често за непријатели на државата. По 1998, а особено после промената на власта во 2000, оваа ситуација за организирано граѓанско општество постепено се смени, како на ниво на перцепција, така и на ниво на јавни политики.²¹

Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи

Канцеларијата на владата за НВО иницира неколку работни групи од сите сектори, составени од претставници на министерствата и НВО, како и од домашни и меѓународни експерти. На групите им беше доделено да предводат законодавни иницијативи наменети да се создаде едно поповолно законско опкружување на НВО (на пр., Закон за здруженија, Закон за приход од игри на среќа и натпревари, Закон за хуманитарна помош и Закон за фондации).

Од почетокот на 2003, на Интернет страниците на хрватскиот Парламент треба да стојат предлозите за закони кои се наоѓаат во парламентарна постапка. Ова е резултат на долгорочниот

---

²⁰ Хроматко, 2007:54-55.

²¹ Домес, 2007.

проект наречен **Законодавството и граѓаните**, чија цел е давање придонес за развој на поактивни односи меѓу членовите на Парламентот, НВО и граѓаните.

НВО се застапени во Управниот одбор на националната фондација и во Советот. Покрај тоа, НВО учествуваат скоро во сите работни групи за иницијативи предводени од Канцеларијата на владата за НВО, националната фондација и Советот. Еден пример за ова е Националниот комитет за развој на волонтаризам, тело формирано од Советот да го подготви Нацрт-законот за волонтаризам и да развие стратегија за унапредување и поддршка на волонтерството во Хрватска.

Потпишувањето на Програмата за соработка помеѓу Владата на Хрватска и невладиниот, непрофитниот сектор (во 2002) и на Националната стратегија за создавање опкружување кое ќе го стимулира развојот на граѓанскиот сектор (во 2006) исто така е резултат на тесната соработка помеѓу Владата и НВО.

Исто така, и двата документи предвидуваат воведување на нови стандарди во областа на учеството на НВО во развивање на законодавство. Консултациите за **Воведување нови стандарди за консултации помеѓу Државата и организациите на граѓанското општество во процесот на развивање закони и други прописи**, штотуку беа започнати од страна на Канцеларијата на владата за соработка со НВО во соработка со Советот за развој на граѓанско општество, со јавната дебата одржана на 12 ноември 2007, која ќе биде отворена до 15 февруари 2008.

Стратешки документи

Програма за соработка помеѓу владата на Хрватска и невладиниот, непрофитниот сектор

Овој документ, усвоен од страна на Владата во првата половина од 2001, претставува една од главните пресвртници кон поотворени политики за соработка со граѓанскиот сектор. Тој јасно ги признава невладините, непрофитните организации како значајни социјални актери, особено во создавањето, набљудувањето и спроведувањето на јавни политики и давањето јавни услуги. Програмата ги утврдува начелата, областите и

начините на соработка помеѓу Владата и секторот. Таа дава посебен нагласок на начелото на независност, т.е., правото на организациите да даваат коментари за владината политика без оглед на постојните финансиски врски.

Програмата за соработка исто така ги утврдува следните области на соработка:

- Консултација со НВО за законски иницијативи и нивно вклучување во работни групи;
- Консултација за дизајнирање на Националната програма на владата и оценување на нејзината стратегија и приоритети;
- Консултации за проекти за оценување во кои се инвестирани јавни средства;
- Оценување на национална политика во сите области;
- Децентрализација и соработка за развој на општеството;
- Делумно и целосно финансирање на програми и услуги;
- Охрабрување на граѓаните да учествуваат во донесувањето одлуки и во задоволувањето на потребите на заедницата;
- Поддршка и подобрување на самоорганизирањето и делување на волонтерите за да имаат корист нивните заедници;
- Развивање социјални проекти и социјален капитал како битни компоненти за социјален развој; и
- Поддршка на социјално одговорниот деловен сектор.²²

Национална стратегија за создавање опкружување за стимулирање на развојот на граѓанско општество

Усвојувањето на стратегија за развој на граѓанско општество беше наведено како обврска на Владата во гореспоменатата Програма за соработка од 2001, и задачата за создавање стратегија — согласно актите за формирање на ова тело (2002) падна на Советот за развој на граѓанско општество. Стратегијата, која беше усвоена на седницата на Владата на Република Хрватска на 12 јули 2006, ја дефинира состојбата и целите во 10 области од граѓанското општество:

- Вредности засновани на односи помеѓу државата и граѓанскиот сектор;
- Социјална кохезија;
- Учество на граѓаните во креирање на јавни политики;
- Едуцирање за демократско граѓанство и човекови права;

- Правна рамка за акција и развивање на граѓанско општество;
- Институционална рамка за поддршка во развивање на граѓанско општество;
- Систем за финансирање за поддршка за развивање граѓанско општество;
- Регионален развој;
- Развој на волонтаризам, филантропија и формирање на фондација; и
- Развој на граѓанско општество во меѓународен контекст.

И покрај сеопфатна и институционална рамка наменета да овозможи подобра соработка помеѓу НВО и Владата, анкетата од 2007, објавена од Националната фондација (проценка на состојбата со развојот на граѓанското општество во Хрватска), покажа дека Владата не гледа особено добро на односот со НВО. Една четвртина од испитаниците сметаат дека Државата е 'незаинтересирана за НВО секторот' и 'го потценува неговото значење'. Сличен процент смета дека државата финансиски го поддржува развојот на секторот и го признава како партнер, или дека Државата го поддржува секторот поради надворешен притисок.²³

---

²³ Хроматко, 2007: 67-69.

4. КОСОВО

4.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Традицијата на косовските НВО датира од 1989, кога Советот за одбрана на човекови права и слободи и другите политички механизми создадоа еден паралелен систем како спротивставување на режимот на Милошевиќ. По војната во 1999, развојот на граѓанското општество стана приоритет на меѓународните донатори. Тие сакаа да воспостават едно силно граѓанско општество како стабилизирачки фактор и инструмент кој ќе доведе до социјална кохезија во пост-комунистичкиот и пост-воениот режим – кој немаше владини структури и функционален политички систем. Како резултат на тоа, бројот на новоформираните НВО на Косово нагло се зголеми: во 1999 имаше 130 НВО на Косово, а до 2004 бројката на официјално регистрирани домашни НВО достигна 2.500.

Друга последица од странската поддршка беше исто така фокусот на НВО активности кои се изменија: од хуманитарна помош, потоа оспособување на локалните граѓани, развој на заедницата, и од неодамна застапување и лобирање. Така, Извештајот на Freedom House од 2007 забележува дека „НВО секторот е голем и разновиден, но сè уште целосно зависи од странски средства и е далеку од независен.“

Правна и институционална рамка

Специјалниот претставник на Генералниот секретар на Обединетите Нации во ноември 1999 ја потпиша Регулативата на UNMIK 1999/22 која воспостави основа за регулирање и работење на невладините организации на Косово. На 9 мај 2000, Бернارد Кушнер, Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ОН на Косово, ја потпиша **Регулативата на UNMIK 1999/22 за регистрирање и работење на невладините организации на Косово.**

Согласно Регулативата на UNMIK, НВО може да биде здружение или фондација и треба да е формирано за да работи во име на јавна корист и интереси. Во регулативата на UNMIK се наведува

дека една домашна НВО е здружение или фондација формирана на Косово за остварување на сите законски цели, без оглед дали е за јавен интерес или за взаемен интерес. Регулативата исто така дефинира дека едно здружение е организација на членови и може да се формира со најмалку 3 домашни или странски правни или физички лица, од кои најмалку еден кој е жител или со седиште на Косово.

Во одредени случаи UNMIK може да одбие барање доколку документите за регистрирање не се во согласност со барањата од оваа Регулатива:

- Доколку статутите на НВО би ги прекршиле одредбите од Резолуцијата 1244 (1999) на Советот за безбедност на Обединетите нации или, било кој од прописите на УНМИК;
- Или организацијата која сака да се регистрира или исто име или име слично со претходно регистрирана или веќе формирана.

Собирање на средства или водење кампања за поддршка на политички партии или кандидати за политички тела, или предлагање или регистрирање кандидати за јавна функција е исто така стриктно забрането според Регулативата.

НВО е организирана и работи за да преземе една или повеќе од следните активности кои ќе и бидат главни: хуманитарна помош и помош, добротворна работа, образование, здравство, култура, одржување или заштита на животната средина, економска реконструкција и развој, унапредување на човековите права, унапредување на демократските практики и граѓанското општество, унапредување на полова еднаквост или секоја друга активност која служи за јавна корист.

Образованието и здравството ќе претставуваат активности од јавна корист само доколку значителните користи се даваат на сиромашните поединци или групи бесплатно или најмалку помалку од правичната пазарна вредност. Економскиот развој ќе претставува активност од јавна корист само доколку е преземен главно за добробит на сиромашните поединци или групи.

Според Меѓународен центар за непрофитно право (ICNL), оваа акција е чекор напред во развивање на законски систем кој ја

штити независноста и долгорочната одржливост на НВО секторот во Косово. Административната директива 2000/10 дава детална насока за работењето на НВО на Косово, и на Единицата за врски со НВО на UNMIK за законските барања кои се однесуваат на регистрирање, барањата за известување на НВО со статус на јавна корист, и НВО за даночни/фискални користи.

Согласно Административната директива 2000/10 на UNMIK, **Единицата за регистрирање и врски со НВО** е одговорна за: регистрирање, оценување на годишни извештаи, давање статус на јавна корист и одржување на целосна база на податоци за сите НВО на Косово. Законското регистрирање на НВО може да се направи само преку Единицата за регистрирање и врски на UNMIK.

Финансирање на НВО

Согласно **Регулативата на UNMIK Бр. 1999/22**, ниту една невладина организација не може да распределува никакви нето заработувачки или добивки ниту на едно лице. Сите добивки на една НВО ќе се користат за поддршка на непрофитни цели на организацијата и не може да се користат да обезбедат користи, директни или индиректни, на ниту еден основач, директор, функционер, член, вработен или донатор на НВО. Приходот на НВО може да вклучи: донации во готовина, хартии од вредност и придонеси во натура; оставнини; членарина; подароци; неповратни средства; недвижен или личен имот; и приход стекнат од секоја правна активност што ја презела НВО со свој имот и ресурси. НВО може да се бави со економски активности со цел да ги помогне своите непрофитни активности, да е предмет и исто така да поседува и управува со имот и средства за остварување на своите непрофитни цели.

Мнозинството НВО зависат од меѓународни донатори. Една анкета направена меѓу лидерите на НВО на Косово во 2005²⁴, покажа дека скоро секоја НВО на Косово добива средства од спонзор надвор од регионот на Балканот. Како што изнесе Клаусен, меѓународната заедница ја почитува експлицитната цел да го подобри граѓанското општество и неговите процеси за градење

на држава. Ова е одразено во програмите што ги подржуваат донаторите, кои главно се ориентирани кон застапување.

4.2. Граѓански дијалог

Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи

Со формирањето на Привремените институции за самоуправа во март 2002, меѓународните донатори се насочија на развивање односи помеѓу локалното граѓанско општество и владата. НВО експерти станаа активни во донесувањето одлуки и беа консултирани за нацрт-закони, за креирање на политика и стратешко планирање. НВО исто така се присутни во комитетите на Собранието на Косово и Општинските собранија. Добри примери за вклученост на НВО во развојот на политиката може, на пример, да се најдат во областа на правата на жените и половата еднаквост:

- Националниот акционен план за полова еднаквост беше развиен од една мултиетничка група на женски НВО и жени политичари кои заедно работеа 10 месеци во 2003;
- Комитетите за полова еднаквост, незадолжителни комитети кои досега се формирани во 15 општини на Косово, исто така претставуваат добар пример на интеракција помеѓу НВО и Привремените институции.

Заедницата на НВО почна да го користи лобирањето како ефективна алатка. Добар пример во областа на женските прашања е Лобито на косовските жени кое ги собира жените од фирмите, НВО и владините сектори.²⁵

---

25 Ибрај, 2007.

5. МАКЕДОНИЈА

5.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Со транзицијата започна еден нов бран на граѓански организации: организациите за животна средина се појавија на крајот од '80-тите, социохуманитарните на почетокот на '90-тите (како одговор на економската криза и бегалската криза од поранешна Југославија), а организациите за човекови права во средината на '90-тите. Во периодот 1990-1998, имаше 3.295 ново регистрирани граѓански организации.

Според централниот судски регистар на Република Македонија, во земјата има 5.289 регистрирани ОГО (2003), и покрај тоа бројот на активни ОГО се пресметува дека е значително помал. На пример, CIVICUS 2006 ја користи бројката од 5.289 регистрирани организации, додека Регистарот на граѓански организации²⁶ вклучува 1.512 регистрирани, и 858 ОГО во потесно значење на зборот, во својата анализа за структурата на организациите и изнесување на одредени статистики.

Основаната активност на повеќето организации (35.4%) е “спорт, хоби и слободно време”, потоа “култура и уметност” (10.4%). Како што истакнува извештајот на CIVICUS²⁷, ова покажува дека половина од регистрираните организации работат на прашања кои се значајни за заедницата — но од секундарно значење споредено со клучните прашања во земјата утврдени како приоритетни во општеството: намалување на сиромаштија, невработеност, елиминирање на корупција, подобрување на меѓуетничките односи.

Правна рамка

Законот за граѓански здруженија и фондации, усвоен во 1998, предвидува две основни форми на непрофитни организации: здруженија на граѓани и фондации. Законот го пропишува

---

²⁶ Како Адресар на граѓанското општество (подготвен од МЦМС) е единствениот во земјата со долга традиција и детално подготвен. Овој број (1.512) се предлага како број на активни организации. (Види ЦИВИЦУС, 2006:44)

²⁷ 2006: 40-41.

начинот, постапката и условите за здружување, регистрирање, работење и престанување на организацијата. Во тек се нацрт измените на Законот за граѓански здруженија и фондации. Во нив се разгледуваат прашањата како што се можноста за формирање граѓански здруженија на правни лица, на кои им се дозволува да вршат економски активности и воведување на статус на организации од јавен интерес.

Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор, што ја подготви Владата за период 2007-11 ги наведува една од нејзините стратешки цели „унапредување и подобрување на правната рамка за развој на граѓанскиот сектор“²⁸. Нејзината цел е да ја подобри и надополни правната рамка која се однесува на ОГО во Македонија и на тој начин да ги подобри условите за формирање и функционирање на организациите на граѓанско општество согласно европските најдобри практики и прописи. Стратегијата исто така наведува воведување на одредени нови канали на интеракција, како што се работни седници организирани со организации од граѓанско општество и државни службеници одговорни за спроведување на законските одредби, кои треба да водат кон поефективно спроведување на законодавството.

Финансирање на НВО

Владата ги финансира организациите на граѓанско општество од неколку извори:

- Еднаш годишно Владата издвојува средства од централниот буџет (согласно Одлуката за критериуми и постапка за распределба на финансиски средства за фондации и граѓански асоцијации). Министерството за финансии е одговорната институција за распределување на овие средства. Вкупно издвоените средства според оваа програма се околу 244,000 евра, или околу 0,01% од Буџетот. Државните средства исто така се распределуваат преку буџетите на владините министерства и други институции;
- Средствата од игри на среќа претставуваат значителен извор за финансирање на организациите на граѓанското општество. Врз основа на Законот за лотарија и игри за забава, се издвојуваат средства само на здруженија на лица

---

²⁸ 2006: 20-21.

со пречки во развојот, спортски здруженија и Црвениот крст. 50% од вкупниот приход од игри на среќа и игри за забава од претходната година се издвојуваат за оваа цел, со ограничување дека овие средства не може да изнесуваат помалку од 60 милиони МКД²⁹, и да не се поголеми од 120 милиони МКД. Изминатите 4 години ова изнесуваше околу 75 милиони МКД распределени на организациите/институциите наведени погоре:

- Иновациите во новиот Закон за социјална заштита дозволуваат Владата да склучува договори за услугите што ги дава граѓанскиот сектор. Веќе е во тек процесот за давање лиценци на НВО кои сакаат професионално да се вклучат во социјалната област, за кое нешто ќе добиваат средства од буџетот.

И покрај тоа, државното финансирање на ОГО е доста ограничено поради влошената економска ситуација во земјата во изминатите 5 години и издвојувањето на државните средства е доста нетранспарентно.

Како што е наведено во CIVICUS³⁰, во споредба со другите земји во регионот, Македонија има најмалку даночни бенефиции. Даночните бенефиции за ОГО се скоро непознати. Една од првите можности за вакви бенефиции се дава во Законот за донации и спонзорство во јавниот домен (усвоен во 2006). Ова предвидува бенефиции за приватни лица и правни субјекти за донации и спонзорства што се даваат на граѓански организации кои работат во области од јавен интерес. Како што е исто така истакнато во Стратегијата за соработка помеѓу Владата и секторот на граѓанско општество од 2007, усвојувањето на соодветни даночни политики дава голем потенцијал за подобрување на условите во кои работат организациите на граѓанското општество.

5.2. Граѓански дијалог

Граѓанска платформа на Македонија

Пошироката коалиција на ОГО која застапува пошироки долгорочни интереси на секторот беше формирана во 2004

²⁹ По курс од 61,3 МКД/еур.

³⁰ 2006: 73.

во Скопје како *Граѓанска платформа на Македонија*. Оваа платформа собира 29 организации на граѓанско општество од разни сектори и со разни интереси, и нуди отворен простор за комуникација, координација и соработка. Активностите на платформата се насочени кон:

- Подобрување на комуникација, координација и соработка во граѓанскиот сектор;
- Утврдување на состојбата, потребите и приоритетите, и унифицирање на концепти и приоди во граѓанското општество;
- Развивање на домашен систем за помош (правна рамка, етички стандарди, одговорност и транспарентност), користа од организациите на граѓанското општество, покажување на резултати и градење углед;
- Воспоставување партнерски односи со јавниот сектор, деловниот сектор и меѓународните организации и агенции во Република Македонија за воспоставување партиципативна демократија и социјално одговорен сектор;
- Активно учество во меѓународен контекст.

Одделение за соработка со невладини организации

Единицата за соработка со невладини организации беше формирана во декември 2004 во рамките на Генералниот секретаријат на владата и нејзиниот Сектор за анализа и координација на политиката. Единицата се формира со цел да се воспостави потесна соработка помеѓу секторот на граѓанско општество и Владата.

Единицата е вклучена во развивање на Стратегија за соработка помеѓу Владата и Секторот на граѓанско општество за периодот 2007-11³¹. Процесот на подготвување на Стратегијата беше доста партиципативен. Се организираа шест јавни дебати за концептот на Стратегијата, со околу 370 учесници од организациите на граѓанското општество. Целта на Стратегијата е „да се подигне свеста и да се подобрат практиките за воспоставување партнерство помеѓу Владата и Секторот на граѓанско општество, како и транспарентност во процесот на креирање политика“.

---

³¹ Развивањето на Стратегијата е поддржано преку проект финансиран од ЕУ спроведуван од COWI, МЦМС и INTRAC.

Целта е да се воспостави функционална рамка која би овозможила комуникација и координација на активностите во врска со развојот на граѓанскиот сектор — како помеѓу Владата и организациите на граѓанското општество, така и меѓу другите административни власти. Според тоа, Единицата исто така се залага за постигнување поголема меѓуинституционална соработка.

Според Стратегијата, министерствата треба да назначат одговорни лица за развивање соработка помеѓу соодветно министерство и организации на граѓанско општество како и соработка со останатите министерства и други државни власти. Владата исто така треба да стимулира размена на искуства со единиците на локална самоуправа со цел да се овозможи спроведување на Стратегијата.

Значајна соработка помеѓу властите и граѓанскиот сектор веќе постои на локално ниво: некои од општините вработиле државни службеници одговорни за соработка со граѓанските здруженија и фондации, а забележани се и случаи на издвојување мала финансиска помош за одредени проекти.

Канцеларија за контакт помеѓу НВО и парламентот

Целите на Канцеларијата, заедничка активност на парламентот (Собрание) и здружението на граѓани МОСТ, се:

- Да се институционализира соработката помеѓу Националното собрание на Македонија и граѓанските организации;
- Преку користење на информативни алатки, да им се дадат на Парламентот и на граѓанскиот сектор сите соодветни податоци, битни за отворен и интензивен дијалог;
- Да се поврзат граѓаните со законодавните тела со цел да се зголеми инпутот на граѓанскиот сектор во процесот на донесување одлуки.

Канцеларијата работи како служба за членовите на Парламентот, и за граѓаните. Таму, пратениците може да добијат поддршка и помош за време на нивната секојдневна работа и техничка поддршка при подготвување и дистрибуирање на материјали, воспоставување контакти со НВО погодени од одредени законодавни прашања. НВО може да ги добијат сите потребни

материјали и поддршка во врска со работата на Парламентот и да ги поднесат нивните сугестии. Канцеларијата исто така може да служи како место за средби помеѓу ПП и НВО. Канцеларијата нуди он-лајн комуникација, каде граѓанскиот сектор може да дава сугестии во врска со измени и дополнителни закони.

Граѓанската платформа за Македонија за лобирање на измени на Законот за здруженија на граѓани и фондации

Претставниците на Граѓанската платформа на Македонија го користеа овој канал да ја достават нивната иницијатива за измени во Законот за здруженија на 1 ноември 2006, која подоцна беше доставена на разгледување до сите 120 членови на Парламентот. Приговорите на невладините организации се однесуваа на предложените измени во Законот за здруженија и фондации на граѓани, и неговото усогласување со Законот за јавен регистар, како и одредбите за улогата на јавниот обвинител. Тие приговараа за одредбите од членот 56 од Законот за измени и дополнителни закони за здруженија и фондации на граѓани, кој се однесува на улогата на јавниот обвинител во иницијативата и постапката за престанокот со работа на невладините организации. Тие предложија дека членот е премногу опширен и може да се сфати дека на канцеларијата на јавниот обвинител и се дава право да укине НВО како негово дискреционо право. Согласно иницијативата, Министерството за правда ги прифати забелешките и приговорите на граѓанските организации и се сложи да предложи соодветни измени во дебатата за дополнување на Законот. Претставниците на НВО исто така дознаа дека Владата ќе работи на сосема нов законски текст што треба да се заврши до крајот на февруари 2007 и да се достави до Парламентот за расправа и усвојување.³²

Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи

Основите за соработка во процесите на креирање политика се утврдени во **Законот за организација и работење на властите на државната администрација** од 2002, во кој се припишува

32 Извор: <http://see.oneworldsee.org/article/view/142280/1/>.

дека властите во процесот на подготовка на закони и други процеси, согласно нивните надлежности, ќе собираат мислења од граѓански здруженија и други правни лица.

Соработката помеѓу Државата и граѓанскиот сектор се практикува при подготвување закони или национални стратегии. Граѓанските здруженија и фондации беа особено успешни во влијанието врз процесите за креирање јавна политика во поглед на следните прашања: жени, Роми, поединци со пречки во развојот, заштита на животна средина, затвореници, грижа на заедницата, итн.

Врз основа на иницијативата на организациите на граѓанско општество, беа дополнети или изготвени неколку **закони**: Закон за граѓански асоцијации и фондации; Закон за грижа на заедницата и Закон за семејство; Закон за државјанство на Република Македонија; Закон за азил; неколку закони кои се однесуваат на заштита на децата и сиромашни поединци; Закон за конфликт на интереси; Закон за заштита на сведоци; Закон за слободен пристап до јавни информации; Закон за донации и спонзорство во јавни работи, итн. Беа изготвени различни **стратешки документи** во кои беше вклучен граѓанскиот сектор, како што се: Национална стратегија за образование (2006); Национална стратегија за информатичко општество (2005); Национална стратегија за намалување на сиромаштијата (2002); Национална стратегија за млади (2004); Национална стратегија за Роми (2004); Национален извештај за одржлив развој (2002); Национална стратегија за ХИВ/Сида (2003-2006); Национална стратегија за контрола на дрога (2007-2012), итн..

Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2007-2011) вклучува мерки за натамошно зајакнување на учеството на граѓанскиот сектор во процесите на креирање политика. Намера на владата е да развие еден систем на основни начела со цел да ги зголеми можностите за учество на граѓаните и нивните организации во процесот на донесување одлуки. Таа ќе гарантира ставовите на ОГО да се интегрираат при нацртите, спроведувањето, набљудувањето на јавните политики и нивните потреби и приоритети да се одразат во овие политики. Преку овој систем организациите на граѓанското општество треба:

- Да учествуваат во процесот на донесување одлуки и во подготвување на законски акти преку учество во јавни дебати и доставување мислења;
- Да се вклучени во меѓусекторските работни групи и советодавните тела на Владата (на пример, Експертските совети на Владата - Правниот и економскиот совет);
- Да имаат подобрен пристап до јавни информации (како предуслов за учество во креирање на политика), за кое нешто Владата ќе дизајнира разни портали за навремено објавување на информации и собирање на мислења.

Стратегијата (во рамките на целта за вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на интегрирање во Европската унија), исто така предвидува воведување механизми со кои се заштитува вклучувањето на граѓанскиот сектор во консултациите при подготвување, усогласување, спроведување, набљудување и оценување на политички и правни мерки, а особено во процесот на развивање национални планови за развој, оперативни програми и слични стратешки документи.

Стратешки документи

Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2007-2011)

Основната цел на Стратегијата е да се унапреди соработката на Владата и соодветните министерства со граѓанскиот сектор. Стратегијата треба да служи како **целосна рамка за насочување** за планираната национална политика за соработка и поддршка на граѓанскиот сектор. Генералниот секретаријат на Владата усвои Стратегија за соработка со граѓанскиот сектор со цел да ја 'подобри својата соработка со граѓанските организации, да го помогне нивниот развој и да ја зајакне значајната улога што тие ја имаат во поглед на задоволување на потребите на граѓаните и застапување на граѓански активности'. Соработката на Владата со граѓанскиот сектор се заснова врз **начелата** на взаемна доверба, партнерство, учество и консултации, транспарентност и отчетност. Начелото за учество и консултации е елаборирано на следниот начин:

Владата овозможува вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики со цел да се вклучат интересите и препораките на граѓаните во процесите на донесување одлуки и спроведување на мерки и политики. Граѓанскиот сектор, ангажирајќи ги своите капацитети и ресурси, придонесува да се зголеми квалитетот за добробит на заедницата. Тој ги застапува разните вредности и интереси на граѓаните, и служи како средство преку кое граѓаните добиваат информации и ги изнесуваат своите ставови по предложените владини мерки. Владата ќе биде отворена за дијалог со јавниот сектор со цел да се подобри квалитетот на предложените политики и да се зајакне легитимноста на нејзината политика.³³

Стратегијата е поделена на следните **стратешки цели:**

Надградување на правната рамка; Владата (Министерство за правда, Генерален секретаријат) ќе биде одговорна за:

- Измени и дополни Законот за здруженија на граѓани и фондации;
- Преземат мерки за ефикасно спроведување на донесените решенија преку подготовка и усвојање на подзаконските акти врз основа на анализа на споредбени и домашни решенија;
- Промовираат законските новини и можности меѓу граѓанските организации;
- Зајакнат капацитетите на владините службеници кои ќе го применуваат законот.

Учество на граѓанскиот сектор во креирање на политиките; Владата (Генералниот секретаријат и сите соодветни министерства) ќе биде одговорна за:

- Измени Деловникот за работа на Владата со којшто ќе се утврдат начела и механизми кои ќе овозможат информирање и активно учество на претставници на граѓанските организации во донесувањето политики, закони и други одлуки и нивно активно учество во работни групи формирани за цел подготовка на тие одлуки на ниво на Влада и во органите на државната управа;
- Да овозможи предлог-законите да се достапни на јавноста преку интернет-страниците на министерствата и другите органи на државната управа;

- Подготват мерки за обезбедување на учество на претставници од граѓанскиот сектор во работата на стручните совети на Владата и други тела;
- Овозможи соработка и партиципација на граѓанските организации во процесот на подготовката на буџетот на Република Македонија.
- Информираат транспарентно и навремено граѓанските организации за основните насоки за буџетската политика и извршувањето на буџетот;
- Создаде коалиција со граѓанскиот сектор за сузбивање на корупцијата;
- Овозможи пристап на граѓанските организации до информации, како израз на демократијата и транспарентноста.

Остварување меѓуинституционална соработка: Владата (Генералниот секретар и другите административни власти) ќе биде одговорна за:

- Зајакнат капацитетите на Одделението за соработка со невладините организации;
- Назначат одговорни лица за соработка со граѓанските организации во ресорните министерства;
- Развие систем за размена на информации и консултации, помеѓу Одделението за соработка со невладините организации и одговорните државни службеници со цел да се следи соработката помеѓу институциите;
- Организираат едукативни расправи и работилници за прашања значајни за секторот за одговорните лица во министерствата кои соработуваат со граѓанските организации во нивната работа.

Остварување меѓусекторска соработка: Владата (Генералниот секретар и другите административни власти) ќе биде одговорна за:

- Вклучат граѓанските организации во подготвување и спроведување проекти и активности кои се од заеднички интерес на Владата, граѓанските организации и граѓаните и да се обезбеди финансиска поддршка преку грантови или договори;
- Основаат меѓусекторски советодавни тела за разгледување и спроведување одредени проекти;

- Создадат механизми за соработка помеѓу министерствата и граѓанските организации во спроведување услуги;
- Воведе граѓански дневник како ефикасен инструмент за подобрување на јавните услуги и борбата против бирократијата и корупцијата.

Вклученост на граѓанскиот сектор во процесот на интеграција во Европската Унија: Владата (Секретаријат за Европски прашања, Генерален секретаријат) ќе биде одговорна за:

- Воспостави механизам за консултации на граѓанските организации во подготовка, усогласување, спроведување, а особено во процесот на развивање национални развојни планови, оперативни програми и други стратешки документи;
- Донесе одлука за креирање партнерства помеѓу Владата и граѓанските организации со цел целосно вклучување на сите крајни корисници во процесот на европска интеграција и искористување на ИПА;
- Усвои Рамковната регулатива за спроведување на инструментот ИПА од страна на Владата, по нејзиното усвојување од страна на Европската комисија;
- Продолжување на воспоставените практики на соработка со граѓанскиот сектор согласно Стратегијата за обука за службеници на државната администрација на Република Македонија во процесот на приближување кон Европската Унија.

Создавање поповолни услови за финансиска одржливост на граѓанскиот сектор: Владата (Министерство за финансии, Генерален секретаријат, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за правда, Министерство за економија, Агенција за млади и спорт) ќе биде одговорна за:

- Подготвување и усвојување на нова Одлука за методите и критериумите за издвојување на буџетски ресурси;
- Усвојување измени на Законот за лотарии и донесување акт за доделување средства;
- Подготовка и усвојување на измени на даночните закони (данок на приход, ДДВ, персонален данок) и други закони кои влијаат врз работата на организациите на граѓанското општество;
- Разгледување на можностите за создавање систем за ангажирање на организациите на граѓанското општество во

спроведување на активности од нивниот домен (на пример, преку утврдување стандарди, доделување лиценци за испорачување социјални услуги) и на тој начин обезбедување поголем избор при избирање на давател на услуга и подобрување на квалитетот на услугите;

- Развивање на анализа за применување на Законот за сметководствено работење на непрофитни организации и подготвување измени за подобрување на финансиската правна рамка;
- Подготвување на план за набљудување на спроведувањето на Законот за донации и спонзорство во јавни работи;
- Соработка со правни субјекти и организации на граѓанско општество за одржување програми за социјално одговорните претпријатија;
- Подготвување и усвојување на Закон за волонтерство како и план за поддршка на програмите за развој на волонтеризмот.

Континуиран развој на граѓанскиот сектор: Владата (Генерален секретаријат, Министерство за локална самоуправа - заедно со административните власти и организациите на граѓанско општество — ќе биде одговорна за:

- Мотивирање и развој на граѓанскиот сектор, особено надвор од границите на главниот град и во руралните области;
- Поддржување на активности битни за развој на секторот преку еден отворен и транспарентен процес на соработка со сите заинтересирани страни;
- Иницирање соработка и вклучување на медиумите во работата на организациите на граѓанско општество преку континуирано набљудување на нивните активности;
- Воспоставување комуникациски мрежи за размена на позитивни примери на соработка со единиците на локалната самоуправа.

Стратешките цели се проследени со Акционен план во кој се наведени конкретни крајни рокови за спроведување на активностите. **Единицата за соработка со невладините организации** и генералниот секретаријат на Владата ја имаат примарната улога за координирање и спроведување на Стратегијата. Тие исто така се одговорни за периодичната проценка и известување за спроведувањето на Стратегијата. Истовремено, Ген-

ералниот секретаријат/Единицата за соработка со невладини организации, ќе координираат со соодветните министерства и други државни власти одговорни за спроведување на конкретните мерки од Стратегијата со цел да се обезбеди навремено планирање и спроведување на активностите.

И покрај тоа што Стратегијата е од **обврзувачки карактер само за Владата и државните институции**, таа ги изразува очекувањата на Владата дека ќе се спроведе и примени во партнерство со сите заинтересирани страни. Затоа, континуираниот развој на граѓанскиот сектор исто така се смета за одговорност на сите организации на граѓанско општество. Исто така, се очекува Стратегијата **индиректно** да мотивира зголемено учество на другите клучни актери: локалната самоуправа ('како основна нитка за комуницирање со граѓаните') и деловниот сектор (како иден фактор кој ја утврдува долгорочната корисна улога на граѓанскиот сектор и поединечните цели за развој на социјални одговорен деловен сектор).³⁴

6. ЦРНА ГОРА

6.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Во 1999, Законот за невладини организации го вовеле концептот за НВО кој вклучи две организациони форми: невладини здруженија и невладини фондации. Во пролетта 2006, имаше 3.454 регистрирани невладини организации во Црна Гора, од кои 3.344 здруженија и 110 фондации.

Според пресметката на Центарот за развој на невладини организации, (CRNVO), бројот на активни невладини организации (оние кои имаат редовна активност, релативно континуирано финансирање, членство, вработени и комуникација со медиумите) не надминува 300. Повеќето НВО се активни во областа на уметноста и културата (12.20%) и социјално-хуманитарни прашања (15.10%). Црногорските НВО се најмалку инволвирани во законодавството, застапувањето и јавната политика (0.87%) и проблеми на бегалците и раселените лица (1.31%).

Финансирање на НВО

Според бројките прикажани во Извештајот на CIVICUS во 2006, странските донатори се најзначајниот извор на финансирање во 73.7% од најактивните НВО. Домашните донатори (т.е., црногорски граѓани) обезбедуваат извори на приход за некаде 30.7% на НВО, додека корпоративните донатори 25.4% од анкетираниите организации. Една добра третина од испитаните организации добиваат финансиски средства од владата и телата на јавна администрација (34.2%) и од извори на локалната власт (35.1%).

Поддршката на организациите на граѓанско општество од страна на државата се издвојува од следните извори:

- Националниот повик за барање средства се темели врз одлука на Комисијата на Парламентот на Република Црна Гора за издвојување средства за невладини организации: во 2006 124 невладини организации споделија приход од јавни средства од околу 300,000 евра;

- На ниво на локална влада, проектите за невладини организации се финансираат преку локални административни средства (дополнителни 360,000 евра);
- Министерството за туризам и Министерството за медиуми и култура исто така финансираат НВО проекти (70,000, т.е. 40,000);
- Врз основа на Законот за игри на лотарија, 60% од целата добивка се издвојува за финансирање на проценти во области прифатени како области од јавен интерес (во 2006 за прв пат се отвори повик за доставување на барања за износ од околу 1,000,000 евра);
- Невладините организации исто така се слободни да учествуваат во тендери за Договор за услуги организирани од страна на телата на јавна администрација и локални власти.

Вкупните проценки за финансиската поддршка на НВО од државата, според извештајот на CIVICUS 2006 беа: дека државата сè уште не ги смета за битен донатор и дека повеќето од поголемите, поактивни НВО добиваат многу мали средства од овие извори; дека нема кохерентна политика за поддршка на ОГО и дека државните ресурси во моментот се недоволни за одржлив развој на граѓанското општество.

6.2. Граѓански дијалог

Стратешки документи

Напорите за усвојување на стратешки документи за соработка помеѓу Владата и НВО беа присутни неколку години. Во август 2006, Центарот за развој на невладини организации, (CRNVO), и достави на Владата, Парламентот и на единиците на локална самоуправа стратешки документ за соработка.

Основа за соработка на Владата на Црна Гора со невладините организации

Владината **Основа за соработка на Владата на Црна Гора со невладините организации** конечно беше усвоена во мај 2006. Документот ги предвидува следните начини на соработка помеѓу Владата и НВО:

- **Консултација** - организирање на консултации со НВО во процесот на подготвување и усвојување нови закони, подзаконски акти и други законски акти и прописи;
- **Консултација** - организирање заеднички советодавни седници, тркалезни маси, семинари и други форми на соработка;
- **Заеднички активности** - работа на подготвување стратешки документи, утврдување на приоритети, оперативни програми и спроведување на политики;
- **Заедничко оценување** на резултатите од политиките на Владата во сите области;
- **Развивање на нормативни предуслови** за работа на НВО.

За спроведување на овие цели, Владата се обврзува:

- Редовно (особено преку медиумите и на Интернет) да ја информира јавноста и невладините организации за своите активности и документи што ги усвојува;
- Да развива активности во врска со подобрување на развојот на една соодветна правна рамка за непречено работење на НВО;
- Да развива партнерска соработка со НВО во соодветните сегменти од нивната работа;
- Да обезбеди сите министерства и други тела на јавната администрација да одредат лица за контакт за соработка и комуникација со НВО;
- Да назначи национален координатор за соработка со НВО во рамките на генералниот секретаријат на Владата;
- Во соработка со НВО, да развие долгорочен стратешки документ за соработка на Владата со НВО;
- Овој владин документ претставуваше една од основите³⁵ за подготвување на Стратегија за соработка помеѓу Владата и НВО од 2006.

Стратешки документи на НВО коалицијата „Соработка за заедничка цел“

Главните причини за формирање на Коалицијата во мај 2006 беа во фактот што Црна Гора сè уште нема институционални и системски инструменти за соработка помеѓу НВО и Владата, нема адекватен систем за финансиска поддршка од државата и јавните фондови, додека самиот сектор сè уште нема соодветно програмирање и финансиска транспарентност и отчетност.

³⁵ Заедно со Уставот и Законот за невладини организации.

НВО Коалиција „Соработка за заедничка цел“

Во декември 2006 НВО Коалицијата „Соработка за заедничка цел“, предложи три стратешки документи дизајнирани да ја подобрат ситуацијата на НВО во Црна Гора и нивната соработка со Владата: Стратегија за соработка помеѓу Владата и НВО, Кодекс за однесување на НВО и Структура за финансирање на НВО од јавни средства:

- **Кодекс за однесување на НВО**, што ќе се спроведе и реализира од самата НВО заедница, има за цел да ја направи работата и известувањето на НВО потранспарентни и да ја врати довербата на јавноста за непристрасноста и професионализмот на единствен НВО сектор.
- **Стратегија за соработка НВО-Влада** има за цел да се формализираат канали за комуникација помеѓу Владата и граѓанскиот сектор и да се зајакне улогата на граѓанскиот сектор во креирање на јавната политика;
- **Стратегија за реформа на системот на јавно финансирање на НВО** е иницијатива на НВО заедницата да се зајакне процесот на јавно финансирање на НВО и да се изменат неефикасните постапки за доделување владини средства.

Коалицијата ја одржа својата **прва Национална НВО конференција** во Црна Гора во март 2007. На таа се собраа лидери на коалицијата со 170 членови, повеќе од 70 НВО од целата земја, медиумите за јавно информирање, бројни странски донатори и амбасади, како и високи членови на владата, парламентот и политичките партии. По три посебни рунди на консултации со повеќе од 200 НВО во 21 општина и кампања на национално ниво за да се изгради доверба за реформите, НВО заедницата на Црна Гора едногласно гласаше за усвојување на три клучни реформски документи што ги изработи Коалицијата.

Целите на предложената **Стратегија за соработка помеѓу Владата и НВО** (во рамките на Поглавје 2) се:

- Да се создадат предуслови за поинтензивна поддршка за да се има поактивно вклучување на НВО и партнерства;
- Да се воспостави една сеопфатна долгорочна политика на Владата на Црна Гора за невладините организации;

- Да се утврдат насоки за работа на министерствата и телата на државната администрација во поглед на соработка со невладини организации;
- Да се утврдат насоки за подобрување на постојната правна рамка и пракса кои го регулираат статусот, финансирањето, давањето совет, информирањето и учеството на невладините организации во развивање јавни политики.

Лидерите на НВО ја повикаа Владата и Парламентот да се соочи со предизвикот да им помогне да ги спроведе реформите и бараше итно да се формираат работни групи/комитети кои ќе ги користат предлог-документите за подготвување на финалната верзија на овие три документи, во соработка со претставниците на Коалицијата, и да ги достават до Владата и Парламентот на разгледување.

Учество на НВО во развивање на политики, законодавство и стратешки документи

Во изминатите неколку години, видна беше тенденцијата за значително поголемо вклучување на НВО во подготвување на законски акти и програмски документи од страна на Владата на Црна Гора, исто како што беше видно поголемото вклучување во советодавните тела на Владата. Во неколку случаи беа потпишани **документи за соработка** на НВО и Владата (како што се Меморандумите, спогодбите и слични документи), но тие главно се однесуваа на конкретни теми или проекти.

НВО беа вклучени во **подготвување на неколку законски акти**, како што е Законот за измена и дополнување на Законот за туризам, Законот за јавни набавки, Законот за национална агенција за безбедност, Законот за полициски сили, Законот за слободен пристап до информации, Законот за заштита на потрошувачите, итн. НВО исто така беа активни и во развивање на стратешки документи како што се Програмата за развој и намалување на сиромаштија, Програмата за борба против корупција и организиран криминал — и беа вклучени во набљудување на Комитетите за спроведување на стратешките документи.

Моделот закон за транспарентност на подготвување и спроведување на национални законски акти, подготвен од CRNVO во март

2007, треба да ги регулира минималните стандарди за транспарентност во процесот на развивање и спроведување на законските акти. Модел законот ги предлага следните начини на соработка на граѓаните и организациите на граѓанско општество:

- Користење на информациите од државните органи во процесот на развивање законодавство;
- Користење на правото на граѓански иницијативи при подготвување и развивање на законодавство;
- Доставување предлози, коментари и сугестии до законодавецот;
- Развивање законодавство преку вклучување во работни тела;
- Преку вклучување во јавни консултации;
- Преку вклучување во експертски консултации.

Модел Законот треба да гарантира учество на граѓаните и невладините организации во подготвување и спроведување на законски акти, стратегии и развојни планови и програми. Тој исто така пропишува дека законски или друг акт не треба да се стави на дневниот ред на Парламентот без извештај за направените јавни консултации.

Претставници на НВО во телата на владата

Во изминатите две години се повеќе НВО се вклучија во работата на разни консултативни тела, формирани од различни ресорни министерства или Владата. Неодамна тие исто така добија можност да именуваат членови во некои независни агенции и тела. Претставниците на НВО се членови на следните тела:

- Совет за заштита на лица со пречки во развојот (2004): 3 НВО претставника од вкупно 9 членови;
- Совет за одржлив развој (2002): 2 НВО претставници од вкупно 25 членови,
- Совет за проектот „Програма за интегрален развој на областа Дурмитор“ (2002): 2 НВО претставници од вкупно 16 членови;
- Совет на Министерството за правда за реформа на јавната администрација (2003): 1 НВО претставник од вкупно 14 членови;
- Совет за информатичко општество: 1 НВО претставник од вкупно 38 членови;
- Совет на Министерството за правда за реформа на правосудниот систем: 2 НВО претставника од вкупно 38 членови.

Не постои конкретно утврдена постапка за избор на НВО претставници, така што изборот се прави меѓу организациите од предметните области на ресорните министерства или други тела. Потоа, крајниот избор во голема мерка зависи од угледот на организациите, нивните иницијативи и компетентноста на нивните членови. Како што беше наведено во воведот на Стратегијата за соработка помеѓу Владата и НВО (2007), активностите на овие тела 'најчесто се оценуваат како недоволно регуларни, нефункционални и дека даваат ограничени резултати'.

7. СРБИЈА

7.1. Граѓанско општество и негово опкружување

Исто како и во другите републики на поранешна Југославија, новите НВО, како што се организациите за човекови права, мировни групи, еколошки друштва или други локални организации кои работат на пошироки социјални проблеми во јавната сфера, се појавија во 1990-тите. Откако се усвои законодавството за социјален и политички плурализам во 1990-ите, бројот на НВО е во постојан пораст: до крајот на 1999 беа регистрирани 1.344 нови НВО, што значеше двојно поголема бројка од 1997.

Друго значајно зголемување се забележа после граѓанскиот протест во 1996-97, кога се формираа повеќето од студентски и младински организации. Како што наведува Центарот за развој на непрофитниот сектор (CRNPS) во неговото истражување направено во 2000, помеѓу 1997 и почетокот на 2000 беше направен значителен напредок во развивањето на инфраструктурата на невладиниот сектор: НВО кои се појавија на почетокот од '90-тите успеаја да воспостават инфраструктура за долгорочно и стратешко функционирање, и како резултат на ова се подобрија нивните резултати. Тие овозможија натамошно ширење на слични организации во помалите градови и паланки во Србија кои до 1997 беа само неколку.

Денес доста е тешко да се процени бројот на НВО во Србија поради немање на еднообразен регистар. Анкетата од 2005, спроведена од Федерацијата на невладини организации во Србија (FeNS) за состојбата на НВО сектор, користеше различни извори и откако спореди и ажурира неколку бази на податоци, дојде до бројка од 997 активни NGO во 2004.

Правна рамка

Правниот статус на НВО во Србија сè уште е регулиран со југословенскиот Закон за здруженија на граѓани, општествени и политички организации и српскиот Закон за општествени организации и граѓански здруженија од 1982 г. И покрај тоа што и двете влади кои владејат по 2000 година најавија нов

Закон за граѓански здруженија, а Србија, кога стана членка на Советот на Европа, ја презеде обврската да усвои таков закон во рок од дена година, невладиниот сектор во Србија сè уште чека законодавство кое ќе го регулира неговиот правен статус и односи со државата.

Дека овие застарени закони не одговараат на сегашните потреби на непрофитниот сектор, е очевидно од претходно споменатата анкета на FeNS за состојбата во НВО секторот: 62 % од испитаниците не беа задоволни со законските прописи кои во моментов постојат – претежно поради неадекватноста на законодавството на НВО (78%).

Нацрт-законот за граѓански здруженија беше усвоен од страна на Владата на Србија во јуни 2006 г., а подоцна беше усогласен со ставовите што ги имаа претставниците на непрофитниот сектор – но како што некои напомуваат – само после голем притисок од ОБСЕ, Советот на Европа и ЕУ. Една од последните јавни расправи за Законот се одржа на крајот од јули 2007³⁶, кога српскиот претседател Борис Тадиќ нагласи дека новиот нацрт закон, за кој секторот на НВО чекаше неколку години, е во согласност со европските стандарди. Тој додаде дека со подготвувањето на овој нацрт, државата покажа дека го согледала значењето на граѓанскиот сектор.

Финансирање на НВО

Кога во тоа време се даваше проценка за финансиската ситуација во 2005, преовладуваа негативни проценки кај повеќе од половина од претставниците на НВО – 29% сметаа дека сегашната финансиска ситуација е „многу лоша“ или дури „на работ на постоење“, а дополнителни 26% ја сметаа за „умерено лоша“. Само 15% од испитаниците сметаа дека нивната ситуација е добра или одлична, и покрај тоа што процентот беше повисок (29%) кај добро втемелените организации и оние кои работеа на развивање на граѓанското општество. Исто така, финансиската ситуација се влоши – што се гледа од фактот дека во 2001, 31% од анкетираниите организации се сметаа дека се во добра или одлична финансиска ситуација, додека овој удел падна на

³⁶ За извештајот од јавната расправа одржана на 27 јуни 2007, види Интернет страница Civic Initiatives: <http://www.gradjanske.org/news/index.htm#338>.

15% во 2005. Меѓу финансиските проблеми кои го попречуваат функционирањето на НВО секторот, отскокнуваат следните: ограничени средства на локалната власт (57%), лоша даночна политика (53%), намален интерес кај донаторите за некои прашања (53%), неразвиена пракса на донации во деловниот сектор (50%).

Меѓу главните извори за финансирање на НВО, преовладува странски донатори со 74%, потоа следеше локалната влада (36%), деловниот сектор (27%) и министерствата (17%).

Постојното законодавство не ја споменува соработката помеѓу државата и невладиниот сектор, ниту пак постои законски регулиран начин НВО да конкурираат за буџетско финансирање на нивни проекти или други форми на поддршка. Како што наведува Татјана Павловиќ – Крисаниќ во нејзината Анализа на правната рамка за активностите на граѓанското општество во Србија:

Сите форми на соработка помеѓу владата, територијалната автономија и локалните власти се спроведуваат на целосно ad hoc основа кое, природно, создава услови за целосно арбитрарен приод на државата и немање правна безбедност и намалена зависност на НВО од странски донации.

Ова е очигледно поради значителните регионални разлики и нееднаквото дистрибуирање на средства од министерствата. НВО во Војводина добиваат поголем процент од локалната администрација (50% споредено со 24% во Белград или 33% во Централна Србија), или од регионалната влада (40% споредено со Белград и Централна Србија каде што воопшто нема средства. Исто така, постојат големи разлики во издвојување на средствата на НВО од министерствата: најголемиот финансиски извор е Министерството за труд, животна средина и социјални работи, кој изнесува 50% од сите средства што ги распределуваат министерствата, кои издвојуваат средства главно за НВО кои работат на социјални/хуманитарни прашања.

Еден сегмент од непрофитниот сектор го помага државата од игри на среќа. 40% од српскиот буџет кој доаѓа од игри на среќа се користи за финансирање на Црвениот крст и други организации

и граѓански здруженија кои спроведуваат програми за лица со пречки во развојот, институции за социјална заштита, социо-хуманитарни организации, спорт и локална самоуправа.

Друга област со значителни импликации за финансиска одржливост на НВО е српското **даночно законодавство** кое не прави разлика помеѓу НВО и други профитни организации. И покрај тоа што во 2005 беа усвоени неколку измени и дополнувања на Законот за ДДВ, со цел донациите и хуманитарната помош да се ослободат од обврските за ДДВ, невладините организации, исто како и профитните организации, сè уште треба да плаќаат ДДВ, даноци и социјални надоместоци за нивните вработени, како и данок за набавки на опрема. Државата исто така не ги користи своите даночни политики да го стимулира деловниот сектор да дава хуманитарни донации и да се занимава со филантропија. И покрај тоа што постои Закон за донации и хуманитарна помош, не постои законодавство или даночно ослободување за хуманитарни придонеси и филантропија. Учесниците во истражувањето на CIVICUS за Индексот на граѓанското општество на Србија, се сложуваат дека постојните даночни политики не стимулираат никаква форма на давања средства на организациите на граѓанското општество.

7.2. Граѓански дијалог

Значајна пресвртница во граѓанскиот сектор во Србија дојде со завршување на режимот на Милошевиќ во 2000; и покрај тоа што — како што покажуваат следните два цитати — видното значење на невладините организации во едно демократско општество не беше проследено со голема поддршка за развивање на секторот:

Серијата демонстрации и кампањи против војните и режимот, организирани за време на 1990-тите, претежно од национални ОГО, а особено од НВО, достигнаа кулминација на 5 октомври 2000, кога СОП одиграа значајна улога во соборувањето на авторитарниот режим и воспоставување на демократски политички систем. Потиснети и деморализирани од режимот во текот на 90-тите, од 2000 година па наваму граѓанското општеството почна да добива легитимитет, призната улога и

признание за неговото влијание врз процесите на управување и врз клучните политички и социјални прашања.³⁷

По настаните од октомври 2000, за сите беше олеснување дека социо-политичката ситуација во Србија видно се измени за невладините организации, и дека конечно се воспостави мостот помеѓу државата и граѓанскиот сектор. Меѓутоа, позицијата и статусот на невладините организации останаа исти и после многу годишен напор за воспоставување на демократија, невладините организации се најдоа ниту со јасно дефинирана законодавна рамка со која ќе работат ниту со јасно дефинирана финансиска или институционална поддршка. Што се однесува до прашањето за нивното презентирање во јавноста, не беше направен ниту еден единствен чекор напред.³⁸

Федерација на невладини организации на Србија (ФЕНС)

Во 2003 голем број на невладини организации иницираа формирање на една мрежа на невладини организации, согледувајќи дека само преку заедничка активност преку ова легитимно тело, ќе можат да ги подобрат нивните работни услови и да развијат стратегија за опстанок на овој сектор во Србија. Федерацијата на невладини организации на Србија „ФЕНС“ беше формирана на годишната конференција на Граѓанската иницијатива во февруари 2003. Денес ФЕНС има 520 организации - членки од 102 општини во Србија.

На годишното собрание, одржано во октомври 2006, се заклучи дека еден од приоритетите треба да е работење на институционални односи со државните институции, што ја наложи потребата да се воспостави дијалог помеѓу граѓанското општество и официјалните институции. Собранието на ФЕНС усвои одлука да се насочат активностите на Федерацијата кон подготвување на стратегија за развој на граѓанското општество со цел да се обезбеди побрз и одржлив развој на овој значаен сегмент од општеството.

³⁷ Од извршниот преглед на CIVICUS, 2005.

³⁸ Од Интернет страната на ФЕНС

Анкетата за состојбата на НВО секторот во Србија од 2005, што ја спроведе FeNS, покажа дека мнозинството од 516 организации вклучени во анкетата не беа задоволни од начинот на кој се однесува државата кон секторот. Над 62% од анкетираниите лица сметаат дека државата во основа е незаинтересирана и го потценува значењето на НВО секторот, а една четвртина од нив сметаат дека државата гледа на НВО како на ривали и конкуренција. Соработката со локалната власт се оценува попозитивно — и покрај тоа што сè уште преовладуваат негативно оценки: 40% ја оценуваат како лоша, а 28% како ниту добра ниту лоша.

Како што се известува во Индексот на граѓанско општество на CIVICUS за истата година, вкупното однесување на државата кон непрофитниот сектор се карактеризира со недоразбирање, честопати со антагонистички став кон НВО. И покрај тоа што има одредена поддршка на „бенигните“ организации — спортски или уметнички здруженија, како и организации кои честопати ја преземаат социјалната улога на државата — однесувањето кон организациите кои работат во областа на човековите права, особено прашања кои се однесуваат на воените злосторства и Хашкиот трибунал, се отворено непријателски.

Соработката помеѓу Владата на Србија и невладиниот сектор најчесто се смета како лоша или многу лоша (вкупно 60% од анкетираниите лица). Мнозинството НВО исто така го изнесоа своето мислење дека НВО секторот нема доволно влијание во креирањето на јавната политика. Истовремено, FeNS согледа дека меѓу самите НВО нема проактивен став — 30% покажуваат дека немаат интерес да преговараат за ново законодавство за НВО и финансиски прописи, а само 50% ја поддржуваат активната улога на НВО за време на кампањите.

Институционална рамка и стратешки документи

На Србија и недостасуваат соодветни државни тела или стратешки документи кои би се однесувале на непрофитниот сектор. И покрај тоа, граѓанското општество беше инволвирано во подготовката на два централни национални стратешки проекти:

- Стратешки документ за намалување на сиромаштија и
- Процесот на европска интеграција

Меморандум за соработка со невладините организации во процесот за европска интеграција

Канцеларијата за европска интеграција на Србија (SEIO) го иницира потпишувањето на Меморандум за соработка со невладините организации во процесот за европска интеграција. Целта на меморандумот е да се институционализира соработката со невладините организации во процесот на приближување кон ЕУ, да се унапреди координацијата на активностите и соработката со цел редовно и објективно да се информираат граѓаните за процесот на европска интеграција. Првиот координативен состанок помеѓу SEIO и невладините организации, потписнички на меморандумот за соработка во процесот на европска интеграција се одржа во ноември 2005 за да се разговара за натамошната соработка помеѓу Владата и невладините организации за процесот на европска интеграција. Учесниците на овој состанок се договорија да продолжат со соработката и да организираат вакви состаноци четири пати годишно.

Учество на НВО во развивање политики, законодавство и стратешки документи

Стратегија за намалување на сиромаштијата

Стратешкиот документ за намалување на сиромаштијата на Србија (PRSp) беше усвоен од страна на Владата на Србија во октомври 2003. Водечката улога во подготвување на PRSp му беше дадено на Министерството за социјални работи, чиј мандат во проектот PRS заврши со финализацијата на PRS документот. Учесниците исто така вклучија други ресорни министерства во процесот на подготовка, а во процесот на консултации за време на подготовка на нацрт документот за PRS вклучија одреден број на други државни институции, претставници на НВО секторот, локалната самоуправа, синдикатите, претпријатијата, меѓународните партнери за развој и Парламентот на Србија, ангажирајќи ги преку соодветните Советодавни комитети.

Со цел да се обезбеди застапеност на невладините организации во подготвителниот процес, како и во процесот на промовирање,

клучна улога му беше дадена на **Советодавниот комитет за граѓанско општество (CSAC)**, кој беше формиран во есента 2002 и чии активности во голема мерка беа поддржувани од Европската агенција за реконструкција (EAR) и Програмата за развој на Обединетите нации (UNDP). Главната цел на CSAC беше да се подобри соработката помеѓу владата и невладиниот сектор и да се овозможи учество на граѓанскиот сектор во развојот и спроведувањето на стратешките документи во врска со намалување на сиромаштијата. Тој беше составен од претставници на 11 невладини организации номинирани од три најголеми мрежи на невладини организации во Србија (Граѓански иницијативи, Центар за развој на непрофитниот сектор и Србија без мрежа за сиромаштија) и мобилизираше околу 250 српски невладини организации во консултативниот процес за време на подготовката на документот PRS.

Како што беше истакнато од Марковиќ и Ален³⁹, процесот на подготовка на PRSp за прв пат покажа дека владините, невладините и деловните институции и организации во Србија, како на национално така и на локално ниво, учествуваа во еден заеднички процес на подготовка на национален стратешки документ на Република Србија.

Почетокот на спроведувањето на PRS беше обележан со започнување на соработката помеѓу фокус група за спроведување на PRS (како формално тело на кое му е даден мандат да го координира и набљудува процесот на спроведување), советодавните комитети, како и претставници од други заинтересирани страни. По фазата на подготовка на PRS, фокус група за спроведување на PRS на Заменик премиер ја согледа потребата да се најдат начини за обезбедување на поголемо учество на невладините организации во спроведување на PRS и да се создадат нови модели на комуникација и соработка помеѓу фокус група за спроведување на PRS и невладините организации во Србија. Во март 2006, таа објави покана⁴⁰ до НВО во Србија за поактивно учество во процесот на спроведување на PRS во која ги покани НВО во Србија да предложат нови модели на соработка и поефикасни модели на соработка со Собирна тачка 'која ќе

---

39 2007.

40 Текстот може да се најде на: <http://www.prsp.sr.gov.yu/engleski/vest.jsp;sessionId=5FA71F4CAA55CC09C520CBB4CD67879?id=139>

овозвозможи размена на информации со еден поширок форум од граѓанското општество, поактивно вклучување на НВО секторот во спроведувањето на PRS и иницирање на заеднички иницијативи’.

НВО собирни тачки беа иницирани преку програмата **НВО Собирни точки за спроведување на PRS во Република Србија** со цел да се обезбеди активно учество на организациите на граѓанското општество и градење партнерство помеѓу владата и невладините сектори во процесот на спроведување на PRS. Беа избрани седум НВО собирни точки⁴¹: за младина (Граѓанска иницијатива), лицата со инвалидитет (Центар за самостојно живеење Србија), Роми (Информативен центар за Роми), деца (Друштво за заштита и унапредување на менталното здравје на децата и младината), стари (Амити, силата на пријателството, бегалци и внатрешно раселени лица (Група 484).

Овие структури ќе придонесат за развивање на механизми за комуникација и соработка помеѓу владата и невладините сектори, ќе овозвозможи дефинирање на препораки и мислења на поширокиот форум на општеството и ќе придонесе за учество на CSO во дефинирање на политика, спроведување на програми, набљудување и известување на PRS.

---

⁴¹ Презентацијата на собирните точки може да се најде на: http://www.crnps.org.yu/kocd/informacije_s.asp#7..

8. ТАБЕЛА: СПОРЕДБА НА ЗЕМЈИТЕ

Табела: Споредба на презентираните законски рамки и структури, инструменти и механизми за граѓански дијалог

Земја	Правна рамка	Учество на НВО во развивање на законски развој	Стратешка рамка за соработка	Структури за соработка со НВО	Структура и стратегии на НВО
АЛБАНИЈА	Закон за здруженија: Закон за оставнина и фондации; Закон за институции	Закон за работење на локалната власт - Подготовка и набљудување на „Стратегијата за раст и намалување на сиромаштијата“. (GPRS 2002-2004)		Во рамките на GPRS: - Советодавна група за граѓанско општество - Национална советодавна група за граѓанско општество	Мрежа на отворено општество за Албанија —NOSA: Стратегија за граѓанско општество 2006-2008
ХРВАТСКА	Закон за здруженија: Закон за оставнина и фондации; Закон за институции		2001: нацрт-програма за соработка помеѓу Владата и невладиниот/ непрофитниот сектор; 2006: национална стратегија за создавање опкружување кое стимулира развој на граѓанско општество (со Оперативен план за спроведување	Канцеларија на Влада за соработка со НВО Совет за развој на граѓанско општество Национална фондација за развој на граѓанско општество	

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	2001: Закон за здруженија и фондации		Спогодба за соработка помеѓу Советот на министри на Босна и Херцеговина и невладиниот сектор	Одбор на граѓанско општество на Босна	Коалиција „Заедничка работа, заеднички успех“ Стратешки документи на Коалицијата Спогодба за соработка помеѓу Советот на министри на БиХ и невладиниот сектор, Стандарди за квалитет на соработка помеѓу Владата и невладиниот сектор во БиХ, Кодекс на однесување на невладиниот сектор во БиХ, и Стратешки насоки за развој на невладиниот сектор во БиХ
КОСОВО	Регулатива на UNMIK Бр. 1999/22 за регистрација и работење на невладините организации на Косово			Единица за регистрација и врски со НВО	
МАКЕДОНИЈА	1998: Закон за граѓански здруженија и фондации	-Врз основа на Законот за организација и работење на властите на државната администрација - преку Канцеларијата за контакт помеѓу НВО и Парламентот на Р. Македонија	2007: Стратегија за соработка помеѓу Владата и секторот на граѓанско општество (2007- 2011) со работен план	Единица за соработка со невладини организации во рамки на Генералниот секретаријат на Владата	Граѓанска платформа на Македонија

<p>ЦРНА ГОРА</p>	<p>1999: Закон за невладини организации</p>		<p>2003: Основи за соработка на Владата на Црна Гора со невладини организации</p> <p>- 2006 Стратегија за соработка помеѓу Владата и НВО (предлог)</p>		<p>НВО Коалиција „Соработка за заедничка цел“ 2006 документи на коалицијата: - Стратегија за соработка помеѓу Владата и НВО, - Кодекс на однесување на НВО, - Структура за финансирање на НВО од јавни средства.</p>
<p>СРБИЈА</p>	<p>1982 Закон за социјални организации и здруженија на граѓани 2007 Нацрт-закон за граѓански здруженија</p>	<p>- Учество на ОГО во процесот на подготовка на Стратегија за намалување на сиромаштија (2003)</p>	<p>-Во областа на европска интеграција: меморандум за соработка со невладините организации во процесот на европска интеграција</p>	<p>-Во рамките на Стратегијата за намалување на сиромаштија: Советодавен комитет за граѓанско општество, НВО фокални точки - Во областа на европска интеграција: Канцеларија за европска интеграција на Србија - SEIO</p>	<p>Сојуз на невладини организации во Србија (FeNS)</p>
<p>СЛОВЕНИЈА</p>		<p>Правилник на Владата (дополнет во март 2006) ја содржи обврската за јавни консултации Постапка за избор на претставници на НВО</p>	<p>2003: Владина Стратегија за НВО секторот во Словенија Нацрт-спогодба помеѓу Владата и НВО</p>	<p>Координатор во Министерството за јавна администрација (претходно во Канцеларија на Владата за европски работи) Меѓуминистерска група за соработка со НВО</p>	<p>НВО Коалиција „Иницијатива за иднината на НВО“ 2003: Стратегија за системски развој на НВО во Словенија во 2003 — 2008 2004: нацрт-спогодба помеѓу Владата и НВО</p>

ЗА АВТОРИТЕ

Лидија Месарич моментално работи како Координатор на канцеларија во ЦНВОС, каде што е одговорна за координација за техничко-административната помош за Иницијативата за иднината на НВО во Словенија и НВО тимот за преговори со Владата. Таа исто така е лидер на НВО постапката за избор, преку која НВО претставниците се избираат за членови во неколку владини тела и комитети. Таа дипломирала социологија на култура и синологија на Универзитетот на Љубљана и моментално е студент на постдипломски студии за управување со непрофитни организации на Факултетот за социјални науки во Љубљана. Таа е автор на првиот дел од Прирачникот, каде што е прикажан НВО секторот на Словенија и неговата соработка со Владата.

Тина Микели е проектна раководителка во ЦНВОС. Таа е одговорна за развивање и спроведување на европски проекти, програми за вмрежување и комуникација. Таа дипломирала политички науки на Универзитетот на Љубљана, и моментално е студент на постдипломски студии по Американски студии на Факултетот за социјални науки. Таа е автор на две словенечки студии на случај и на вториот дел од Прирачникот каде дава кус преглед на практиките на граѓански дијалог на Балканот.

Прирачникот беше подготвен со драгоцената помош на Правно-информативниот центар за НВО (ПИЦ) и Здружението за иновативна политичка наука (СИДИП), кои дадоа совети и одредени почетни истражувања за граѓанскиот дијалог во Словенија и на Балканот.

МИСИЈА

МЦМС е граѓанска организација која верува во мир, хармонија и просперитет на Македонија и Балканот, засновани на универзалните принципи на граѓанското општество и партиципативната демократија, добро владеење, рамномерен социоекономски развој, меѓузависноста и културната разновидност. МЦМС се стреми да поттикнува и предводи промени за решавање на општествените предизвици со иновации и воспоставување алтернативни модели вклучувајќи ги во главните текови. За остварување на целите и задачите МЦМС ги мобилизира и ги организира човечките ресурси, финансиските и материјалните средства, како во земјата, така и во странство.

ЦЕЛИ И МЕТОДИ

Долгорочни цели на МЦМС се:

- Рамномерен и одржлив економски развој кој води во социјална кохезија и намалување на сиромаштијата преку рурален и регионален развој, вработување, претприемништво, образование и пристап до јавни сервиси;
- Диверзифицирано и вкоренето граѓанско општество кое промовира вклученост на голем број интересни групи кои влијаат на главните текови на општественото живеење;
- Праведно и демократско општество засновано на принципите на добро владеење, децентрализиран систем на управување и висок степен на доверба;
- Прифатена културна разновидност, меѓузависност и дијалог одразени во сите сфери на јавниот живот;
- Воспоставени партнерства за развој и зајакнат социјален капитал.

МЦМС активностите ги остварува преку:

- Застапување;
- Развој на капацитетите;
- Вмрежување и партнерство;
- Кофинансирање;
- Информации - односи со јавност.

ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМАЦИИ, СОРАБОТКА И РАЗВОЈ НА НВО (ЦНВОС)

ЦНВОС - Центар за информации, соработка и развој на НВО е основан во 2001 година како независна, непрофитна и невладина организација. Целта на 27-те основачки организации на ЦНВОС е да ги зајакнат НВО во Словенија, да ги промовираат како важен дел од граѓанското општество како и да ја осигураат реализацијата на своите цели.

Главните цели на ЦНВОС се следните:

- Поддршка на вмрежувањето во рамките на НВО секторот и поддршка за воспоставување мрежи;
- Осигурување комуникација помеѓу Владата и НВО на национално, регионално и локално ниво;
- Цобирање и дисеминација на релевантни информации за НВО;
- Зголемување на свесноста во јавноста за важноста на НВО и граѓанското општество во Словенија;
- Осигурување ефективно лобирање и подобрување на законската, финансиската и општествената позиција на НВО во Словенија.

Главните упатства на ЦНВОС за реализирање на своите цели се следните:

- Поддршка и поттикнување на развој на НВО во Словенија;
- Подобрување на соработката и вмрежувањето на НВО;
- Поттикнување соработка помеѓу НВО и владини тела, локални авторитети, итн;
- Промоција на волонтеризам и солидарност;
- Анализа и адресирање на потребите на целните групи;
- Цподелување информации, знаење и искуство;
- Осигурување ефективно лобирање.

Уште од своето основање, преку 250 организации се придружија на ЦНВОС. Центарот е отворен за сите НВО, заинтересирани за активна соработка, креативна имплементација и ефективна реализација на целите на ЦНВОС.

За повеќе информации обратете се на: www.cnvos.si, info@cnvos.si, или на телефонот +386 (0) 542 14 22

Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН)

Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН) е мрежа од 12 граѓански и екуменски организации од 8 земји од регионот на Балканот (Албанија, Црна Гора, Бугарија, Хрватска, Македонија, Романија, Словенија, Србија (вклучувајќи Косово)).

Членки на БЦСДН се: Albanian Civil Society Foundation, Diakonia Agapes, Macedonian Center for International Cooperation, Women's Alliance for Development, Pokrov Foundation, Opportunity Associates Romania, AIDRom, CRNVO, Ecumenical Humanitarian Organization, NIT/Cenzura, EOS и CNVOS.

ВИЗИЈА

Оддржлив мир, хармонија и просперитет на општествата во Балканскиот регион.

МИСИЈА

Зајакнување на граѓанското општество преку споделување и развој на локални практики, концепти и оспособување на актерите во граѓанското општество.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ

1. Да се зголеми комуникацијата со актерите на граѓанското општество во регионот, како основа за би/мултилатерална соработка;
2. Да се зголеми мобилизацијата на ресурси и поддршка;
3. Да се зголеми знаењето и вештините како основа за повисок квалитет на нашата работа;
4. Да се промовира интеркултурна размена и култура на споделување на ресурсите како основа за ефикасна / ефективна мрежа.

СТРУКТУРА

БЦСДН се состои од партнерски организации, кои имаат еднакви права и должности како членови на мрежата. Главни работни принципи во мрежата се принципот на соработка, партнерство, толеранција, дијалог и почитување на другите. Мрежата се

состои од Управувачка група, Централна група, Работни групи и Секретаријат.

Управувачката група е составена од директори или постари претставници на партнерските организации и се состанува еднаш годишно (секоја пролет) за да дискутира за управувањето и стратегијата за работа. На секој состанок се применува принципот на ротирачко претседателство.

Работните групи се тематски механизми за соработка на специфични прашања и теми. Секој партнер може да иницира, предводи или да и се приклучи на било која Работна група. Секретаријатот, што во моментот е сместен во Македонскиот центар за меѓународна соработка во Скопје, Македонија, управува со дневните активности и координација на мрежата.

АКТИВНОСТИ

Во периодот 2003-2004 година активностите беа насочени кон зајакнување на поединците/персоналот и организациските капацитети и вештини на партнерските организации преку скроени обуки, размена и консултации. Како резултат од нив, беше создадена мрежа на обучувачи и курсеви. Капацитетите на сите партнери беа зајакнати преку размена на најдобрите практики и информации.

Задржувајќи го фокусот на зајакнување на поединците/персоналот и организациите, активностите на мрежата во периодот 2004-2007 се сосредоточија на тематска соработка преку 3 заеднички приоритетни теми (ЕУ финансирање, лобирање и застапување, стандарди за обука и консултации и етика, мобилизација на ресурси) и специфични теми (пр. жени и недозволена трговија; корпоративна социјална одговорност и антикорупција; децентрализација; гаконски практики). Оваа соработка вклучува обуки, размена/изложување, работилници, публикации и работни групи. Исто така, се реализираат активности, за промовирање на интеркултурната соработка и споделување ресурси како што се речник на граѓанското општество, размена на студии на случај, регионални посети.

Библиографија

Албанија

ICNL – Меѓународен центар за непрофитно право: Донесено законодавство за НВО на Албанија (News, 5.7.2001): <http://www.icnl.org./knowledge/news/2001/05-07.htm>.

NOSA – Мрежа на отворено општество за Албанија: Стратегија за граѓанско општество 2006-2008: http://www.soros.al/nosa/en/nosa_shoqeria_civile.pdf

Партнери - Албанија: капацитети за застапување на НПО секторот на Албанија, извештај за оценка (јануари 2005): <http://www.partnersalbania.org/English/studimi%2oanglisht.pdf>

Партнери Албанија: Анализа за потреби на НВО (март 2002): <http://www.partnersalbania.org/English/Narrative%2oReport.pdf>

Некран Тоси: направени големи чекори напред, останува зависноста од странски донатори (OneWorld Southeast Europe, 21 February 2007): <http://see.oneworldsee.org/article/view/146414/1>

Светска Банка: Тековен извештај за Стратегија за пораст и намалување на сиромаштија (2001): <http://www.seerecon.org/albania/documents/gprs/gprs.pdf>.

Светска Банка: Среднорочна програма на Владата на Албанија „Стратегија за пораст и намалување на сиромаштија“, GPRS 2002-2004 (Ноември 2001): http://siteresources.worldbank.org/INTALBANIA/Resources/National_Strategy_for_Socio-Economic_Development.pdf

Босна и Херцеговина

Совет на министри на Босна и Херцеговина: Спогодба за соработка помеѓу советот на министри на Босна и Херцеговина и невладиниот сектор: http://www.civilnodrustvo.ba/files/docs/biblioteka/publikacije/Agreement_on_Cooperation_May_2007.doc

ICVA: Перспективи за НВО секторот во БиХ; ICVA Водич за граѓанско општество во БиХ, том II (2002)

Kajic Denis: Законодавство далеку од задоволително (Босна и Херцеговина, 21.2.2007): <http://see.oneworldsee.org/article/view/146415/1/>.

Kotlo Rebeka: Улогата на невладините организации во градење доверба и добро управување во Мостар (март 2005): http://www.soros.org.ba/images_vijesti/stipendisti/eng/final_rebeka_kotlo.doc

Kotlo Rebeka, Hodžić Edin: Реакција на Владата. Дали владата реагира за грижите на нејзините граѓани? (Оценка на демократијата во Босна и Херцеговина 2006; Граѓанско општество и учество на народот).

Maglajlić Reima Ana, Hodžić Edin: Политичко учество дали има целосно граѓанско учество во политичкиот живот? (Оценка на демократијата во Босна и Херцеговина 2006; Граѓанско општество и учество на народот).

Институт отворено општество: (Оценка на демократијата во Босна и Херцеговина (OSI, 2006): http://www.soros.org.ba/images_vijesti/Istrazivanje%2odemokratije/Democracy%2oAssessment%2oin%2oBosnia%2oand%2oHerzegovina.pdf

Šero Fadil, Mrđa Milan: невладин сектор во Босна и Херцеговина (Центар за промовирање граѓанско општество): http://www.soros.org.ba/docs_pravo/ustav_txt/mr_fadil_sero_i_mr_milan_mrdja.doc

Интернет извори:

Центар за промовирање граѓанско општество:

<http://www.civilnodrustvo.ba/>

Фонд за отворено општество на Босна и Херцеговина

http://www.soros.org.ba/en/civilno_drustvo.htm

Хрватска

Герасимова Марија: канцеларијата за врски како алатка за успешна соработка Влада-НВО: Преглед на искуството на централно и источно-европските и балтичките земји (меѓународен журнал на непрофитно право, 2005): www.icnl.org/knowledge/ijnl/vol7iss3/special_1.htm

Домеш Томислав: Хрватска: Системски приод сеуште недостасува (OneWorld Southeast Europe, 21 February 2007):

<http://see.oneworldsee.org/article/view/146417/1/> ()

Хроматко Ана: Procjena stanja razvoja organizacija civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, izvještaj istraživanja (Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, 2007):

<http://zaklada.civilnodrustvo.hr/files/upload/hr/procjena%20stanja.pdf>

В.а.В.е. Група за ženska ljudska prava: Pravni sustav suradnje neprofitnih organizacija s Vladom i tijelima lokalne samouprave i uprave u Republici Hrvatskoj (2000).

http://www.uzuvrh.hr/pdf/publikacije/pravni_sistem_suradnje_NGO.pdf

CIVICUS (Gojko Bežovan, Siniša Zrinščak, Marina Vuģec): CIVICUS-ov indeks civilnog društva u Hrvatskoj (CERANEO, 2005):

<http://www.uzuvrh.hr/stranica.aspx?pageID=34>

Видачак Игор: Невладин сектор и Влада: Дијалог за Европа (во пристапување на Хрватска кон Европска Унија: Економски и законски предизвици, Институт за јавни финансии):

<http://www.ijf.hr/eng/EU/vidacak.pdf>.

Косово

Извештај на Freedom House 2007:

http://www.freedomhouse.hu//images/fdh_galleries/NIT2007final/nit-kosovo-web.pdf.

UNMIK/REG/1999/22:

http://www.unmikonline.org/regulations/1999/re99_22.pdf.

Клаусен Катлин: International intrusion on the evolution of civil society. Kosovo: a structuralist perspective (Indiana University, 2006)

Ибрај Луан: Косово: Се бори да го најде своето место во општеството (21 февруари 2007 г.): <http://see.oneworldsee.org/article/view/146418/1/>

Мушколаја Цулиета: New Legal Development for NGO Sector in Kosovo/o: UNMIK Issues Administrative Direction Implementing NGO Regulation (ICNL)

http://www.icnl.org/JOURNAL/vol2iss4/cr_cee.htm#KOSOVO.

Македонија

Влада на Република Македонија: Стратегија за соработка на Владата и граѓанскиот сектор; проследена со акциски план за спроведување (2007-2011):

<http://www.mcms.org.mk/default-mk.asp>

Делова Елеонора: Македонија: Законодавство постои, сè уште мали јавни средства (OneWorld Southeast Europe, 21 February 2007):

<http://see.oneworldsee.org/article/view/146419/1/>

CIVICUS: По 15 години транзиција — од стабилизација кон граѓанско учество (Македонски центар за меѓународна соработка, 2006)

Интернет извори:

Одделение за соработка со невладини организации <http://www.nvosorabotka.gov.mk/en/>

Граѓанска платформа на Македонија
http://www.gpm.net.mk/eng/for_gpm.html

Канцеларија за контакт помеѓу НВО и парламентот
<http://www.kancelarija.org.mk/aboutENG.asp?jazik=ENG&section=kancelarija>

Црна Гора

CRNVO: Godišnji izvještaj o odnosu vlade i nevladinih organizacija u Crnoj Gori - pristup informacijama, konsultovanje i učešće NVO u pitanjima javne politike i zakonodavnom procesu (CRNVO, 2005): http://crnvo.cg.yu/istrazivanja/CRNVO_Godisnji_izvjestaj.pdf.

CRNVO: Zakon o transparentnosti pripreme i primjene državnih akata (model), Centar za razvoj nevladinih organizacija (2007)

Влада на Република Црна Гора: Osnovi saradnje Vlade Republike Crne Gore s anevladinim organizacijama (2006): www.cgo.cg.yu/demokratija/dokumenti/Osnovi%20saradnje%20Vlade%20RCG%20sa%20NVO.doc.

Коалиција на НВО преку соработка за целта: Стратегија за односите меѓу Владата на Република Црна Гора и НВОи во Црна Гора: Кодекс на однесување на НВО во Република Црна Гора: Финансирање на НВО од средства од јавниот сектор (2007)

OneWorld Southeast Europe: НВО Коалицијата ја заврши нацрт-стратегијата за соработка со Владата (18.12.2006): <http://see.oneworldsee.org/article/view/143958/1/9301>

OneWorld Southeast Europe: Соработка кон целта на Коалицијата: Соработката помеѓу НВО и Владата треба да се подобри (4.4.2007): <http://see.oneworld.net/article/view/147909/1/>

USAID: HBO Коалиција „Заеднички кон целта“ усвоени клучни реформи:<http://serbia-montenegro.usaid.gov/code/navigate.php?id=393>

Србија

FENS: HBO сектор во Србија (Граѓански иницијативи, 2005):
www.gradjanske.org/civilno/

CIVICUS Извештај за индексот на граѓанско општество за Србија (2006): http://www.civicus.org/new/media/CSI_Serbia_Country_Report.pdf

Павлович-Крижанич Татијана: Pravni okvir delovanja organizacija civilnog društva u Srbiji: www.proconcept.org.yu/projekti/analiza_pravnog_okvira.pdf.

Стеванович Иван: Србија: ОГО сметани од Владата како ривали и нужно зло (OneWorld Southeast Europe, 21.2.2007):
<http://see.oneworld.net/article/view/146421>

Маркович Јелена, Ален Ричард: Спроведување на стратегија за намалување на сиромаштија во Србија. Предлози за вклучување во граѓанско општество (2007):
<http://www.prsp.sr.gov.yu/engleski/aktuelno/kocd.jsp>

Интернет извори:

FeNS — Федерација на невладини организации во Србија: <http://www.fens.org.yu/index.htm>

Граѓанске иницијативе: www.gradjanske.org

Centar za razvoj neprofitnog sektora: http://www.crnps.org.yu/index_en.html

Влада на Република Србија: Стратегија за намалување на сиромаштија
<http://www.prsp.sr.gov.yu/engleski/index.jsp>

Словенија

Др.Чрнак Меглич Андреја: Големина, опфат и улога на непрофитниот сектор во Словенија (2006): *Може да се најде на:* http://www.mju.gov.si/si/za_nevладne_organizacije/.

CIVICUS Извештај за индексот на граѓанско општество за Словенија (PIC/LIC – Legal-information Centre for NGOs, 2006): <http://www.pic.si/index.php?podrocje=nvo>

Umanotera: Огледало за Владата 2006: практика и начини за соработка со граѓанското општество (2007)

CNVOS: Nevladne organizacije - akter pri oblikovanju politik? NGOs – player in the decision making process? (2005)

CNVOS (Primož Sporar, Milena Marega, Bojan Znidarsic, Vesna Leskosek, Tatjana Greif, Zoran Maksimovic): Експертиза за програмата за вклучување невладини организации во подготовка, спроведување и оценување на документи за развој на стратегија на Република Словенија (CNVOS, 2003)

CNVOS: Strategija systemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji za obdobje 2003-2008: http://www.cnvos.si/images/stories/dialogzvlado/Strategija_NVO.doc

Огорелец Вагнер Вида: Za prihodnost Nevladnih organizacij v Sloveniji (Pobuda za prihodnosti nevladnih organizacij, zanjo CNVOS, 2003)

Владина канцеларија за европски работи (Меžnarič Irma): Analysis of inclusion of non-governmental organisations in preparation and implementation of policies / Analiza vključevanja nevladnih organizacij v pripravo in izvajanje politik (Služba Vlade RS za evropske zadeve, 2004). Available through: http://www.mju.gov.si/si/za_nevладne_organizacije/.

Влада на Република Словенија: Стратегија за соработка на Владата на Република Словенија со невладините организации:
http://www.cnvos.si/images/stories/dialogzvlado/Strategija_NVO.doc

Влада на Република Словенија, Министерство за јавна администрација: Stališča Vlade RS do sodelovanja z nevladnimi organizacijami:
http://www.mju.gov.si/si/za_nevladne_organizacije/.

Интернет извори:

CNVOS:

www.cnvos.si

Министерство за јавна администрација:

http://www.mju.gov.si/si/za_nevladne_organizacije/.

Partnership in Action - Strengthening Balkan
Civil Society Development Network
This project is funded by the European Union
Партнерство во акција - Зајакнување на
Балканската мрежа на граѓанското општество
Проектот е финансиран од Европската Унија